Danes ob 14.30 ***žalna svečanost*** na openskem strelišču

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

Leto VI - Štev. 297 (1985) Poštnina plačana v gotovini Spedizione in abbon. post. 1. gr. TRST, nedelja 16. decembra 1951 Cena 25 lir

v počastitev spomina
Pinka Tomažiča in tovarišev
Sodelujejo tudi pevski zbori

GOVOR M. DJILASA PRED GLAVNO SKUPŠČINO OZN

FLRJ potrjuje svojo miroljubnost in voljo, da brani svojo svobodo

Edvard Kardelj pri zun. ministru Schumanu pred odhodom iz Pariza - Nadaljuje se razpravljanje o razorožitvi in o nemškem vprašanju - Pred posebnim političnim odborom morajo še govoriti zastopniki štirih velesil

PARIZ, 15. — Po dokončni odobritvi jugoslovanske resolucije v glavni skupščini OZN so nekatere delegacije na kratko obrazložile, zakaj so glasovale zanjo.

V imenu jugoslovanske delegacije je Milovan Djilas poudaril, da so izjave delegatov vzhodnoevropskih dežel imele izključno propagandistični značaj in da njihovi propagandistični nastopi niso bili namenjeni toliko prepričevanju delegatov v glavni skupščini kot domačemu občinstvu, za katero se zdi, da lahko sprejme vsakršno blago, samo da ima primerno etiketo.

«Mislim, da se vsega tega — je dejal Djilas — zavedajo tudi sami predstavniki vzhodnoevropskih dežel. Toda zdi se, da ti predstavniki še vedno niso znali potegniti nauka iz dolgotrajnega propagandnega pritiska na Jugoslavijo, da namreč propaganda kot taka ni resno in učinkovito sredstvo zunanje politike. Stvarnosti ni mogoče dolgo časa skrivati in se na koncu nujno pojavi kot merilo besed, namenov in idej.»

Djilas je nadaljeval: «Delegacije sovjetskega bloka govorijo o tem, kako Jugoslavija «provocira» s postavljanjem vprašanja njenih odnosov s tem blokom na dnevni red OZN. Rekel sem že, da jih Jugoslavija «provocira» samo z normalizacijo odnosov.»

Ob koncu je Djilas poudaril, da meni sovjetska vlada, da mora biti Jugoslavija v njenih odnosih z drugimi državami, predvsem velikimi «znana» kot del «nesporne» sovjetske interesne sfere. Če Jugoslavija postavlja svoje vprašanje, zaradi tega samo moti «miroljubno» prizadevanje sovjetske vlade, da se «priznajo» njene «pravice» in njene interesne sfere. Logičen in realen zaključek pa bi moral biti: prav opustitev političnega pritiska proti Jugoslaviji bi olajšala mednarodni položaj in bistveno prispevala k pogojem za reševanje spornih mednarodnih vprašanj in k splošni okrepitvi miru v svetu».

«Ko jugoslovanska delegacija izjavlja, da bo Jugoslavija delala na izvršitvi priporočil te resolucije, je zaključil Djilas, dejansko samo ponovno potrjuje že neštetokrat izraženo željo jugoslovanske vlade, da se na miroljuben način uredé odnosi med njo in med vlado ZSSR in vladami ostalih vzhodnoevropskih dežel. Ponovno izražanje te želje tudi v tem primeru — je dejal Djilas — očitno pomeni, da gre miroljubno prizadevanje Jugoslavije vzporedno z njeno brezkompromisnostjo in odločnostjo v obrambi narodne neodvisnosti in svobodnega notranjega razvoja».

Predstavnik ZDA John Sherman Cooper je obrazložil, zakaj je njegova delegacija glasovala za jugoslovansko resolucijo in poudaril, da je ta resolucija predvideva celo vrsto razumnih in zmernih priporočil, ki bi, če bodo izvajana znatno zmanjšale napetost med Jugoslavijo in vzhodnimi državami, ki jih omenja jugoslovanska resolucija.

Delegat Brazilije je izjavil, da pomenijo priporočila, ki jih vsebuje jugoslovanska resolucija, preventivno sredstvo za ohranitev miru na Balkanu. Avstralski delegat pa je rekel, da dokazov, ki jih je predložila Jugoslavija, nihče ni znal ovreči.

Minister zunanjih zadev in šef jugoslovanske delegacije Edvard Kardelj in minister Milovan Djilas sta zapustila Pariz in odpotovala v Beograd. Pred odhodom iz Pariza je Edvard Kardelj obiskal francoskega zunanjega ministra Mauricea Schumana in se z njim zadržal v daljšem razgovoru.

PARIZ, 15. — Politični odbor OZN je danes nadaljeval razpravljanje o razorožitvi. Poljski delegat je poudaril potrebo, da se nadaljujejo pogajanja, sedaj ko so se štirje sporazumeli o nekaterih tehničnih plateh tega vprašanja. Dejal je dalje, da zahodni spremenjeni načrt ne odgovarja mednarodnim zahtevam.

Egiptovski delegat je poudaril konstruktivnost zahodnih predlogov in je predlagal, naj se vprašanje prepovedi atomskega orožja in drugih sredstev za množično uničevanje izroči v proučitev pravnemu odboru glavne skupščine, ki naj bi pripravil načrt konvencije o odpravi atomskega orožja. Pripomnil je, da se ne strinja s predlogom za znižanje oborožitve za eno tretjino in da bi se morala ta izvesti na podlagi drugih meril, kakor n. pr. prebivalstvo, dolžina in narava mej itd.. Dodal je, da atomska bomba ne more biti obrambno orožje, in je zaključil, da bi moral pododbor štirih nadaljevati svoje delo.

V imenu treh zahodnih držav je ameriški delegat Jessup zavrnil predlog sirijskega delegata, naj bi se imenovala nova komisija, ki bi se pečala izključno z onimi točkami, o katerih so se štirje sporazumeli. Ugotovil je nato, da je zahodni razorožitveni načrt v svoji spremenjeni obliki dovolj elastičen in predvideva med drugim tudi to, da bi nova komisija za razorožitev lahko proučila kateri koli načrt, ki bi ji bil predložen.

Francoski delegat je ponovno zavrnil sovjetske predloge za znižanje oborožitve za eno tretjino in prav tako tudi filipinski delegat.

Sovjetski predstavnik je izjavil, da bo ponovno govoril. Ob zaključku je ameriški delegat zahteval, naj se po izčrpanju tega vprašanja da prednost sovjetskemu protestu proti ZDA v zvezi z zakonom za medsebojno varnost. Politični odbor se bo ponovno sestal v ponedeljek zjutraj.

Posebni politični odbor pa je nadaljeval razpravljanje o zahodnih predlogih za volitve v Nemčiji. Govorili so delegati Haitija, Kanade, Bolivije, Indonezije in Venezuele. Nato je bila seja odložena na ponedeljek. Vpisanih je še dvanajst govornikov, med katerimi so predstavniki štirih velikih držav.

Varnostni svet se bo sestal v torek in razpravljal o sprejemu novih držav v Združene narode, zlasti pa o sprejemu Italije.

TRŽAŠKI SLOVENCI
smo ponosni na svojo kulturo.
Zato jo spoznavajmo in širimo

Avgust Černigoj: Most na Vrdeli. (Olje 1951)

O tržaških umetnikih: književnikih, glasbenikih, slikarjih in gledaliških igralcih vam pripoveduje
JADRANSKI KOLEDAR

Pred sestankom
Adenauer - Schumacher

BONN, 15. — Predsednik socialdemokratske stranke Schumacher je sprejel vabilo kanclerja Adenauerja, naj bi se skupno razgovarjala o sedanjih političnih vprašanjih. V političnih krogih poudarjajo, da ima Adenauer za potrebno obvestiti voditelja opozicije o rezultatu svojih zadnjih potovanj v Pariz, London in Strasburg. Mnenja so tudi, da bo Adenauer napravil še zadnji poizkus, da doseže ob priliki razpravljanja o Schumanovem načrtu čim večjo večino v prid tega načrta.

«Frankfurter Rundschau» piše, da bi vlada v primeru zopetne militarizacije Nemčije uvedla «selektivno obvezno vojaško službo».

Na podlagi ukrepa ameriške visoke komisije so danes izpustili iz zapor v v Landsbergu 11 vojnih zločincev.

V Londonu zopet proste
kupčije s tujo valuto

LONDON, 15. — Angleška banka javlja, da bodo za tujo valuto od ponedeljka dalje zopet dovoljene borzne kupčije s tujimi valutami.

Pri tem pa pojasnjujejo, da ta ukrep ne pomeni ukinitve sedanjih valutnih omejitev, ker ostane razmerje med dolarjem in šterlingom 2,80 dolarjev za šterling in uradni tečaj zlata 250 šilingov za unčo.

Ta ukrep so v Londonu že pričakovali, odkar je Kanada nepričakovano odpravila še ostalo vladno kontrolo nad kupčijami s tujimi valutami. Ne more se še točno predvidevati, kakšne bodo posledice tega ukrepa, zlasti še, ker se poudarja, da ostane uradni odnos med šterlingom in dolarjem isti, in prav tako ostane nespremenjeno uradno nadzorstvo nad kupčijami proti plačilu ter cena zlata.

Očividno se vlada trudi, da odvzame temu ukrepu vsako tolmačenje razvrednotenja ali revalvacije šterlinga.

Prav tako javljajo, da je londonska vlada sklenila plačati v celoti prvi obrok povračila ameriških in kanadskih posojil iz leta 1946, ki zapade 31. t. m. Pooblaščeni krogi poudarjajo, da ta sklep nikakor ne pomeni izboljšanje britanskega gospodarskega položaja, pač pa da so to sklenili, ker hoče angleška vlada «izpolniti svoje obveznosti». Prav tako pripominjajo, da bi bilo zgrešeno domnevati, da so ta sklep sprejeli ob upoštevanju možnosti, da dobijo novo pomoč s področij dolarja.

Naš tedenski pregled

Evropski svet v Strasburgu je doživel kaj burno zasedanje. Ob nekaterih konkretnih vprašanjih se je zelo očitno razdelil v dva tabora, pa še predsednik mu je odstopil. Paul Henry Spaak, ki mu zaradi govorniške ognjevitosti in obilne postave pravijo «evropski Churchill», je zapustil predsedniško mesto in precej nedvomno izrazil svoje razočaranje, pri čemer ni ravno pazil na izbran jezik. Približno polovico delegatov je obtožil neiskrenosti, še nekaj več pa tudi neumnosti ali bolje prevelike modrosti. «Tako pametni smo, da od same pameti umiramo», je vzkliknil Spaak in pri tem, kot poročajo časopisi, tolkel s pestmi po mizi.

Poskusi za združitev Evrope niso novi. Že po prvi svetovni vojni se je pojavilo več prerokov združene Evrope, predvsem dva državnika — Nemec Stresemann in Francoz Aristide Briand — pa stari aristokrat Coudenhove - Callerghi. Uspeha ni imel nobeden. Saj, ideja sama po sebi je zelo lepa, vendar ostaja nujno v kraljestvu utopij, če nima stvarne materialne podlage.

Nekaj podobnega je moral razumeti tudi Spaak. Eden izmed prvih povojnih pobornikov združene Evrope, Winston Churchill, je to razumel že zdavnaj in tej ideji obrnil hrbet. Da smo točni: «stvarna podlaga» združene Evrope je bila Churchillu možnost, da igra Anglija — politično in gospodarsko — vodilno vlogo v tej federaciji. Ta možnost je šla po vodi in z njo tudi angleško navdušenje za združeno Evropo, namreč tako, ki bi obsegala tudi Anglijo. Verjetno pa bi se Churchill rad videl v vlogi posredovalca med neko evropsko skupnostjo in Ameriko.

Praktični Amerikanci se ne izgubljajo v utopijah. Zanje je združena Evropa čisto določen pojem: enotno evropsko gospodarstvo, eno samo tržišče brez vseh vmesnih ovir, carinskih pregraj itd. Toda tega ideala ni lahko doseči: Evropa nikoli ni bila harmonična gospodarska enota, temveč skupek večjega števila metropolitanskih držav, od katerih je vsaka bila na čelu eni gospodarski enoti, ki se je enačila z njenim kolonialnim imperijem. Vse te gospodarske enote so bile med seboj v konkurenci; kot posledica traja to konkurenčno stanje še danes, čeprav se je večina kolonialnih imperijev razblinila, vsaj kot življenja sposobna gospodarska enota, morda z edino izjemo britanskega Commonwealtha, ki ga bolj kot kraljevska krona drži skupaj funt šterling.

Praktično pa se dogaja, da se države, katerih predstavniki prednjačijo v federalistični retoriki, najbolj zapirajo za obzidje včasih že absurdnih carinskih predpisov, ki naj ohranijo monopolistični položaj industrije, ki se je bodisi razvila povsem nerealno, ali pa ji je razkroj kolonializma spodnesel tla pod nogami.

Prva v vrsti takih držav je skoraj gotovo Italija, katere delegati poleg tega še s pridom izkoriščajo dobro lastnost italijanskega jezika, da je v njem brez vse težave z mnogo besedami mogoče povedati malo ali pa nič. In še nekaj: za retoriko italijanskih predstavnikov je tu in tam čutiti vpliv Vatikana, ki že dalj časa pogreva idejo o zahodnoevropski zvezi katoliških držav, katere temelj bi bil trikot Italija - Francija - Nemčija (namreč sedanja zahodna Nemčija, ki ima demokristjanskega ministrskega predsednika, kot ga ima tudi Italija in kot ima Francija demokristjanskega zunanjega ministra).

Tudi nedavne poskusne balončke «grofa» Sforze o evropskem «poolu» za potniški letalski promet so mnogi spravljali v tesno zvezo z dejstvom, da so z raznimi manevri in kupčijami, ki menda še niso povsem pojasnjene, praktično vse italijanske letalske družbe prešle pod nadzorstvo vatikanskega kapitala, ki ga upravlja grofovska družina Pacellijev, iz katere je tudi današnji papež Pij XII.

Toda glavni kamen spotike v Evropskem svetu je danes Nemčija, pravzaprav nemška oborožitev. Samo ob misli, da bi se utegnila pojaviti nemška vojska, strese Francoze strah. Saj imajo končno v zadnjih osemdesetih letih z Nemči kar tri bridke izkušnje. Toda v Washingtonu menijo, da je za uspešno obrambo Evrope pred morebitnim sovjetskim napadom nujno treba Nemce oborožiti. Pa tudi Francozi ne bi imeli nič proti temu če bi jih pomagali varovati tudi Nemci.

Francozi ne nasprotujejo nemškemu vojaku, bojijo se pa nemške vojske. Tako se je rodil načrt za evropsko vojsko, ki ga imenujejo tudi Plevenov načrt, kar že samo pove, da je zrasel na francoskem zelniku. Ta načrt uvaja v Zahodno Evropo spet nemškega vojaka, poskuša se pa izogniti nemški vojski. Po dolgih prerekanjih je bil ta načrt, ki je prvotno predvideval samo čisto majhne nemške vojaške enote, toliko spremenjen — v Nemčiji se je pojavilo resno gibanje proti temu, da bi nemška mladina služila v «najemniški vojski» —, da bodo osnovne enote evropske vojske, sestavljene iz vojakov in častnikov ene same narodnosti oz. države, divizije, združevanje v skupno evropsko armado pa bi se začelo pri armadnih zborih.

Načrta evropske vojske so se oprijele iste države, ki so udeležene tudi pri Schumanovem načrtu — Francija, Zahodna Nemčija, Italija in tri države Beneluxa, torej Belgija, Holandska in Luxemburg. Ostalih zahodnoevropskih držav ni bilo mogoče pridobiti za sodelovanje, najbolj pa se mu upira Anglija.

Toda tudi med šestorico, ki je na Plevenov načrt pristala, ne gre vse gladko. Vprašanje, kdo naj tej evropski vojski poveljuje, in še bolj kočljivo vprašanje, kdo naj jo upravlja in s kakšnimi sredstvi, je razdelilo šestorico na dva tabora. Francija, Nemčija in Italija se zavzemajo za to, da se ustanovi poseben evropski komisariat za obrambo, ki bi prosto in neodvisno od posameznih vlad upravljal evropsko vojsko in denar, ki bi ga države—članice v ta namen dale na razpolago.

Denar pa je že od nekdaj kočljiva zadeva in šteje morda še več kot čisto vprašanje suverenosti, ki je v tej zvezi pojavlja. Udeležene države bi se s pristankom na predlog treh «evropskih velikih» (ta naslov se je pojavil v Italiji, kjer tim zelo godi, da se lahko štejejo za «velike» v kakršnem koli merilu že)) odpovedala delu suverenosti — ne le nad določenimi vojaškimi kontingenti, temveč tudi nad denarjem, ki so ga zanje dale na razpolago. V Belgiji in na Holandskem — obe državi sta razmeroma (za evropske razmere, seveda) bogati, imata pa malo prebivalstva in torej majhno vojsko — se pojavlja strah, da bi bilo treba z denarnimi prispevki pomagati Franciji in Italiji, ki se borita s stalnimi finančnimi težavami in z ameriško pomočjo komaj sproti mašita luknje v raztrgani gospodarski plahti.

Skratka, med obema tezama je prišlo do spopada že na rimskem zasedanju atlantskega sveta, ki so ga uprizorili menda bolj iz usluge do Italijanov kot iz resnične potrebe po razgovorih v času, ko vprašanja še niso bila zrela za pretres. Spopad se je razširil na zasedanju Evropskega sveta, kjer se mu je pridružilo znano angleško stališče, za katero so včasih dolžili laburiste, ki se pa po konservativni zmagi ni prav nič spremenilo, in še obotavljanje skandinavskih dežel, ki jih menda Angleži nekaj snubijo, da bi se z njihovo pomočjo utrdili na zahodnem delu severnega atlantskega oceana, kjer jih spodrivajo Amerikanci z zahtevo, naj bo vrhovni mornariški poveljnik tega področja državljan z one strani oceana.

Spaak je zapustil predsedniško mizo v Evropskem svetu zato, da bi se mogel bolj posvetiti borbi za evropsko združitev. Tako vsaj je dejal (res pa je tudi, da ga je večer pred odstopom nekoliko «polomil» prav kot predsednik in da je njegov lapsus v proceduri celo povzročil smeh v dvorani). Vendar se bo moral pač tudi on prepričati, da za evropsko združitev niso dovolj ognjeviti govori, temveč da je treba predvsem zanjo ustvariti materialne pogoje. Schumanov načrt je morda prvi korak v tej smeri čeprav obsega samo šest držav.

* * *

V naglici še ostalo. Na Koreji se pogajanja za premirje proti pričakovanju dobro razvijajo; newyorški kardinal Spellman je celo tak optimist, da bo kar odpotoval na Korejo, da bi tam za božič z mašo proslavil mir. Ne toliko zaradi maše kot zaradi miru mu želimo, da mu ne bi spodletelo, kot je že lani Mac Arthurju.

V Ameriki se začenja velika bitka. Prihodnje leto bodo predsedniške volitve, predsednik Truman pa ima poleg zunanjih težav dovolj skrbi tudi doma. Povzročajo mu jih člani njegove stranke, ki so zlorabili svoje uradne položaje. Zdi se, da je dvajset let vladavine demokratične stranke pustilo sledove na morali nekaterih bolj praktičnih njenih članov, ki so zavohali lahek dobiček. Stvar pa se ne tiče samo Amerike, kajti na oni strani čakajo republikanci in z njimi Mac Arthur in še nekatere razgrete glave, ki bi rade bolj ostro zaplesale.

Sicer pa opažamo, da tudi Truman dela v predvolilni dobi nekaj koncesij željam teh razgretih glav. Zelo mogoče je, da bo demokratične poskuse nove volilne zmage plačal zunanji minister Acheson, o katerem se že slišijo glasovi, da ga bodo poslali v pokoj.

V Parizu se nadaljuje zasedanje glavne skupščine OZN, ki je v petek sprejela jugoslovanski predlog, naj se sovjetska vlada v svojih odnosih z Jugoslavijo ravna po načelih listine OZN. Višinski se je seveda tudi temu uprl, češ da se to sploh ne tiče OZN, ker gre pač za — spor v družini... Zdi se, da se Kremelj vse bolj zgleduje po starem Rimu, kjer je «pater familias» imel neomejeno oblast nad življenjem in smrtjo svoje žene in otrok.

Toda časi so se spremenili in tudi glasovanje v glavni skupščini je to jasno dokazalo.

R. C.

DRUGO REDNO ZASEDANJE
Ljudske skupščine LR Slovenije

Dr. Marijan Brecelj je podal poročilo o pripravah za reorganizacijo ljudskih odborov in za spremembo upravno-teritorialne razdelitve Slovenije - O obnovi podeželja - Bližnji obisk ameriškega admirala na Reki - Madžarska uporablja letala za deportiranje prebivalstva

LJUBLJANA, 15. — Včeraj je bilo drugo redno zasedanje Ljudske skupščine LR Slovenije.

Po odobritvi dnevnega reda je predsednik Sveta za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti dr. Marijan Brecelj podal poročilo in orisal priprave za reorganizacijo ljudskih odborov in spremembo upravno-teritorialne razdelitve LR Slovenije.

Skupščina je na svojem zasedanju sprejela predlog odloka o podaljšanju poslovanja krajevnih ljudskih odborov do izvolitve novih ljudskih odborov osnovnih teritorialnih enot; predlog zakona o izravnavi posebnih predpisov o prekrških v zakonih LR Slovenije z določbami temeljnega zakona o prekrških; potrditev ukazov prezidija Ljudske skupščine LR Slovenije izdanih od 10. aprila do 11. decembra t. l.; potrditev uredb, ki jih je izdala vlada LR Slovenije na področju narodnega gospodarstva.

Kot zadnja točka dnevnega reda sta bila odgovora na interpelaciji ljudskega poslanca Bogomila Vižintina. V prvi interpelaciji je poslanec Vižintin postavil dve vprašanji s področja invalidskega varstva, ki sta posebno pereči v Slovenski Primorski, in sicer: 1. podpiranje civilnih žrtev vojne; 2. razširitev invalidskega varstva na invalide in rodbine padlih pripadnikov redne italijanske vojske. Na to vprašanje je podal zadovoljiv odgovor predsednik Sveta za ljudsko zdravje in socialno politiko dr. Jože Potrč.

Druga interpelacija pa se nanaša na obnovo podeželja. Odgovoril je predsednik Sveta za gradbene in komunalne zadeve Janez Vipotnik, ki je povedal, da je okupator med vojno poškodoval ali popolnoma uničil 48.143 stanovanjskih in gospodarskih poslopij, od katerih je bilo 31.230 popolnoma uničenih. Govoril je nato o vseh naporih ljudske oblasti za obnovo podeželja in načel sredstva, ki jih je oblast v ta namen dala. Povedal je tudi, da bo z letošnjim letom obnovljenih vsega 37.000 poslopij. Ostalo bo neobnovljenih še 11.200 poslopij, med katerimi je mnogo takih, katerih obnovitev je iz družbenih ali gospodarskih razlogov nepotrebna. Konec leta 1951 je bilo še 1361 neobnovljenih stanovanjskih poslopij; to število se bo letos znižalo na 861. S tem je bilo drugo letno zasedanje ljudske skupščine končano.

(Od našega dopisnika)

BEOGRAD, 15. — V Reki pričakujejo prihod ameriške težke križarke «Des Moines». Povod prihoda te križarke, ki ima 17.000 ton in ki spada med največje križarke na svetu, je uradni obisk viceadmirala Mattiasa Benneta Gardnerja, poveljnika šeste ameriške flote, ki mu je križarka «Des Moines» admiralska ladja. To bo prvi obisk ameriške vojne ladje v reškem pristanišču po koncu vojne. Ladja bo verjetno priplula v Reko v nedeljo zjutraj.

Podpredsednik vlade in notranji minister Aleksander Ranković je danes sprejel novega veleposlanika Velike Britanije v Jugoslaviji Sira Iva Malletta. Veleposlanik Ivo Mallett je nedavno zamenjal Sira Charlesa Peaka, ki je odšel na novo službeno mesto v Atene.

Na Madžarskem uporabljajo v zadnjem času letala za deportiranje prebivalstva. Po vesteh, ki so prispele v Beograd, so uporabljali letala za deportiranje prebivalstva iz Veszprema v taborišča, ki so v bližini mesta Haydubesermeny. Po najnovejših poročilih so madžarske oblasti izvršile prisilno izseljevanje tudi v Kaposvaru. Izve se tudi, da so bila pripravljena nova taborišča v bližini Tokaya. V Veszpremu so evakuacijo tako hitro izvedli, da ljudem ni bilo dano nobeno predhodno obvestilo, kot je bilo doslej v navadi.

R. R.

Vzhodna Nemčija
za vzpostavitev nadzorstvene komisije

BERLIN, 15. — Delegacija vzhodnonemške vlade, ki je v Parizu obrazložila svoje stališče glede nemških volitev, je danes priredila tiskovno konferenco.

Ministrski predsednik Grotewohl je izjavil med drugim, da, če bi se zavezniški nadzorstveni svet sporazumel, «bi lahko kmalu omogočil Nemcem, da prevzamejo v svoje roke vprašanje narodne suverenosti».

Namestnik zunanjega ministra in član delegacije Ackermann je izjavil, da se švedski predlog znatno približuje tezi vzhodnonemške vlade, na podlagi katere naj bi se ustanovila mešana komisija predstavnikov obeh Nemčij, ki bi delovala pod nadzorstvom štirih okupacijskih sil. Govorili so tudi drugi člani delegacije, ki so vsi ponovili že znano stališče vzhodnonemške vlade.

Župan zahodnega Berlina Reuter je v zvezi z današnjimi Grotewohlovimi izjavami dejal, da je mnenja, da ni veliko možnosti, da bi skupščina OZN sprejela novi švedski predlog. Ostro je tudi kritiziral načrt za vzpostavitev zavezniškega nadzorstvenega sveta za Nemčijo ter je izrazil resen dvom, da bi Vzhodna Nemčija pristala, da na njeno ozemlje pride preiskovalna komisija OZN.

Seja začasnega odbora
atlantskega pakta

PARIZ, 15. — Začasni odbor atlantskega pakta se je sestal danes, da nadaljuje razpravljanje o priporočilu treh ministrov, naj se v leta 1952 zvišajo za 5 odst. vojaški izdatki. Navzoča sta bila tudi general Eisenhower in njegov poveljnik glavnega stana general Gruenther. Razpravljanje se je zavleklo tudi na popoldne, ko je seja trajala pet ur. Sestali se bodo ponovno v ponedeljek. General Eisenhower je na seji pozval člane odbora, naj se še dalje trudijo za izvedbo načrta o evropski vojski. Na vprašanje Harrimana, ki ga je vprašal, ali bi bile sile, ki jih predvidevajo za leto 1952, zadostne, da odvzamejo pogum morebitnemu napadalcu, je Eisenhower odgovoril, da je gotov, da bo popolnoma mogoče uresničiti ravnotežje sil, če bodo programi, ki jih predvideva poročilo, uresničeni.

MONTEVIDEO, 15. — Jutri bodo v Urugvaju izvedli referendum o ukinitvi sedanjega sistema vlade in ustanovitvi novega sistema, ki bi nadomestil predsednika republike z izvršilnim odborom devet članov, od katerih bi šest pripadalo strankam večine.

Tudi Pacciardi bi rad „vkorakal v Trst“

La Malfa o gospodarsko-socialni zaostalosti Italije
Italijanski tisk o najemninah in o Moraninu

(Od našega dopisnika)

RIM, 15. — Zdi se, da italijanski obrambni minister Pacciardi predrjači v uradnih izjavah, ki poudarjajo «veličino italijanskega orožja» in pogrevajo iredentistične želje. Danes je Pacciardi govoril v Caserti ob ustanovitvi vojaške šole za tankovske oddelke. Izročil je šoli zastavo in dejal, da je to trikolora, ki je med drugim «zmagoslavno vkorakala v Trst, ki tudi zdaj ni v diskusiji: v Trst se bomo povrnili!»

Sam Pacciardi je torej po dveh tednih potrdil megalomanske izjave svojega podrejenega generala Biglina, ki je v Rimu že kar «določil» kateri italijanski oddelki «bodo prvi vkorakali v Trst». Te besede je Pacciardi izrekel verjetno zato da bi razni tuji vojaški ataševi, ki so bili navzoči pri slavnosti, bolj verjeli njegovim drugim besedam. «Ne bomo žrtvovali niti enega vojaka za napadalne podvige». Vojaška zasedba Trsta v Rimu očitno ne velja za napadalen podvig...

Nekoliko v nesoglasju s Pacciardijevim poveličevanjem italijanske moči je današnje poročilo njegovega tovariša iz iste stranke in iz vlade ministra La Malfe pred zborovanjem PRI za gospodarsko-socialne študije. Osnovna teza La Malfe je bila, da Italija «še ni dosegla v svoji ureditvi in v svoji gospodarsko-socialni strukturi naprednejših primerov gospodarske demokracije» kot obstajajo na pr. v Ameriki, Angliji in Švici. «Italijanska socialna struktura je v številnih pokrajinah zaostala, mnogokrat s privilegiji in z monopolističnimi in parazitskimi tendencami».

Italijanski tisk se danes obširno peča z obema glavnima dogodkoma o včerajšnjih parlamentarnih debatah: senat je odobril zvišanje najemnin za 25 odstotkov in zaporo nad najemnimi pogodbami za dve leti, parlament pa je po šesturni debati vzel poslansko imuniteto poslancu Moraninu (KPI) in z neznatno večino dovolil njegovo aretacijo. Moranino je obtožen večkratnega umora, ker je med vojno kot poveljnik neke partizanske enote odredil ustrelitev sedmih oseb. Vladna večina trdi, da so okoliščine te ustrelitve sumljive. Oba dogodka sta povzročila živahno in žolčno diskusijo v časopisju.

A. P.

EDEN IN SALAH EL DIN se jutri sestaneta v Parizu

Posredovanje ameriškega poslanika v Kairu - Novi kompromisni predlogi? - Nova sabotažna dejanja ob Sueškem prekopu

PARIZ, 15. — Iz zanesljivih virov javljajo, da se bodo razgovori med britanskim in egiptovskim zunanjim ministrom začeli v ponedeljek v Parizu.

Egiptovski namestnik zunanjega ministra Ibrahim Farag paša je poslal poslaniku v Londonu Amr paši pismo, s katerim ga poziva, naj se vrne v domovino ter noto, ki naj jo izroči britanskemu zunanjemu ministru. Iz Londona potrjujejo, da Amr paša, ki je imel že odpotovati v Pariz na konferenco egiptovskih diplomatov v Evropi, ne bo odpotoval iz Londona pred jutrišnjim dnem ali pa pred ponedeljkom. Med njegovo odsotnostjo ga bo nadomeščal svetovalec poslaništva Tewfik Katamsh.

Ameriški poslanik v Kairu Jefferson Caffrey pa se je danes zjutraj sestal z namestnikom egiptovskega zunanjega ministra. Po razgovoru je izjavil, da se je z njim razgovarjal, kako naj bi se rešil angleško-egiptovski spor in da se bodo ti prijateljski razgovori nadaljevali v interesu obeh držav.

Predstavnik britanskega poslaništva v Kairu je izjavil, da je sklep egiptovske vlade o odpoklicu svojega poslanika iz Londona obžalovanja vreden v tako kočljivem obdobju angleško-egiptovskih odnosov. Dodal je, da se je britanska vlada vedno trudila, da se izogne vsaki akciji, ki bi lahko poslabšala te odnose.

V Parizu so mnenja, da je odložitev odhoda egiptovskega poslanika iz Londona v zvezi s pripravami za sestanek med Edenom in egiptovskim zunanjim ministrom. Sedaj ni še mogoče z gotovostjo ugotoviti, na kakšni podlagi se bosta oba zunanja ministra razgovarjala.

Egiptovski neodvisni list «Al Aram» javlja iz Londona, da je Velika Britanija pripravljena priznati razveljavitev angleško-egiptovske pogodbe iz leta 1936, če bi Egipt pristal na obnovitev pogajanj za ustanovitev poveljstva za Srednji vzhod.

Neodvisni «Akhbar El Yom» pa piše, da mislijo Francija, Velika Britanija in ZDA sedaj na posredovanje «neke države».

Omenjeni list trdi, da je baje ta država predlagala: 1. britanske čete naj bi se začele takoj umikati s področja Sueškega prekopa; 2. Egipt naj bi sodeloval pri poveljstvu za Srednji vzhod, ki naj bi imel egiptovskega vrhovnega poveljnika, kateremu bi pomagali trije višji častniki; 3. štiri prizadete velike države (Velika Britanija, Francija, ZDA in Turčija) naj bi priznale kralju Faruku naziv «kralja Egipta in Sudana» prepuščajoč Sudanu pravico, da pozneje odloča o svoji politični ureditvi; 4. na področju Sueškega prekopa bo v mirnem času egiptovska vojska, s katero bodo sodelovali ameriški izvedenci.

Britansko poslaništvo v Kairu bo uradno protestiralo pri egiptovski vladi zaradi aretacije dveh egiptovskih uradnikov pri angleškem poslaništvu pod obtožbo protivladne propagande.

Iz Ismailije javljajo medtem o novih incidentih, ki so se dogodili včeraj na področju Sueškega prekopa, kjer je bilo izvršenih nekaj napadov na britanske čete. Na progi Ismailija-Suez pa se je danes iztiril angleški vlak, ki je vozil vojaški material.

Poročilo glavnega stana za letalstvo javlja, da so «egiptovski saboterji» 13. t. m. z eksplozivom porušili antene radijske postaje RAF v bližini Izmailije. Angleške oblasti poudarjajo, da to dejanje in iztirjenje britanskega vojaškega vlaka na področju Sueza spadata v okvir sabotaže egiptovskih elementov.

Egiptovske oblasti so razveljavile ukaz o razpustitvi organizacije «Bratje muslimani» in so odredile povračilo vsega zaplenjenega premoženja, ki je bilo zaplenjeno leta 1949. Organizacija sedaj lahko znova svobodno deluje.

O neodvisnosti Libije

PARIZ, 15. — Svečanost za razglasitev Idrissa El Mahdi el Senussija za kralja Libije bo verjetno še pred koncem tega meseca v smislu sklepa Združenih narodov, ki so določili 1. januarja 1952 zadnji rok za proglasitev Libije za neodvisno in suvereno državo.

Kakor je znano, je libijska narodna skupščina, ki je bila ustanovljena 25. novembra 1950, sklenila že 2. decembra, da postane Libija zvezna država pod krono Idrissa El Mahdi El Senussija.

Medtem zanikujejo govorice, ki so se razširile v tujini, češ da bo Glubb paša, ki je sedaj poveljnik arabske legije v Jordanu, v kratkem prevzel neko mesto v Libiji.

PARIZ, 15. — Izvršilni odbor UNICEF je danes določil 155.000 dolarjev za pomoč žrtvam poplav v Italiji in to v zvezi z resolucijo, ki jo je 21. novembra izglasoval socialni odbor OZN.

Protijugoslovanska agitacija celovške Mohorjeve družbe

Kdorkoli se ukvarja z našo slovensko zgodovino, ne more mimo celovške Mohorjeve družbe, tako velik je njen delež pri prosvetljevanju Slovencev. Mnogi naši veliki ljudje, med njimi tudi Cankar, so objavljali, svoja dela v okviru mohorjevih knjižnih izdaj. Sto let je pravkar poteklo, odkar je Družba začela tiskati slovenske knjige.

Po sto letih je celovška Mohorjeva družba, ki je kot cerkvena bratovščina pod patronatom celovškega škofijskega ordinariata, šla v najostrejše nasprotje s svojo tradicijo. Po vojni so se okrog nje začeli zbirati emigrantski krogi, med njimi tudi najaktivnejši propagandisti in pomočniki tistega nemškega nacizma, ki je v vsej zgodovini Mohorjeve družbe uspel za daljšo dobo prekiniti njeno delo.

V knjižni zbirki za leto 1952 (Koledar, knjigi «Tabor 1951» in «Čez izaro») popolnoma prevladujejo imena «mladih domobrancev, polnih idealizma in vere v zmago demokracije», kakor se še danes hinavsko nazivajo ljudje, ki so si v Rupnikovi, to je v italijanski in nemški fašistični službi pridobili krvavo slavo izdajalcev lastnih bratov. Njihova krivda je bila tako velika, da so jim leta 1945 ostali kot bojni tovariši le še SS-ovci, s katerimi so bežali s slovenske zemlje — z upanjem, da bodo zopet drugje našli gospodarje, ki bi jim služili zvesto, kot so nacistom.

Mohorjeva knjižna zbirka za leto 1952 ni pisanje, kot bi ga človek pričakoval po statutu te cerkvene družbe. Nasprotno, je zbirka izrazito politično propagandnih člankov, polnih zagrizenega sovraštva do naše državě.

Kdo je vzel v zakup to knjižno izdajo? Kaže, da so si pisanje složno porazdelili. V koledarju razmišlja Miha Krek o «svobodnih snovanjih v Ameriki» in o svojih načrtih, Ciril Žebot, sokriv domobranskega nasilja, pa o «miru». Tudi duhovnik Nande Babnik, ki je nekoč pisal ukaze domobranskim enotam in škof Rožman sta se ovekovečila v koledarju. Nekrologe, ki jih objavlja koledar, pa označujejo citati «partizane moramo kot ljudje in kot kristjani odločno odklanjati» ali pa prikrivajo resnico o nasilju nad Slovenci, kakor na primer trditev o goriškem nadškofu Margottiju, ki je «v ozadju vojeval trd boj z vladnim nasiljem za naravne pravice človeštva» — morda takrat, ko je Robottiju brzojavno čestital k «uspeli» roški ofenzivi.

Obe knjigi, «Tabor 1951» in «Čez izaro», pa še presegata koledar. Prvo so napisali Stražarji in razvijajo v njej svoje misli o «slovenski državi», drugo pa pripadniki Katoliške akcije pod firmo «pisateljske družine France Balantič».

Med drugimi so pisali «Tabor 1951» Mirko Javornik, urednik «Slovenskega doma» med okupacijo, ki je bil tudi med pokretniki Rupnikove slovenske nacistične stranke in znani belogardist Ciril Žebot. Pridružuje se jima Martin Jevnikar, ki je zbežal iz strahu pred sodbo, ker je izdajal okupatorju slovenske družine. V njem sodelujejo tudi mnogi pisci, podpisani s psevdonimi, ker jih je strah sonca.

«Čez izaro» so pisali emigranti v Argentini. Med njimi so imena Stanka Kocipra, Rupnikovega tajnika, Jožeta Krivca, policijskega komisarja, pred katerim je trepetala svobodoljubna Ljubljana. Tineta Debeljaka, Stanka Janežiča, Karla Mauserja in drugih znanih belogardističnih propagandistov. Že ta imena povedo, kakšni so prispevki v knjigi. Knjigo zaključuje značilni stavek: «Zdaj veste, vse in preveč, kdo smo, kake so in kam vodijo naše poti!» Značilen je ta stavek zato, ker govori o strahu, da so napisali «preveč». Da, napisali so preveč celo za emigrantske kroge v tujini, saj so se zaradi te knjižne zbirke sprle celo nekatere skupine.

Knjižna zbirka zagovarja belogardistično nasilje nad slovenskim ljudstvom. Posvečena je vzgajanju izdajalcev v službi tujih sovražnikov slovenskega ljudstva.

Možnost objave takih umetniških zmazkov, kot so v tej zbirki, in političnih programov ter agitacije za te programe, ki so naperjeni naravnost proti naši državi in enotnosti južnoslovanskih narodov, je dal celovški škofijski ordinariat, ki vodi Mohorjevo družbo. Zbirka torej kaže tudi odnos koroške cerkvene hierarhije do Jugoslavije. Knjižna zbirka je izrazito političnopropagandna literatura, ki izraža željo vmešavanja v notranje jugoslovanske zadeve in je zato toliko bolj obsojanja vredna. **M. R.**

(Iz «Ljublj. dnevnika»)

TRŽAŠKI DNEVNIK

KOLEDAR
OBJAVE - MALI OGLASI

Danes, nedelja 16. decembra
Zorka, Zaronega
Sonce vzide ob 7.39, zatone ob 16.21. Dolžina dneva 8.42. Luna vzide ob 18.58, zatone ob 10.15.
Jutri, ponedeljek 17. decembra
Lazar, Strojslav

7. DNI

Letošnje letc je bilo za Osvobodilno fronto STO plodno. Bilo je v znamenju 10. obletnice ustanovitve te vseslovenske organizacije in jubilejno leto so najbolje, kar je bilo v danih možnostih mogoče, počastili vsi posamezni pripadniki OF kakor tudi delovni odbori. Obračun letošnjega dela je podal glavni odbor OF za STO na svoji zadnji seji, ki je bila v nedeljo. Po političnem in organizacijskem poročilu je glavni odbor sprejel sklepe, po katerih naj Osvobodilna fronta nadaljuje borbo za neodvisnost in samostojnost Tržaškega ozemlja, skupno z vsemi, ki se iskreno zavzemajo za mir. Naloga OF kot slovenske organizacije pa je še posebno ta, da postavlja temelje narodne enotnosti vseh Slovencev na Tržaškem za uspešnejšo borbo za obstanek in nacionalni razvoj.

Nekateri tržaški slovenski krogi še vedno odklanjajo sodelovanje v skupni nacionalni borbi vseh Slovencev, čeprav je to danes nujnost, kajti iredentizem skuša ne le v mestu, temveč tudi po čisto slovenskih vaseh vriniti med domače prebivalstvo svoje elemente, ki naj bi bolj in bolj prodirali med domači živelj. Lahko trdimo, da je prav podeželje danes žrtev še bolj načrtnega penetriranja šovinističnega italijanskega elementa kot je bilo za časa fašizma. Demokristjanska stranka visoko vzdiguje svoj glas o pravicah Italije v Trstu in na svojem kongresu izjavlja, da je treba imeti povratek Tržaškega ozemlja k Italiji le kot prvi korak za rešitev julijskega vprašanja v njegovi celoti. Prepričani smo, da ne bo uspelo italijanskim šovinistom polastiti se Svobodnega tržaškega ozemlja, toliko manj, da bi naš teritorij postal vrata v druge slovenske pokrajine, celo tiste, iz katerih so morali italijanski vojaki po komaj dveletni okupaciji tako sramotno bežati.

Dejstvo pa je: če v kali bomo zatrli vsake eksperimente iredentizma, če bomo nastopali strnjeno po načelih, ki jih postavlja Osvobodilna fronta po težnjah velike večine vsega prebivalstva STO in za njihovo korist.

Kakor se narodnostne prilike za Slovence niso mnogo spremenile od onih časov, ko je tod gospodovala še Italija, tako so tudi gospodarsko Trst ni dvignil, čemur je vzrok še vedno trajajoča navezanost Trsta na Italijo. V ladjedelnici Sv. Marka preti odpust 600 delavcem, za 60 so že sklenili. Nove vrste brezposelnih v dolgi verigi tisočev!

Občinski sveti so imeli posla s proračuni. Mestni občinski svet je obravnaval proračun ACEGAT, nabrežinski pa proračun za občino. ZVU bo morala prispevati nad 24 milijonov lir, ker je občina za tako vsoto deficitna. Po dolgem času je imel sejo tudi miljski obč. svet.

Slovenci smo imeli pretekli teden dve kulturni prireditvi v Avditoriju. Nušičeva komedija «Gospa ministrica» je doživela tako na premieri kot na prvi reprizi navdušen sprejem. Zelo številno je bilo obiskano predavanje dr. Izidorja Cankarja, ki je tudi v Avditoriju v sredo predaval o slovenskem impresionizmu. Z zanimanjem za to strokovno predavanje so tržaški Slovenci dokazali svojo kulturno stopnjo.

Prostori v R. Manna pa so bili v petek zvečer pretesni, da bi lahko sprejeli vse, ki so hoteli počastiti spomin Pinka Tomažiča, začetnika narodnoosvobodilne borbe na Primorskem. Svečana komemoracija je dokazala, da je Pinko 10 let po smrti v globokem spominu vseh ki jim je pomenila narodnoosvobodilna borba pot v svobodo.

Ob koncu našega tedna moramo ugotoviti razveseljivo dejstvo: nabiralna akcija za novoletno jelko je po vseh okrajih uspešna. Čeprav imajo poverjeniki po terenih še vedno nabiralne bloke, je do sedaj nabrana vsota povsod presegla lanske ob zaključku nabiralne akcije. Toda tudi število otrok, ki bodo obdarjeni, je naraslo. Zato ne smemo biti zadovoljni z doseženimi uspehi. Še ves december imamo priliko, da se spomnimo tega otroškega praznika, in prispevamo po svojih močeh z delom in prispevki. Novoletna jelka naj bo manifestacija naše solidarnosti, naše povezanosti in našega socialnega čuta.

Porast števila trgovin in obrtniških podjetij na našem ozemlju

Večina Tržačanov, ki občuti na lastni koži težke posledice sedanjega gospodarskega položaja na našem ozemlju, se mnogokrat z začudenjem vprašuje: kako je mogoče, da raste kljub težkemu gospodarskemu položaju število trgovin in podjetij na našem ozemlju. Kako lahko vsi ti novi trgovci, oziroma lastniki podjetij živijo in celo zaslužijo? Na vprašanje bi bilo res težko odgovoriti, ker je to pojav, ki ni povezan niti z gospodarskim položajem na našem ozemlju, niti s povečanjem števila prebivalstva; gospodarski položaj je, kot vemo vsi zelo kritičen, število prebivalstva pa se tudi ni povečalo, ali vsaj v toliko ne, da bi opravičilo tolikšen porast števila trgovin. In vendar se je po statističnih podatkih trgovinske zbornice na novo vpisalo leta 1948 876 podjetij in trgovin, leta 1951 je pa to število narastlo že na 1181. Seveda ne gre v tem primeru le za trgovine temveč po večini za manjše družbe in podjetja, ki prodajajo blago večjim trgovcem, ali pa posredujejo pri raznih kupčijah. Vendar je tudi tukaj značilno dejstvo, da se je leta 1951 zbrisalo iz trgovinske zbornice nad 500 omenjenih trgovin in podjetij. Če je bilo število vpisanih trgovin veliko, je precej visoko tudi število zbrisanih podjetij in trgovin iz trgovinske zbornice.

Ta nagel porast števila trgovin in podjetij, nam najbolj kažejo neuradni statistični podatki, po katerih naj bi prišla približno na 30 prebivalcev naše občine ena trgovina, ali podjetje. Če bi bili ti podatki točni, potem bi bilo v naši občini nič manj kot 10.000 trgovin, družb in podjetij.

Že večkrat so bile izrečene kritike da se izdajajo v zadnjem času vse prelahko obrtna dovoljenja. Toda, če pomislimo kako kritičen je danes naš gospodarski položaj, potem se nam zde te kritike, vsaj za sedanje razmere, neutemeljene ali pa vsaj preuranjene.

Prav gotovo bo naše čitatelje zanimalo, koliko je v naši občini obrtniških podjetij. Tudi tu so posamezne številke precej narastle. Tako je na primer iz že zgoraj omenjenih statističnih podatkov trgovinske zbornice za mesec oktober razvidno, da je pri nas skupno 347 mizarjev, ki imajo svoje delavnice, 454 mehaničnih delavnic, 180 dekorativnih slikarjev 119 kotlarjev in instalaterjev, 75 elektrikov, 46 radiotehničnih delavnic, 188 zidarskih podjetij, 381 moških krojačnic, 331 ženskih šiviljskih salonov, 48 krnarskih delavnic, 250 oblačilnih delavnic, 869 pralnic, likalnic in čistilnic, 434 čevljarskih delavnic, 36 sedlarjev, 82 urarjev, 80 fotografov, 54 zobotehnikov, 74 tapetnikov, 87 brivcev in 125 lasuljarjev ter 266 raznih prevoznih podjetij.

— to je prav okraj Ponziane, katerega prebivalci se morajo posluževati ali tramvajskih prog št. «1» ali «10» ali pa proge št. «2», ki pa seveda ne vodijo pa ulicah omenjenega okraja. Zato je popolnoma razumljivo, da so že pred časom zahtevali, naj bi bila tudi za njih okraj ustanovljena tramvajska ali filobusna proga.

Dolgo časa se vprašanje ni zganilo z mrtve točke, končno so pa odgovorni krogi vendarle javili, da bi bilo mogoče uresničiti tak načrt le tedaj, če bi bil obnovljen, oziroma preurejen most, ki veže Sv. Jakob s Ponziano. Zopet nove prošnje in protesti, da bi bilo rešeno vprašanje novega mostu. Pred časom pa je prišla vendarle dobra novica, da bo verjetno načrt za most vključen v že odobreni gospodarski načrt št. 8; bila je tudi že določena vsota za gradnjo mosta, ki je znašala 28 milijonov lir. Prebivalci so nestrpani pričakovali, kdaj bodo pričeli z gradbenimi deli ter so upali, da bo most že pred pričetkom zime dograjen.

Ker so minevali meseci in meseci ne da bi pričeli z gradbenimi deli, so končno zopet protestirali ter so prejeli odgovor, da vprašanje ne bo še tako hitro rešeno, ker je bila gradnja omenjenega mostu izključena iz gospodarskega načrta št. 8, v katerega so, zaradi večje važnosti vključili načrt za podaljšanje ceste, ki vodi v Rocol. Gradnjo mosta v Ponziano bodo tako vključili v bodoči načrt, ki bo odobren že čez nekaj mesecev. Če ne bodo prišle vmes nepredvidene ovire, bo most, ki vodi od Sv. Jakoba na Ponziano končan že meseca maja, ali najkasneje junija. Čim bo most zgrajen, bo tudi vodstvo ACEGAT ukrenilo vse potrebno, da bo izpeljana filobusna proga št. «10» po Ul. Ponziana do Ul. Orlandini. Tudi ta nova filobusna proga bi morala biti že v nekaj mesecih izpeljana, saj je bilo rečeno, da bo prišlo vprašanje filobusnih prog št. «1» in «10» na vrsto, čim bosta pričeli delovati filobusni progi št. «5» in «11». Približno istočasno z mostom bi morala biti dograjena tudi stanovanjska poslopja, ki jih združenje IACP gradi v omenjenem okraju. Če bodo vsi načrti rešeni, bo okraj Ponziana v mnogočem pridobil, saj bo imel svojo filobusno progo, primeren most in tudi nova stanovanjska poslopja in s tem v zvezi seveda popravljene in obnovljene ceste.

Pa še ena novica, ki bo zanimala naše čitatelje. V sredo bo otvoritev novega poslopja na Trgu Libertà, v katerem bo dnevni hotel in občinska menza. Otvoritev bo ob 19.30 ter ji bodo prisostvovali občinski odborniki. V novem poslopju ima svoj prostor tudi kiosk s časopisi.

Nova dela za Pončano

Danes, ko so skoraj že vsi, tudi najbolj oddaljeni okraji mesta povezani z avtobusnimi, tramvajskimi, ali filobusnimi linijami, zveni kar čudno ugotovitev, da obstoja vendarle okraj in to še zelo gosto naseljen, ki takšne zveze do sedaj še nima

NARODNA IN ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA

Zadnje letošnje predavanje
o
likovni umetnosti
bo **jutri 17. XII. 1951**
ob 20.30 v Gregorčičevi dvorani v Ul. Roma 15.
Predaval bo
prof. Lucijan Menaše
o temi
„SODOBNA SLOVENSKA UMETNOST"

PEVCI

Vabimo vas, da počastite spomin padlih herojev z žalostinkami. Prihitite polnoštevilno na strelišče na Opčinah ob 10. obletnici usmrtitve.

Pevovodja

PROSVETNA DRUSTVA

Tržaški zvon vabi vse pevce, da se udeleže danes 16. decembra ob 14.30 komemoracije za Pinkom Tomažičem in tovariši, ki bo na openskem strelišču.

Odbor prosv. društva **Ivan Cankar** poziva vse pevce, da se udeleže komemoracije na openskem strelišču, ki bo danes 16. decembra ob 12.30.

Vabimo vse pevce društva **Slavko Skamperle**, da se udeleže komemoracije za Pinkom Tomažičem in tovariši danes ob 14.30 na openskem strelišču.

Pevovodja.

S Proseka-Križade bo vozil avtobus na komemoracijo na Opčine danes ob 12. uri.

Skupščina OF za openski okraj

Danes 16. decembra ob 9. uri bo na sedežu OF na Opčinah, Ul. Ginepri 7 okrajna skupščina OF s sledečim dnevnim redom:

1. Politično - organizacijsko poročilo.
2. Diskusija.
3. Sklepi in izvolitev novega okrajnega odbora.

Avtobusne zveze: ob 8.45 uri iz Bazovice skozi Padriče in Trebče; ob 8.45 uri s Proseka na Križadi.

Okrajno tajništvo OF

KDO NOSI ODGOVORNOST za žalostno stanje v Miljskih hribih

Na naše točne podatke o žalostnem stanju slovenskega šolstva v Miljskih hribih ter na našo trditev o tem, kdo nosi glavno krivdo za to stanje, je v včerajšnjem «Delu» odgovorila z gostobesednim besedičenjem Vlada Bidovec — Morana, ki najbrž odgovarja pri kominformistih za slovensko prosveto.

Članku je dala naslov, ki je v resnici pravi bumerang: «V dejanjih pokažite svoje slovenstvo!» Le kako se ta naslov prilega za miljske kominformiste in one, ki jih vodijo, zlasti pa za slovensko kominformistično prikolico, v katero je vprežena tudi uboga Morana. Da, v dejanjih! In kakšna so dejanja, odkar imajo kominformovci v Miljskih hribih skoraj popolen monopol? Ne bomo ponavljali vseh številk, naj zadošča, da pribijemo to žalostno resnico: v Božičih je v slovenski šoli samo 5 slovenskih otrok, pri Sv. Barbari pa 16. To je žetev kominformovske setve razdora in resničnega italijanskega šovinizma, ne pa onega, ki ga Morana očita nam, da o žalostnem stanju na šoli v Škofijah niti ne govorimo.

Vse to ve tudi Morana in najbrž jo peče le nekoliko vest, če je ohranila le še kaj slovenske zavesti, da mora reči belemu črno, sicer se ne bi na naše prejšnje trditve tako razhudila: če stopiš psu na rep, pač zacvili. Zaradi te svoje zadrege in zagate, v katero je Morana zašla in ki priča, da se pač mora podrejati višjim ukazom, je prisiljena, da postavlja dejstva na glavo ter je zato zapisala, da hočemo naprtiti «slovenskemu naprednemu ljudstvu» vso odgovornost za to žalostno stanje v Miljskih hribih. Mislimo, da je to res prevelika zaverovanost vase, če teh nekaj slovenskih ponižnih Vidalijevih slug meni, da so «slovensko napredno ljudstvo».

Mi nismo ničesar očitali «slovenskemu naprednemu ljudstvu», ampak onim redkim Slovencem, ki sedijo v vodstvu tržaške moskovske oziroma rimske kominformovske podružnice, da jim je obramba slovenstva deveta briga in da nosijo prav oni glavni del odgovornosti za poslabšanje narodnostnega stanja v Miljskih hribih po zloglasni resoluciji. Ugotovili smo le dejstva po letu 1948. Mi namreč ne prevračamo kozolcev in ne obtožujemo nikogar, za dejanja in stanje, za katera ni kriv. To je kominformovska navada.

Morano in njeno družbo obtožujejo v Miljskih hribih žalostna dejstva sama. Kakšna pa so ta dejstva tudi drugod, je občutila Morana skupno s svojim možem na stopnicah naše tiskarne, ko so nanju njuni pristaši sami kričali: «titofašisti» samo zato, ker sta govorila slovenski.

Dejstva v Miljskih hribih pa so, da imajo v miljski občini vso oblast v rokah kominformisti, da torej odgovarjajo tudi za upravne in prosvetne prilike in da pošiljajo v te hribe z županstva samo italijanske razglase. Zato naj nam tudi Morana pove, koliko slovenskih uradnikov sedi v miljskem županstvu? Kako je to županstvo poskrbelo, da da kruha kakemu slovenskemu uradniku?

Morana pravi, da bi bilo zgrešeno izvajati pritisk na slovenske starše, naj store svojo narodno dolžnost in naj dajo otroke v slovensko šolo. Zanjo pa najbrž ni zgrešeno, če njeni pobratimi kričijo, da je slovenska narodna zavest šovinizem in da resnični internacionalisti govore italijanski.

In kaj naj pomagata dva kulturna domova, ki naj bi pripomogla k dvigu narodne zavesti ljudi v miljskih hribih? Ravno nasprotno, ta dva domova krepita narodno mlačnost, kajti s plesi se ne gradi kultura.

In če že mora veljati neki «Hic Rhodus» je prav ta: v miljski občini imajo vso oblast kominformovci. Te kominformovce naj Morana in Bidovec in Mitko in ne vemo še kdo od teh kulturnikov prepriča, ne da silijo tamošnje ljudi, naj pošiljajo otroke v slovensko šolo, marveč naj jim to svetujejo in jim priporočajo ter naj jih ne uče, da je spoštovanje do rodnega in materinega jezika slovenski šovinizem, resnični internacionalizem pa janičarstvo.

Če bo to Morani uspelo, če ji bo uspelo, da se zviša število slovenskih učencev (seveda sorazmerno z rojstvi) na višino iz leta 1948, tedaj ji bomo za to hvaležni, ker mislimo, da ni obramba slovenstva monopol nikogar. Torej: naj velja vaš naslov prav za vas: V dejanjih pokažite svoje slovenstvo!

DANES DRUŽABNI VEČER PROSVETNEGA DRUSTVA «SRECKO KOSOVEL»

Prosvetno društvo «Srečko Kosovel» vabi člane in prijatelje na družabni večer, ki bo danes od 17. ure dalje v društveni dvorani v Ul. sv. Vida 17 (SNG).

Poskrbljeno bo v polni meri za razvedrilo in zabavo. Bufet.

SENTJAKOBSKO PROSVETNO DRUSTVO «IVAN CANKAR» V TRSTU

Vabi svoje članstvo na IV. redni občni zbor, ki bo danes 16. t. m. ob 8.30 v prostorih SHPZ v Ul. Roma 15/II s sledečim dnevnim redom:

1. Otvoritev.
2. Izvolitev verifikacijske komisije in volilne komisije.
3. Tajniško poročilo.
4. Blagajniško poročilo.
5. Poročila načelnikov odsekov.
6. Diskusija.
7. Sprememba društvenih pravil.
8. Poročilo nadzornega odbora.
9. Izvolitev novega upravnega odbora.
10. Slučajnosti.

Tajništvo

IZLETI

Vpisovanje za izlet, ki ga priredi **prosvetno društvo Skedenj** v Kanal, Sv. Lucijo in Tolmin traja še danes.

Prijave za eno in tridnevni izlet v Komen sprejema **okrajni odbor OF v Nabrežini.** Prav tako sprejema prijave **motosekcija Nabrežina** za izlet v Komen v prosvetnem domu «Igo Gruden».

Ob priliki silvestrovanja, ki ga priredita v Lokvi in Sežani tamkajšnji prosvetni društvi, organizirata odbor OF za Bazovico in Opčine izlet v dneh od 31. decembra 1951 do 1. januarja 1952.

Vpisovanje je na običajnih mestih do vključno 21. decembra 1951.

IV. okraj obvešča vse tiste, ki so se prijavili za izlet v Gabrovico, da bo izlet v nedeljo 23. decembra in ne 26., kot je bilo prvotno določeno. Odhod za Škedenj izpred gostilne pri Belem konjičku, za Sv. Ano pred stadionom ob 7.30. Bodite točni!

Okrajni odbor OF za Nabrežino obvešča izletnike, ki so se prijavili za trodnevni izlet v Komen, da izleta zaradi tehničnih ovir ne bo in se nadomešča z enodnevnim, ki bo 26. t. m. Vpisovanje se zaključi v ponedeljek 17. t. m.

Izžrebane	loterijske		številke:		
VENEZIA	15	77	25	14	7
FIRENZE	38	8	89	86	61
TORINO	45	83	39	70	42
MILANO	22	9	73	54	83
PALERMO	48	36	78	10	35
ROMA	62	59	54	35	17
GENOVA	37	11	70	10	33
BARI	74	78	46	47	32
NAPOLI	51	65	58	30	49
CAGLIARI	16	55	32	8	60

GLASBENA MATICA V TRSTU

PRIRERI DANES 16. DECEMBRA 1951 OB 10.30 V AVDITORIJU
DRUGI
KONCERT
GODALNEGA ORKESTRA
SLOVENSKE FILHARMONIJE
IZ LJUBLJANE
Dirigent: BOGO LESKOVIC
Solisti: JELKA SUHADOLNIK-ZALOKARJEVA (klavir), IVAN TURSIC (fagot)

Spored:

1 H. PURCELL: Trije predklasični plesi. — 2. A. VIVALDI: «Noč» - koncert za fagot in godalni orkester - solist Ivan Turšič. — 3. B. IPAVIC: Serenada za godala: Allegro moderato - Minuetto - Andante con variazioni - Finale - Andante. — **Odmor** — 4. L. M. SKERJANC: Concertino za klavir in godalni orkester: Allegretto grazioso - Adagio - Allegro con spirito - Solistka Jelka Suhadolnik-Zalokarjeva. — 5. W. A. MOZART: Mala nočna glasba.

Delna sprememba sporeda je nastala iz tehničnih razlogov.

Vabila so na razpolago v Ul. sv. Frančiška 20 (pritličje) danes od 9. do 10. ure.

Gledališče Verdi

Danes ob 16. uri bo druga predstava opere «Adriana Lecouvreur» F. Cilea za abonente reda «D». V torek tretja predstava za abonente reda «B» in «C». V ponedeljek predprodaja vstopnic za to predstavo.

Naslednja premiera bo Menottijeva opera «Konzul».

OF

V sredo, 19. dec. ob 20. uri bo na sedežu OF v Ul. R. Manna 29 okrajna skupščina OF s sledečim dnevnim redom:

1. Politično - organizacijsko poročilo.
2. Volitve glavnega odbora.
3. Razno.

ZIMOVANJE PDT

PDT obvešča vse udeležence tečaja v Podkorenu, da poravnajo svoje obveznosti do 19. decembra. Člani naj poravnajo tudi članarino. Kdor ne bo do tega roka poravnal svojih obveznosti, bo črtan iz seznama udeležencev.

Uradne ure vsak dan od 17. do 19., Ul. Machiavelli 13/II.

URADNA OBVESTILA

Tržaško županstvo javlja naslednje: Zasebniki in podjetja, ki so dobili letos dovoljenje za prehod in parkiranje vozil v ulicah, kjer je to normalno prepovedano, morajo ta dovoljenja, ki zapadejo do 31. dec. predložiti v obnovitev uradu občinske mestne policije na županstvu soba št. 84 v 2. nadstropju. K tem dovoljenjem ni treba priložiti nobene prošnje.

Za dovoljenja pa, ki so bila izdana v letu 1950 in ki še nimajo pečata za leto 1951, morajo prizadeti vložiti prošnjo na kolkovanem papirju 24 lir v sobi št. 32 na županstvu.

MOTOSEKCIJA NABREZINA

obvešča vse izletnike, ki so se vpisali za izlet v Komen za 25. in 26. t. m. da bo izlet dne 23. t. m.

DAROVI IN PRISPEVKI

V spomin Pinka Tomažiča darujeta Just in Sonja Colja 1000 lir za Dijaško Matico.

Hervatin Fani daruje za Dijaško Matico 150. lir.

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE

Dne 15. decembra 1951 se je v Trstu rodilo 5 otrok, umrlo je 12 oseb, porok pa je bilo 7.

Civilne poroke: uradnik Giovanni Rubessa in gospodinja Emma Maria Fleury, šofer Florenzo Bodigoi in gospodinja Maria Lipovec.

Cerkvene poroke: uradnik Carlo Gregorič in gospodinja Edda Zorzetti, šofer Luigi Magri in uradnica Aurelia Macor, mehanik Carlo Stefani in gospodinja Silvestra Crismancich, kmet Gail Broce Banner in uradnica Ines Fontanini, mehanik Albino Stefančič in gospodinja Jolanda Bogatec.

Umrli so: 61-letna Nigilda Angelini, 82-letni Francesco Rajovich, 61-letni Bruno Rupini, 78-letna Anna Krasovich vd. Schiavuzzi, 22-letni Paolo Valentino Sardo, 63-letna Adele Venturini, 78-letna Giuseppina Bossi, 83-letna Tereza Zuge por. Vedova, 69-letna Paola Gherdol vd. Abrami, 28-letna Nerina Saitz por. Blasutti, 83-letni Pietro Spadaro, 91-letna Gisella Stengle vd. Wilfling.

Prosvetno društvo «Ivan Cankar» obvešča vse svoje člane, da je po dolgi in mučni bolezni preminul član omenjenega društva JOSIP MEDVED.

Pogreb bo danes, 16. t. m. ob 10. uri s pokopališča.

Sentjakobski pevci naznanjajo smrt

Josipa Medveda

dolgoletnega pevca in prosvetnega delavca.

Pogreb nepozabnega pokojnika bo danes ob 10. uri dopoldne na pokopališče pri Sv. Ani.

Vabimo znance in prijatelje, da v čim večjem številu počastijo njegov spomin.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE za Tržaško ozemlje

BO UPRIZORILO
danes, 16. decembra 1951
ob 16. uri
v NABREZINI
Nušićevo komedijo
Gospa ministrica

V sredo, 19. decembra 1951
ob 18. uri
v IZOLI
Nušićevo komedijo
Gospa ministrica

MALI OGLASI

SOLSKE POTREBSCINE; IGRACE prodam po ugodni ceni. Naslov na upravi lista.
POPRAVLJAM IGRACE. Naslov na upravi lista.
DOMACE COPATE, za velike in male dobite po ugodnih cenah pri Trevisani Ul. Vasari 10.
DEZNE PLASCE za ženske in moške prodam. Naslov na upravi lista.
RADIOAPARAT znamke «Tesla» prodam. Naslov na upravi lista.
SIVALNI STROJ «SINGER» prodam. Naslov na upravi lista.
STEDILNIK v dobrem stanju prodam. Naslov na upravi lista.
VDOVEC, S STANOVANJEM, 54 let star, zaposlen, išče pridno gospodinjo, staro od 45 do 55 let. Naslov na upravi lista Ul. sv. Frančiška 20.
RADIO APARAT popolnoma nov znamke CGE mod. 2105, prodam. Gostilna Milič Brščiki (Opčine).

ADEX IZLETI
«Adria-Express» priredi 1. januarja 1952 otvoritveni izlet v novo leto v
Sežano in Lokev
Vpisovanje do 20. decembra 1951.

ADEX IZLETI
5. IN 6. JANUARJA 1952 bo izlet v
Postojno
Sv. Peter na Krasu
Ilirsko Bistrico
Reko
Vpisovanje do 22. decembra 1951.

ADEX IZLETI
Od 31. decembra 1951 do 1. januarja 1952
SILVESTROVANJE NA
Bledu
Vpisovanje do 20. decembra 1951.
SILVESTROVANJE V
Opatiji
z izleti od 30. decembra do 1. januarja in 31. decembra do 1. januarja.
Vpisovanje pri «Adria-Express». do 20. decembra 1951.

GOSTJE IZ LJUBLJANE V AVDITORIJU

Koncert godalnega orkestra Slovenske filharmonije

V lanski koncertni sezoni sta poleg solistov gostovala v Trstu dva večja ansambla, bivši Akademski pevski zbor in mladinski pevski zbor Slovenske filharmonije. Snoči pa smo Tržačani imeli priliko poslušati godalni orkester iste glasbene ustanove. Zaradi utesnjenega prostora žal, ne moremo v Trst povabiti celotnega orkestra, ki je danes brez dvoma eden izmed najboljših v Jugoslaviji. Poleg tujih komponistov Vivaldija, Brittena in Mozarta je imel orkester na sporedu Skerjančevo IV. simfonijo v H duru.

Koncert, ki ga je dirigiral Bogo Leskovic in pri katerem sta kot solista sodelovala sopranistka Nada Vidmarjeva in fagotist Ivan Turšič, so poslušalci toplo sprejeli.

Goste je v imenu Glasbene Matice pozdravil njen predsednik tov. Fran Venturini.

Danes ob 10,30 bo imel godalni orkester drugi koncert, pri katerem bo kot solistka nastopila poleg Ivana Turšiča pianistka Jelka Suhadolnik - Zalokarjeva, ki bo ob spremljavi orkestra igrala Skerjančev Concertino za klavir in orkester.

VASI TRNOVICA IN PRAPROT PROGLASENI ZA «PRIZADETI PODROČJI»

Zavezniška vojaška uprava je z ukazom št. 185, ki bo pričel veljati 21. decembra 1951, proglasila vasi Trnovica in Praprot za «prizadeti področji» v smislu in z učinkom ukaza št. 146 z dne 6. junija 1946.

PREKINITEV PROMETA MED JUGOSLAVIJO IN CONO «A»

Jugoslovansko gospodarsko odposlanstvo je obvestilo Zavezniško vojaško upravo, da je do nadaljnjega prekinjen ves promet med Jugoslavijo in cono «A» zaradi slinavke in parkljevke. Izvzeti so samo diplomatski funkcionarji.

IZPRED KAZENSKEGA SODIŠČA

NA ZATOŽNI KLOPI 6 ZOBOTEHNIKOV

Pred okrožnim sodiščem se je moralo zagovarjati kar 6 zobotehnikov in sicer Oscar Gobet, Štefan Barnaffi, Branko Kovič, Silvano Pelizon, Ennio Fornasaro in Ermanno Cova, ker so obtoženi ilegalnega opravljanja zobotehniškega poklica brez predpisane diplome ter kršitve predpisov, ker so brez prefektovega dovoljenja odprli svoje delavnice.

Ker v Trstu obstaja veliko število zobotehnikov, ki so si pridobili razne diplome v tujini, se je Združenje zdravnikov vmešalo v zadevo in zahtevalo, da policija zapre njihove delavnice. To je bilo tudi izvršeno in policija je veliko število ilegalnih zobotehnikov prijavila sodišču. Razprava, ki je bila prva o tej zadevi, ki se bo verjetno razvlekla precej na dolgo, je bila odgodena na 11. januarja.

Združenje zdravnikov, ki je podpisalo ovadbo, je določilo odv. Vecchija, da brani koristi civilne stranke.

Sodnik: Rossi tožilec: Locuoco; obramba: odv. Nardi, Valastro, Gerometta in Strudhoff.

Izpred zavezniškega sodišča

3 leta in 6 mesecev zapora zaradi nakupa ukradenega blaga

Še pred kratkim smo pisali o procesu proti skupini tatov, ki so vdrli v avto ameriškega državljana Kuzmanoffa in mu odnesli blaga v vrednosti 2.000 dolarjev. Policija je prijela tatove, vendar se ji je 25-letni Guido Marchesi izmuznil in se z ukradenim blagom umaknil v Italijo, kjer je začel stvar razprodajati. Policiji bližnje republike je zadeva postala sumljiva in je aretirala Marchesija ter jasno iskala informacije o njem v Trstu. Čim je izvedela, kakšnega kova je Marchesi, ga je padovanska kvestura izročila tukajšnji policiji, ki je fanta izročila sodišču.

Marchesi si je izgovarjal, da ni on ukradel, temveč, da je samo kupil ukradeno blago, misleč, da se bo tako izognil kazni. Sodišče ga je kljub vsemu spoznalo za krivega in ga obsodilo na 3 leta in 6 mesecev zapora.

Predsednik: maj. Grabb; tožilec: dr. Savona; obramba: odv. Jacuzzi.

Železo na nogo

Med prenašanjem 10 kg težkega kosa železa po lesnem pristanišču se je 28-letnemu Mariju Cominottiju z Lonjerske ceste 20 tovor izmuznil iz rok in mu padel na desno nogo. V začetku je mož mislil, da stvar ne bo huda, vendar je kasneje zaradi hudih bolečin sklenil oditi v bolnico, kjer so mu zdravniki ugotovili poškodbo dveh prstov z verjetnimi kostnimi poškodbami. Iz previdnosti so ga zadržali na ortopedskem oddelku, kjer bo ostal verjetno od 7 do 30 dni.

Izogne se avtu in zleti s kolesa

Precej huda nesreča je zadela včeraj zjutraj 45-letnega težaka Albina Superino stanujočega na Greti št. 111. Na cesti, ki pelje k Sv. Andreju, se je mož, ki se je vozil s kolesom, hotel izogniti nekemu avtu, ki bi ga kmalu podrl, vendar je imel smolo, da je nerodno padel na tla. Sprejeti so ga morali na ortopedskem oddelku, kjer bo moral zaradi zloma pogačice, ostati najmanj 50 dni.

IZ ISTRSKEGA OKROŽJA

Odredba IOLO

Na podlagi 11. člena odloka o sestavi in izvajanju proračuna izdaja Izvršilni odbor Istrskega okrožnega ljudskega odbora

ODREDBO

o zaključku poslovanja po proračunu za leto 1951.

1. člen.

Krediti, odobreni s proračunom za leto 1951, prenehajo veljati (ugasnejo) z 31. decembrom 1951. Po tem dnevu zaključijo odredbodajalci poslovanje po proračunu in ne morejo iz proračunskih sredstev ničesar več izplačati.

2. člen.

Proračunske naloge (proračunske čeke) izdane, v mesecu decembru 1951, morajo odredbodajalci predložiti v izplačilo sedežu Istrske banke, pri katerem je odprt proračunski akreditiv, najpozneje do 31.12.1951. Sedeži Istrske banke ne smejo izplačevati nalogov (proračunskih čekov), ki bi jim bili predloženi po tem roku.

3. člen.

Da se izplačajo in likvidirajo že izvršena investicijska dela, storitve in dobave, morajo gospodarska podjetja, ki jih upravljajo delovni kolektivi, najpozneje do 20. decembra 1951:

a) predložiti vse svoje terjatve za dela in dobave investicijskega značaja (račune, situacije) v izplačilo drugim gospodarskim podjetjem, javnim uradom in zavodom, ki imajo odobrene investicijske kredite;

b) predložiti pristojnim poverjeništvom za finance (finančnim organom) v refundacijo v breme investicijskih kreditov vse stroške investicijskega značaja, za katera so bila obremenjena njihova redna obratna sredstva. Pogoj za refundacijo je, da so stroški odobreni s planom investicij in da so za njih refundacijo na razpolago prosti (neporabljeni) krediti. Vlogam za refundacijo morajo biti priloženi izvirni izplačilni dokumenti, a za investicije v lastnem obratu morajo podjetja priložiti vlogi za refundacijo interne fakture.

4. člen.

V nasprotju s predpisi prvega in drugega člena te odredbe morajo gradbena in montažna podjetja, za dela, ki jih izvršijo v mesecu decembru 1951 dostaviti obračunske situacije s stanjem del na dan 31. decembra 1951 drugim gospodarskim podjetjem, javnim uradom in zavodom najpozneje do 20. januarja 1952. Istrska banka pa sme naloge za ta dela izplačevati najdalje do 31. januarja 1952.

5. člen.

Gospodarska podjetja, ki jih upravljajo delavski sveti, in podjetja družbenih organizacij morajo dostaviti račune (fakture) za dobave in storitve, izvršene do 20. decembra 1951, ki nimajo investicijskega značaja, javnim uradom in zavodom, najpozneje do 23. decembra 1951. Dobave in storitve, izvršene v razdobju od 20. do 31. decembra 1951 v okviru odobrenih kreditov, naj se fakturirajo tako, da bo možno njihovo plačilo preko Istrske banke najpozneje do 31. decembra 1951.

6. člen.

Prekrški predpisov iz te odredbe se kaznujejo po odloku o finančnih prekrških z dne 10. decembra 1951.

7. člen.

Ta odredba velja takoj.

Predavanje o atomski energiji

V petek zvečer je bilo v dvorani Ljudskega gledališča zanimivo predavanje, ki ga je organizirala Ljudska univerza v Kopru. O atomski bombi in atomski energiji je predaval s pomočjo skioptičnih slik inženir Joško Simončič, ki je na poljuden način pojasnil sestavo atomov in njihovo moč. Prikazal je zapleteno strukturo delovanja atomov in strahotne učinke atomske bombe. Številni poslušalci so z zanimanjem sledili predavatelju, ki je odkrival tajnosti, ki so bile večini navzočih še nepoznane. Predavanje je bilo kot nekaka dopolnitev k filmu: «Smrt se je spustila nad Hirošimo», ki je bil predvajan te dni v Kopru in ki je vzbudil ogromno zanimanja pri ljudstvu. Dva zaporedna večera je bila kinodvorana nabito polna.

Izvoz in uvoz v mesecu novembru

Trgovinska dejavnost je po sprostitvi in novih gospodarskih ukrepih zavzela velik razmah. Razna podjetja kot tista za predelavo rib v ribje konzerve, podjetje «VINO», solarne opekarne in zadruge, so razvile večjo aktivnost pri izvozu raznih produktov.

Skupno so podjetja in zadruge Istrskega okrožja izvozile v mesecu novembru za okoli 58 milijonov lir raznega blaga. Največjo postavko pri izvozu je doseglo vino s 23 in pol milijona lir, nato industrija ribjih konzerv, katerih izvoz v Avstrijo je dosegel 6 tisoč dolarjev. V Trstu je bilo prodanih svežih rib za okoli 4 in pol milijona lir. Soli je bilo izvožene za tri milijone, sadja in zelenjave za nad 2 milijona in mleka za nad 2 milijona lir. Opekarne so prodale v inozemstvo opeke v vrednosti enega in pol milijona lir.

Uvoženega pa je bilo v novembru raznega blaga za nekaj nad 50 milijonov lir. Blaga za široko potrošnjo so uvozili za okoli 20 milijonov, materiala za reprodukcijo za nad 15 milijonov, tehnične opreme pa za 14 milijonov lir.

Dobro uspel šahovski turnir

V kratki notici smo pred dnevi obvestili, da bo na verandi gostilne «Pri stadionu» šahovski brzoturnir. Zanimanje za ta brzoturnir je bilo zelo veliko, vendar so številni šahisti bili samo gledalci, ker še nimajo potrebnih brzoturnirskih izkušenj.

Tekmovalo je 24 šahistov v treh skupinah. Od vsake skupine so se plasirali v končno tekmovanje štirje najboljši. Zaključni izid brzoturnirja je bil sledeči:

1. Klobučar 9 in pol točk; 2. Žerjal 9 točk. Tretje in četrto mesto si delita Saranovič in Hiler s 6 in pol točkami. Peti in šesti sta Petrinčič in Srdoč s 6 točkami, 7. in 8. mesto pa delita Kalčič in Udier po 5 točk.

Prvih sedem tekmovalcev je bilo nagrajenih z lepimi praktičnimi darili.

Organizacija turnirja je bila zadovoljiva, zlasti pa je pohvaliti propagando, ki je pri šahistih vzbudila toliko pozornosti, da so se ob priliki tega brzoturnirja vpisali v Šahovsko društvo Koper novi člani iz vrst tekmovalcev in gledalcev. Ta brzoturnir naj bi služil kot vstop v novo, uspešno šahovsko sezono v Istrskem okrožju.

PREDAVANJE O DAVKIH V NABREZINI

Slovensko gospodarsko udruženje vabi vse člane in trgovce obrtnike, gostilničarje in ostalo občinstvo, da se udeležijo predavanja oziroma tolmačenje prijave za dohodnino, ki bo v četrtek dne 20. t. m. ob 20. uri v dvorani Kulturnega doma «Igo Gruden» v Nabrežini. Predaval bo dr. Obad Janko.

SEJE CONSKEGA UPRAVNEGA ODBORA

Conski upravni odbor je imel pod predsedstvom dr. Palutana več sej, na katerih so razpravljali o novi uredbi mest občinskih uslužbencev, ki jo je predložila občina. Na sejah so načelno sprejeli predlagano uredbo, dodali pa so neke pripombe, da se ta uredba vsklladi ter poslali predlog nazaj občini. Ko bo občina predložila svoje protipredloge, bo upravni conski odbor osnutek znova proučil in sprejel dokončni sklep.

Z GORIŠKEGA

Konferenca DFS v Štandrežu

Ob prisotnosti številnih delegatov iz Beneške Slovenije in vseh slovenskih krajev na Goriškem bo danes ob 9. uri v kinodvorani Lutman v Štandrežu konferenca Demokratične fronte Slovencev v Italiji.

Na dnevnem redu je poročilo tajnika, diskusija, resolucija in slučajnosti.

Vsem delegatom priporočamo točnost.

Zavarujte vodne in plinske števce

Občinska podjetja v Gorici opozarjajo vse, naj pravočasno ukrenejo vse potrebno, da bi vodni in plinski števci ne zmrznili. Ovijejo naj jih v volnene krpe ali v slamo. Ob velikem mrazu morajo pustiti, da kaplja voda čez noč. Vsak naj torej pazi, ker je sam odgovoren za morebitno poškodovanje.

Globe v preteklem mesecu

V preteklem novembru so mestne straže v sodelovanju s prometno policijo kaznovale z globo 160 ljudi, ki so kršili prometna in druga določila. Znižanje števila kršiteljev v primeri z oktobrom ni pripisati večji disciplini meščanov, marveč zimi, ki je spodila s cest številne kolesarje, motoriste, itd.

Cestna policija je v tem mesecu naložila 18 glob, mestne straže so kaznovale 124 kršiteljev pravilnika mestnega prometa, 12 kršiteljev pravilnika mestnih straž, 3 lastnike psov in 3 branjevke, ki so kršile tržne predpise.

Občinski konjederec je polovil 28 psov, ki so se brez varstva in nagobčnika potikali po mestu.

Odgoditev tečaja za sadjarje

Pokrajinski inšpektorat za poljedelstvo sporoča, da je zaradi pojava slinavke v Ločniku odgodil tečaj za sadjarje, ki bi se moral tam vršiti s pričetkom v ponedeljek 17. dec.

Obvestilo čebelarjem

Opozarjamo vse čebelarje, da 31. decembra zapadejo vsa nakazila za sladkor. Vsi čebelarji, ki še niso dvignili omenjenega nakazila, ga lahko dvignejo najkasneje do 31. t. m.

Ministrstvo odobrilo prispevek za popravilo ceste na Vrh

Preteklo sredo je občinski odbor iz Sovodenj prejel od ministrstva za javna dela dopis, s katerim je odobrilo znesek okrog 2.400.000 lir za poslovanje delovnega centra za brezposelne, ki bodo popravili cesto s Poljan čez Vrh do Rubij. V omenjenem centru bodo zaposlili 45 brezposelnih za 76 dni. Delavce bodo plačali in oskrbovali s hrano iz omenjenega fonda. Na svoje stroške bo sovodenjska občinska uprava preskrbela samo potrebni material.

Vrhovci so z iniciativo sovodenjske občinske uprave zelo zadovoljni. Prvi udarec s krampom po živih skalah, po katerih se vije njihova pot do sosednjih vasi, bo za njih izrednega pomena.

Popravilo ceste na Vrh pomeni rešitev najbolj perečega vprašanja v tej vasi in ugoditev želji, ki jo je njeno prebivalstvo gojilo več kot dvajset let.

Za božična in novoletna voščila v našem listu kličite samo št. 73-38, nakar Vas bo obiskal naš nameščenec.

PINKO TOMAŽIČ
in tovariši nam kličejo:
BODITE ENOTNI!

Ob desetletnici drugega tržaškega procesa, ki je dobil ime po Pinku Tomažiču, narodnem heroju, se zopet v spominu vračamo v one čase, ko je bilo divjanje fašističnega terorja na višku in ko so vsemu našemu narodu namenili smrtno obsodbo.

Ta proces je bil prelomni dobi našega dolgotrajnega odpora proti fašizmu, ko je ta odpor prenehaval biti podtalen ter se je razmahnil v splošen in oborožen upor vsega našega naroda v okrilju Osvobodilne fronte in pod vodstvom Komunistične partije.

Proces je zaključil dobo onega protifašističnega odpora, ki se je od povojnih časov na razne načine pojavljal in izražal vse do fašističnega pohoda v Jugoslavijo in na Balkan, vse do fašističnih vojnih pustolovščin.

Iz drobne podtalne antifašistične borbe naprednih sil se je razvijala proti koncu leta 1939, ko je bilo jasno, da se bo začel krvavi obračun s fašističnimi silami, ki so sprožile napadalno vojno, organizacija, ki je že mislila na organiziran odpor z orožjem in s sabotažnimi akcijami.

Te akcije pa se niso razvile, kajti fašizem je s svojim ogromnim policijskim aparatom večino antifašistov pozaprl ter mislil, da je s tem opravil z našim odporom. Pri tem ni v svoji nadutosti računal, da so v našem ljudstvu tlele ogromne odporne sile, ki so se pozneje tako mogočno sprostile.

Če gledamo na vse te dogodke pred desetimi leti z zornega kota nujnih zgodovinskih dogajanj in če vsa ta dogajanja ocenimo z družbeno-političnega stališča, tedaj moramo ugotoviti, da je bilo po eni strani naraščanje fašističnega terorja nujno, kakor je bila tudi nujna krepitev odpora našega ljudstva proti fašizmu. Italijanski imperializem je nujno rodil fašizem, fašizem pa narodno in socialno zatiranje ter končno vojne pustolovščine. Drugi tržaški proces je torej v sebi povzemal in stopnjeval do najvišje točke uporno delovanje iz vseh 23 let italijanskega fašističnega zatiranja.

Če pogledamo socialni sestav obtožencev tega procesa, vidimo, da je bilo na njem zastopano vse naše ljudstvo: delavci, kmetje, inteligentje. To je najbolje potrdilo splošnosti tega gibanja. Med obtoženci najdemo Ivančiča, ki je bil doma na skrajnem severu bivše Julijske krajine in študenta Babiča iz Istre. Med obtoženci pa najdemo tudi ljudi vseh političnih prepričanj, ki pa jih je vse vezala skupna mržnja do fašizma in ljubezen do lastnega zatiranega naroda, zemlje in jezika. Kljub tej raznolikosti socialnega sestava in idej je vse obtožence torej vezala skupna vez in skupni cilj: osvoboditev naše zemlje izpod fašistične Italije in združitev z matičnim narodom. V tem ni bilo razlik.

Osrednji lik tega procesa je bil Pino Tomažič. On je vodil komunistično skupino. V njem je bila zaradi njegove znanstvene dognanosti do kraja izjasnjena pot, po kateri naj bi moralo naše ljudstvo korakati z borbo v svobodo. Ta pot je bila borba vsega svetovnega proletariata in vseh naprednih antifašističnih sil. Pri tem pa se ni izgubljal v kak abstraktni internacionalizem, temveč je to svetovno borbo prenesel na konkretna domača tla in na naše posebne pogoje. Zanj internacionalizem ni pomenil odpovedi lastni narodnosti, podreditev neki višji zapadni kulturi, kakor se je žal dogajalo pri nekih ljudeh, ki so nosili v sebi še ostanke starih socialdemokratskih usedlin. Pino Tomažič je bil narodnjak v žlahtnem pomenu besede in je vedel, da pomeni odpoved lastni narodnosti tudi odpoved resničnemu internacionalizmu.

Bil je v Trstu med prvimi, ki so znali pravilno razumeti in ocenjevati naše nacionalno vprašanje. Zato je v času, ko so se tudi drugod v svetu v borbi proti fašizmu snovale ljudske fronte, zbiral okoli sebe vse napredne sile, hodil med delavce, kmete in študente. Organiziral je lističa «Iskra» in «Plamen», v katerih je vzgajal naš mladi naraščaj. Hkrati pa je tudi sodeloval pri «Delu». Njegovo delo je bilo torej socialno in nacionalno hkrati, zato splošno-človeško. Prav zato se je zbiral okrog njega vedno širši krog mladine, pripravljene na borbo proti fašizmu.

Njegovo delo je pretrgala toda ne ustavila aretacija. Vsi, ki so bili tedaj v zaporih, vedo, da se je to delo nadaljevalo tudi med štirimi zidovi ječe in tudi tam rodilo svoje sadove. Sadovi tega dela pa so ostali tudi po njegovi junaški smrti ravno v času, ko je borba proti fašizmu prešla ožje meje.

Na proces sam so prignali 59 obtožencev. Najprej so mislili napraviti dva procesa ali tri, zato so razdelili obtožence na tri skupine: na komuniste, intelektualce in teroriste. Potem pa so se premislili in sodili vse skupaj, čeprav so tudi na procesu zaradi nekake klasifikacije ohranili omenjeno razdelitev.

Ko so v dolgi preiskavi, ki je trajala takorekoč celih 18 mesecev, pripravljali proces, je bil njihov prvi namen, spraviti na zatožno klop čim več obtožencev ter jim dokazati, da je njihovega odpora in delovanja krivo hujskanje takratne Jugoslavije, ne pa fašistično zatiranje. Zato so pač hoteli dokazati, da so obtoženci neposredno orodje Jugoslavije, da bi imeli izgovor za napad, ki so ga na Jugoslavijo kljub vsem osovraženim paktom Stojadinoviča in Ciana pripravljali.

Po razpadu takratne Jugoslavije pa ni imel ta prvi cilj procesa več smisla, zato je moral proces služiti drugemu cilju. Fašisti so opazili, da jim zasedba Jugoslavije ne bo lahka in začutili so tudi že odpor slovenskega ljudstva v novi pokrajini, delovanje Osvobodilne fronte pod vodstvom Komunistične partije Slovenije. V svoji kratkovidnosti, ki jih je k sreči gnala v propast, so mislili, da se bo dal ta odpor slovenskega ljudstva zatreti z ustrahovanjem. Ob vstaji jugoslovanskega ljudstva v raznih predelih in ob krepitvi odpora v Sloveniji ter širjenju Osvobodilne fronte tudi na Primorsko, so fašisti hoteli dati upornikom nekak opomin, kakšna usoda jih čaka, če se ne bodo pokoravali. Uprizorili so torej ta monstre proces, pri katerem ni igrala objektivna krivda ali nekrivda s stališča zakonov odločujoče vloge, marveč je bil ves postopek preračun na učinek, ki naj bi ga smrtne obsodbe imele na slovensko ljudstvo na Primorskem in v Sloveniji.

Toda zgodovina je pokazala, da so se motili.

Sam proces ni fašistov zadovoljil, saj je pred vso svetovno javnostjo pokazal, da živi v samih mejah takratne Italije ljudstvo, ki se je zaklelo, da ne odneha od borbe, dokler se ne osvobodi fašističnega in italijanskega jarma. Orožje, ki so ga hoteli upora biti proti slovenskemu narodu, se je obrnilo proti njim samim. Pino Tomažič jim je jasno in glasno zalučal v obraz, da se borimo za odcepitev od Italije in za združitev s svojimi brati. To je bilo v njegovem programu skupno z zahtevo po združeni borbi slovenskih in italijanskih ljudskih sil proti fašizmu.

Fašistična justica je lahko umorila Tomažičevo, Kosovo, Ivančičevo, Vadnalovo in Bobkovo telo, ali ni mogla umoriti njihovega duha in uničiti program, ki je bil program vsega našega ljudstva. Zato je bila tudi obsodba na smrt in ustreliev teh petih tovarišev za fašiste le izbruh njihovega besa, izraz onemoglosti in korak na pot k njihovi propasti, ne pa dejanje režima, ki bi še zavedal svoje moči.

Učinek procesa je bil torej na naše ljudstvo ravno nasproten, kakor so si ga fašisti pričakovali in zamišljali, saj je le vzpodbudil naše ljudstvo k ostrejšemu odporu. V teh posledicah se tudi ta proces preliva že v narodnoosvobodilno borbo, ki je zajela širše plasti našega ljudstva.

Žrtve tega procesa pa niso bili le junaki, katerih ustrelitve se spominjamo danes. Fašistični teror je bil kakor moloh. Se pred procesom se je v celici usmrtil zaradi mučenja Sl. Skamperle, kmalu po procesu sta umrla Edvard Mlekuš in Adolf Uršič, ki se mu je med procesom omračil um, kasneje sta umrla v ječi Andrej Čok in Jakob Semec, Stanka Vuka so po prihodu iz ječe pred njegovim odhodom v partizane ubili narodni izdajalci, v partizanih sta padla Drago Stoka in Ante Babič.

Ob teh dneh se hvaležno spominjamo tudi teh žrtev, ki so skupno z vsem gorjem, ki ga je pozneje pretrpel naš narod, živa obtožba fašizma in italijanskega imperializma.

Ta fašizem in ta imperializem se zopet šopiri in ga vsak dan najbolje občutimo ravno na Tržaškem ozemlju, v Beneški Sloveniji in na Goriškem. Razni fašistični atentati v Trstu, proces v Lucci, pripravljanje procesa proti beneškim borcem, ponovno izhajanje fašističnega glasila «Il Popolo d'Italia», vse to so nedvomno najbolj vidni in prepričujoči znaki, da se v Trstu in Italiji fašizem krepi.

Še več, čeprav je minulo od tržaškega procesa že deset let, čeprav si je fašistična in imperialistična Italija razbila zobe, čeprav vladajo v Italiji nekaki samozvani antifašisti, veljajo kazni, ki jih je leta 1941 izrekla izredno fašistično sodišče proti obtožencem, še danes, kar priča prav primer aretacije dr. Sfiligoja v Gorici in Mirka Zornika, ki je bil tudi obsojen na tem procesu na 30 let ječe.

Prav zaradi te fašistične nevarnosti in zaradi ponovnega zasužnjevanja, ki preti našemu ljudstvu, če zmagajo te mračne sile, je dolžnost vseh zavednih Slovencev in vseh resničnih demokratov, da se združijo v borbi proti skupni nevarnosti. Iz tega procesa, kjer so spravili na skupno zatožno klop ljudi iz vseh slojev našega ljudstva, moramo črpati nauk in pobudo, da bo naš odpor proti raznarodovanju in ponovnemu zasužnjevanju uspešen le v skupni fronti vseh poštenih Slovencev in da je ta enotnost nujno potrebna za naš nacionalni obstoj na tem ozemlju sploh.

...IN KO BOSTE ŽIVELI V SVOBODNI DOMOVINI, POVEJTE VASI MLADINI, DA SMO SE Z VSEMI SILAMI BORILI PROTI FASIZMU, PROTI IMPERIALIZMU, ZA ODPRAVO IZKORIŠČANJA ČLOVEKA OD ČLOVEKA, ZA LJUDSKO DEMOKRACIJO. SPOMINJAJTE SE NAS IN ONIH, KI SO DAROVALI SVOJE NAJDRAŽJE — SVOJE ŽIVLJENJE — PRED NAMI, IN ONIH, KI BODO DAROVALI ŽIVLJENJE ZA NAMI ZA SVOBODO DELOVNEGA LJUDSTVA.

PINKO TOMAŽIČ NEKAJ UR PRED USMRTITVIJO

TUKAJ JE PADEL...

«Tukaj je padel za...» Saj res, zakaj neki je padel na tem mestu na Koreji mlad človek za nas neznanega imena, neznanega porekla, neznane vojaške pripadnosti? Za domovino, za svobodo, pravimo običajno. Če leži pod to začasno gomilo, pokrito s snegom, Američan, je bila mar njegovi domovini potrebna njegova smrt na daljni Koreji? Če pa leži na tem mestu Korejec, bodisi severni ali južni, za kakšno svobodo je moral pasti? Za ono, za katero padajo južni, ali za ono, za katero umirajo po bojnih poljanah severni? Res, vojna na Koreji je vojna lažnivih idealov in vsaka njena žrtev je krik mučenih ljudi proti nizkotni igri onih, ki so jo izzvali, onih, ki so jo razpihovali in onih, ki so krivi, da se še vedno nadaljuje...

Pometaj najprej pred svojim pragom ::: S tem slovenskim pregovorom na račun Sovjetske zveze, ki očita vsemu svetu razen sebi, buržujske usedline, je treba začeti opis predstavnika in predstavnice «države delavcev in kmetov» na zasedanju OZN. On: (Višinski) perfekten smoking v izdelavi pariškega krojaškega mojstra; ona: (soproga Višinskega) dragoceno krzno nad blestečim taftom, pordečeni nohti, briljant na roki in v ušesih, briljantna ovratnica... Manjkajo jima samo še buržujske usedline...

O «IDEALNIH NAGIBIH»
ki so privedli Italijo v prvo svetovno vojno, v kateri so se polakomnili slovenske in hrvaške zemlje

KAKOR V DRUGI SVETOVNI VOJNI, TAKO JE ITALIJA TUDI V PRVI SVETOVNI VOJNI RAČUNALA Z NAGLIM KONCEM VOJNE

Italijanska nacionalistična politična literatura, revije in dnevniki objavljajo zlasti ob obletnicah 24. maja 1915 in 3. novembra 1918, dneva vstopa Italije v prvo svetovno vojno in dneva premirja z Avstro-Ogrsko, razprave in članke o tem, češ da so vodili Italijo izključno idealni nagibi, da je šla tedaj v vojno, da je njeno ljudstvo plamtelo od navdušenja in zahtevalo vojno ter podobne tirade. V zvezi s tem omenjajo zlasti Gabriella D'Annunzia in njegov «Miracolo di maggio», njegove «legionari di Ronchi» ter podvig na Reko. Vprav nam tržaškim Slovencem je znano, da je vse to varanje javnosti, namenjeno samo propagandi in temu, da drži kvišku nacionalistični-imperialistični duh Italije. Vendar vedno bolj prihajajo na dan viri, ki osvetljujejo te dogodke docela drugače. To pot imamo na razpolago italijanski zgodovinski vir izpod peresa moža, o katerem ne bo nihče mogel reči, da je «al soldo dello straniero», ali «italioto, leccapiattini, sempre pronto al tradimento».

V rokah imamo knjigo «Rivelazioni, Dramatis personae», (Odkritja, osebe drame), ki jo je spisal Francesco Saverio Nitti, nekdanji italijanski ministrski predsednik in vseučiliščni profesor. Knjiga je polna zanimivih opisov osebnosti Italije, Francije, Anglije, ZDA ter važnih dogodkov, ki so vplivali na razvoj zgodovine. Danes hočemo prikazati pisateljevo mnenje in odkritja glede vstopa Italije v prvo vojno.

Nitti navaja, da je značilno za italijanske nacionaliste, da pripisujejo zasluge in koristi, izvirajoče iz italijanskega sodelovanja v prvi vojni in londonskega pakta, tedanjemu zunanjemu ministru Sonninu, čeprav je bil di San Giuliano tisti, ki se je 1. 1914 odločil za nevtralnost Italije, medtem ko so nacionalisti in Sonnino s svojimi akcijami izven vlade in pritiskom na vlado zahtevali, naj vstopi Italija v vojno na strani centralnih držav, to je Avstro-Ogrske in Nemčije. Di San Giuliano se je ločil od Trozveze vsaj po duhu in stvarno, če ne pravno.

Kot vedno, Italija se je tudi to pot držala načela «sacro egoismo» in kot v drugi vojni mislila, da bodo zmagali Nemci in da bo vojne kmalu konec. Kmalu po začetku vojne 1. 1914 so prodrli Nemci na reko Marno in stali pri Soissonu, dobrih 60 km pred Parizom. To je bil razlog, da se je Italija nagibala tja, kjer je bolje kazalo. V tem pogledu navaja Nitti: «Slišal sem na lastna ušesa, kako je prve dni aprila 1914 general Cadorna v ožjem krogu zbranih prijateljev v neki sobi senata dejal, da je Italija, če vstopi v vojno, lahko gotova, da bo v enem mesecu že v Trstu in da bo ogrožala življenjska središča Avstrije. V zaupanju na Cadornove besede mi je ministrski predsednik Salandra poleti 1915, ko je Italija z vojno komaj začela, zaupno izjavil, da je gotov, da se bo vojna že pred zimo končala».

Na drugem mestu piše Nitti: «Sonnino ni imel nobenih simpatij za Francijo, pač pa vse simpatije za konzervativno Nemčijo, bil je vnet pripadnik Trozveze ter je obžaloval, da Italija ni izpolnila svojih pogodbenih dolžnosti do svojih nemških in avstrijskih zaveznikov. Kot sin židovskega in levantinskega trgovca si je Sonnino zamislil nekako kupčijo, ta ga je dovedla do zmotnega londonskega pakta, ki je sam po sebi ponižal politiko velike države».

Sonninova ideja je bila ta, doseči od Avstro-Ogrske vse mogoče koncesije ne da bi treba napovedati vojno Nemčiji. Proti Avstriji je uveljavljal neki člen Trozvezne pogodbe, po katerem je bila Avstrija dolžna dati Italiji ozemeljske koncesije tedaj, če se Avstrija razširi na Balkan. Poleg tega, da je zahteval od Avstrije, da mora Italiji takoj izročiti dogovorjeno ozemlje je napravil dvojno napako s tem, da je dopustil, da je treba v korist Avstro-Ogrske z sodelovanjem Italije žrtvovati Srbijo.

Naše bralce opozarjamo na to, da se italijanska uradna politika vedno baha, češ kako je pomagala vprav v prvi svetovni vojni jugoslovanskim narodom do ujedinjenja. Kako izmišljena je ta trditev nam poleg bravkar opisanega zadržanja Italije še najbolje dokazuje kasnejša vsebina Londonskega pakta.

«Iznenada se je Sonnino, tako nadaljuje Nitti, pravi značaj levantinskega Žida, orientiral kmalu v nasprotno smer. V februarju 1915 je začel pogajanja z Anglijo, Francijo in tedanjo Rusijo za vstop Italije v vojno, ne da bi odpovedal prej pogodbo Avstro-Ogrski in Nemčiji. Tako se je dogodil mislim edinstveni primer v modernem svetu, da je Italija po dveh različnih pogodbah ostala še okoli tri tedne zaveznica Nemčije in Avstro-Ogrske in bila istočasno zaveznica Francije, Anglije in Rusije.

Londonski pakt, ki je bil sklenjen v aprilu 1915, nas je vezal v to, da smo imeli vstopiti v vojno v kratkem roku. Ta pogodba je bila dokument nepoštenja. Za ta pakt, ki je škodoval ugledu Italije, ni vedel nikdar noben minister ali katerikoli italijanski parlamentarni voditelj vse dotlej, dokler ga ni objavila v Stockholmu revija «New Ewrope» in sicer šele l. 1918, ko so prevzeli vlado v Rusiji boljševiki. Ta pakt je bil izključno delo Sonnina s privoljenjem tedanjega ministrskega predsednika Salandra in je bil sklenjem samo s to mislijo, da vojna ne more dolgo trajati in da bo že v prvih mesecih 1915 stopila v odločilno fazo. Tako je prešel Sonnino iz enega skrajnega stališča na drugo docela nasprotno, od solidarnosti s centralnimi državami do vojne proti njim».

Nitti ponovno podčrtava: «Sonnino je sklenil londonski pakt na tihem v nasprotju z ustavo in mednarodno poštenostjo. Sonnino, ki se je držal za vnetega italijanskega nacionalista, ni v resnici imel v svoji krvi niti kapljice italijanske krvi. Bil je pač sin levantinskega Žida in trgovca, protestantske matere, ki je bila po rodu Angležinja, in rojen v Aleksandriji ob Nilu».

Tako sta bila Sonnino in Salandra primorana, da pospešita dogodke in izvedeta vstop Italije v vojno. Izdala sta «Zeleno knjigo», v kateri sta hotela z vsako pretvezo prikriti vso prevaro proti nekdanjim zaveznikom.

Nitti nadaljuje: «Ogromna večina poslancev v parlamentu je bila proti vojni. Toda Salandra se je z londonskim paktom obvezal, da bo spravil Italijo v vojno še pred koncem maja 1915. Za Salandra in Sonnina, ki sta sklenila londonski pakt na tihem in delala proti ustavi in parlamentu, je bilo nujno potrebno, da izvedeta vstop Italije v vojno v najkrajšem roku. Tako so prišle «le radiose giornate di maggio». Vlada je bila tista, ki je organizirala cestne demonstracije, pri čemer se je poslužila pomoči prostozidarjev in mobilizirala vse državne nameščence ter grozila s smrtjo vsem nasprotnikom, zlasti pa Giolittiju. Množica je bila razburjena in sposobna za vse, tudi za slabo.

Salandra in Sonnino sta stala pred veliko odgovornostjo, zanje je bila edina rešitev napoved vojne, drugače bi končala pred vrhovnim sodiščem in Italija bi padla v kaos.

Vlada je razpolagala s tiskom, parlament ji je izglasoval velika sredstva, lahko je računala na prostozidarje in vse tiste, ki so bili v službi francoskega poslaništva. Salandru je tedaj prišlo na misel, da bi bilo koristno, če bi gibanju za vojno zagotovil tudi literarni svet in se je pri tem spomnil na D'Annunzia, ki je živel v Franciji in na katerega ni nihče več mislil.

Prve dni maja je vlada imela za potrebno, da proslavi Garibaldijevo izkrcanje pri Quartu. Salandra je povabil D'Annunzia, ki se ni niti zavedal, da mu pripravlja vlada ogromne in hrupne sprejeme. D'Annunzio je z veseljem sprejel vabilo, vendar je mislil, da ga bodo v Turinu čakali le nekateri prijatelji, s katerimi naj bi se dogovoril glede proslave v Quartu. Toda vlada je v svojo lastno obrambo hotela, da pride ob tej priliki na trgih in cestah do razgibanosti. D'Annunzio je sam pripovedoval, da se je začudil, ko je videl, da so ga ob prihodu v Turin čakali desettisoči ljudi, da so ga povsod aklamirali, da potem ni imel več denarnih težav, v Rimu pa je lahko razpolagal z velikim hotelom, kjer je gostil kogar je hotel, in kar koli je želel, mu ni nihče nikdar odrekal.

Tako je imela vlada na razpolago zanesenost in prenapetost D'Annunzia in neke bande neznatnih literatov. V nasprotju z vsemi ustavnimi določili, so bili sami ministri tisti, ki so vzpodbujali državne nameščence, naj manifestirajo za vojno. Poslance o katerih je bilo znano, da so proti vstopu Italije v vojno, je drhal napadala na cestah in jih tudi pretepala. To so delali zlasti prostozidarji.

Ni bilo ljudstvo, ki je manifestiralo, temveč je bila vlada tista, ki je hotela manifestacije in je ukazala državnim nameščencem, da morajo manifestirati. Ni bilo nobenega nasilja, ki ga ti ljudje ne bi bili izvedli. V listih so Giolittijā odkrito napadali, da je plačanec Nemčije, da se je pustil prodati, da je izdajalec v službi sovražnika, čeprav je bila Nemčija še zaveznica Italije. Nesramnost tiska je šla tako daleč, da je grozil vsem tistim, ki niso bili za takojšnji vstop Italije v vojno in po cestah v Rimu ni bil nihče več varen. V tisku so na dolgo in prav resno razpravljali o tem, če bi Giolittija ustrelili kot izdajalca in prodanca in o tem če ga naj ustrelijo v prsa ali v hrbet..

To so bile torej «le radiose giornate di maggio», kakor so jih imenovali v plažnem tisku (stampa gialla). V resnici so bili to najsramotnejši dnevi, kajti v tistih dneh je v Italiji izginila ustava in svoboda je bila uničena...»

Tako piše dobesedno kasnejši italijanski ministrski predstavnik o «idealnih nagibih», ki so privedli Italijo v prvo svetovno vojno in do podpisa londonskega pakta, s katerim so se polakomnili slovenske in hrvaške zemlje!

Svet OKNO V SVET

EDEN IN ANGLEŠKO PODNEBJE

Še pred zadnjimi volitvami, ko so bili na vladi laburisti, Eden, čeprav je moral prekiniti svojo kariero kot zunanji minister, ni izgubil humorja, ki je v bistvu lasten vsakemu Angležu.

Tako je na nekem političnem zborovanju dejal: «Angleži imamo vso pravico, da se čutimo velik narod. Samo zamislimo si, katero ljudstvo na svetu bi moglo prenašati že stoletja tako odurno podnebje, kot je naše? Kar pa je še važnejše, povejte mi, katero ljudstvo na svetu bi prenašalo tako vlado, kot je Attleejeva? Vendar, zborovalci, vi vidite, da je vse angleško ljudstvo pri vsej laburistični večini v svoji notranjosti docela konservativno!»

WALLACE IN KOKOSI

Ameriški senator Henry Wallace s svojo politiko pri zadnjih volitvah za ameriškega predsednika ni imel sreče; zato se je umaknil iz političnega življenja in šel na svojo farmo, kjer je začel gojiti novo vrsto kokoši, ki nesejo velika jajca. Wallace je docela uspel, od vseh strani Združenih držav prihajajo farmarji k njemu na svet in Wallaceova prvotno skromna farma predstavlja dades že več milijonov dolarjev.

Na vprašanje svojih prijateljev, zakaj se je odločil postati farmar je odgovoril: «Ko sem spoznal, da ne morem postati predsednik Amerike, sem šel za farmarja, kjer sem postal vsaj predsednik najboljših ameriških kokoši!»

OB PROSLAVI «DNEVA ČLOVEČANSKIH PRAVIC»

"ČLOVEČANSKE PRAVICE" in tržaški Slovenci...

Zadnjo soboto 10. decembra je bila po vsem kulturnem svetu proslava «Dneva človeških pravic». Kljub velikim tekočim dogodkom, ki zavzemajo že več časa glavno pozornost državnikov in politikov, je prišla Generalna skupščina Združenih narodov od l. 1946 že tako daleč, da si po sprejemu splošne deklaracije o človečanskih pravicah prizadeva izdelati konvencijo, ki naj bi postala pravi mednarodni zakonik, obvezen za vse države.

Tako je prišlo človeštvo polagoma od ameriške Deklaracije o pravicah (1774), ki so jo sprejeli prvi ameriški naseljenci in od Proglasa o človeških pravicah velike francoske revolucije (1789), ki predstavlja magno carto modernega liberalizma, dalje od zaščite narodnih manjšin po nekdanji Ligi narodov do Splošne deklaracije o človečanskih pravicah, ki jo je sprejela OZN 10. decembra 1948. Ta deklaracija je normirala nekake osnovne, klasične pravice v 30 členih. Njena osnovna misel je to, da je treba v vseh državah izdati ukrepe, ki bodo preprečili vsako diskriminacijo posameznega človeka, kaj šele narodov.

Vprav za nas Slovence v Trstu in v Italiji so načela navedene deklaracije posebno važne, saj doživljamo od Italijanov velike krivice. Z njimi živimo že stoletja v stiku. Padli so že davno vsi predsodki o nacionalni, verski in socialni razliki, v Ameriki se je vnela 1861 leta vojna za osvoboditev črnega človeka, ki je trajala štiri dolga leta, za nami sta klasični vojni za narodno zedinjenje Italijanov in Nemcev ter borbe za zedinjenje malih narodov, za nami sta dve zadnji svetovni vojni z vsemi socialnimi in političnimi pridobitvami, toda v Trstu, Gorici, Beneški Sloveniji stojijo predstavniki italijanstva še vedno prevzetno, na nas gledajo še vedno od zgoraj navzdol in vse, kar je okrog njih slovenskega ali hrvatskega je zanje kvečjemu manjvredna rasa, zaničevani ščavo. Ti ljudje se ne morejo pomiriti z mislijo, da bi Slovenci in Hrvati mogli in smeli biti z njimi enakopravni, kaj šele, da bi smeli n. pr. v Trstu z njimi vladati.

Iz tega nazivanja izvirajo vse zle posledice, ki jih občutimo. Tržaški šovinisti ne dovoljujejo z nami prijateljskih odnosov, in kar je še huje, oni nočejo ravnati z nami v duhu bratstva in enakopravnosti.

Slovenec se komaj rodi in italijanski oblastniki mu z ne vemo kakšno pravico branijo, da bi v civilne in cerkvene matične knjige vpisali njegov slovenski primek, ali če že vpišejo slovenski primek, da bi ga vpisali v slovenskem pravopisu. In ko naš mlad človek komaj odraste, ga silijo v italijanske šole, kjer ga učijo predvsem sovražiti slovenski jezik, slovensko poreklo ter kanijo samo to, kako bodo zatrli v njem zavest in ponos do sovenske pripadnosti; pri tem ga strašijo, da ne bo dobil nameščenja, da bo brez kruha, če se ne bo izdajal za Italijana.

Nato posluša naš mladi človek iz dneva v dan, iz leta v leto, kako se njegovi starši in drugi Slovenci zgražajo nad nekulturnim sistemom italijanskih oblastnikov, ki nam nočejo dati slovenskih šol, ki imajo rajši zaprte koncertne, gledališke, predavalne dvorane, kakor pa da bi jih dali na razpolago Slovencem, kako v svoji nacionalni mržnji do nas ne dopustijo, da bi smeli naši trgovci pokazati v izložbenem oknu slovensko knjigo, slovenski napis in kako nam zavirajo ves gospodarski razvoj.

In na prste lahko seštejemo tiste naše ljudi, ki so v sodni, upravni, davčni, tehnični, carinski, železniški, pomorski službi, čeprav bi jih morali namestiti tam že zaradi tega, da bi govorili z našimi ljudmi po načelu jezikovne enakopravnosti v slovenščini in z Italijani v italijanščini.

Zato smo z veseljem in hkrati z uteho v Splošni deklaraciji o človečanskih pravicah brali predvsem te točke:

Vsako človeško bitje se rodi svobodno in enako po dostojanstvu in po pravicah; vsakdo se sme okoristiti vseh pravic, ki so razglašene v deklaraciji, brez vsake omejitve zlasti glede jezika. Vsakdo ima pravico za enako varnost zoper sleherno diskriminacijo, ki bi kršila vsebino deklaracije. Vsakdo ima pravico do udeležbe pri upravljanju javnih zadev svoje dežele, bodisi neposredno ali po svobodno izvoljenih zastopnikih. Vsakdo ima pod pogoji enakosti pravico do javnih služb v svoji deželi. Vsakdo je upravičen uresničevati gospodarske, socialne in kulturne pravice, nepogrešljive za svoje dostojanstvo in za svobodni razvoj osebnosti v skladu z nacionalnim naporom in z mednarodno solidarnostjo. Vsakdo ima pravico do izobrazbe in izobrazba mora biti usmerjena k polnemu razvoju človekove osebnosti in h krepitvi spoštovanja človečanskih pravic ter temeljnih svoboščin. Izobrazba mora spoštovati razumevanje, strpnost in prijateljstvo med vsemi narodi in vsemi rasnimi ter verskimi skupinami. Vsakdo ima pravico se svobodno udeleževati kulturnega življenja svoje skupnosti, uživati umetnost in biti deležen napredka, znanosti in dobrot, ki iz znanosti izvirajo.

Če pomislimo, da je pri kodifikaciji teh in ostalih norm vodila OZN misel, da je nujno potrebno pospeševati razvoj prijateljskih odnosov med narodi, se nam zdi, da ravnajo italijanski oblastniki v Trstu in Italiji kot v posmeh osnovnim idejam Deklaracije prav nasprotno.

Vendar, ko se zgražamo nad ravnanjem italijanskih šovinistov, ne moremo tudi mimo vedenja Zavezniške uprave v Trstu. Naše mesto stoji pod izrecnim pokroviteljstvom OZN; ta je dala za deklaracijo pobudo in zahteva vsaj od vseh svojih članic, da spoštujejo določila deklaracije po besedi in duhu. Pričakovali bi, da bo ZVU kot mandatar OZN v prvi vrsti načela deklaracije spoštovala in se po njih ravnala.

Toda kaj doživljamo? Zavezniška vojaška uprava, alter ego Organizacije Združenih narodov, se v tem vprašanju ponaša porazno. Čeprav ima vso pravico, predvsem pa dolžnost, moč in sredstva, da bi tržaške italijanske šoviniste poučila, da je takšno ravnanje, kakor ga oni izvajajo nad Slovenci, nevredno kulturnih ljudi, da je v nasprotju z deklaracijo OZN o človečanskih pravicah, ki so jo zlasti upravitelji cone A in Trsta dolžni upoštevati, se ZVU obnaša pasivno, namesto da bi tem gospodom povedala, da jim bo OZN, ali ona sama kot njen mandatar vzela iz rok upravljanje cone A in tržaške občine.

Najmanj, kar moremo pričakovati, pa je to, da se bo Zavezniška vojaška uprava sama držala vseh, prav vseh norm ki jih določa navedena deklaracija. Naj ne misli ZVU, da je s tem, če nam od časa do časa dovoli uporabljati dvorano v Avditoriju, ali če je tu in tam na svojih oglasnih deskah uporabila tudi slovenščino ter namestila nekaj naših ljudi na malo pomembnih mestih, že izpolnila svoje dolžnosti, ki ji jih nalaga deklaracija OZN. Nikakor ne, kajti njene dolžnosti so vse večje. Mislimo, da ima ZVU lep zgled, kako je treba spoštovati narodni razvoj vsakega naroda, v coni B. Dokler ne bo spremenila ZVU svojega pasivnega stališča, ne bo uživala zaupanja in spoštovanja Slovencev, vprav zaradi njene breznačelnosti pa jo bo obsojal tudi ostali svet, ki vidi v deklaraciji OZN o človečanskih pravicah zmago naprednih stremljenj nad nazadnjaštvom, zmago človečanstva nad barbarstvom!

KAMEN DO KAMNA PALAČA

ZA KULTURNI DOM

Za Kulturni dom v Trstu so prispevali:

Karel Cunja 1000, lir, S. F. 500, Vouk Josip 200, Bucik Rafael 627, Vlah Giuseppe 627, Brišček Emilija - Briščiki 1000, N. N. 100, Lavrenčič Anton 500, Suligoj Emil 300, Cesar Vekoslava 627, Mara Samsa 1000, Samec Roža 500, Sancin Mario 1200, Spacapan Vladimir in Nada 1254, Ukmar Drago 900, Krevatin Just 200, Modic Mihaela 627, Ferluga Viljem 627, Klun Franc 600, Rebula Alojz 500, Pavlica Marija 200, Pavlica Josip 300, Pahor Marčela 500, Žitko Bogomir 300, Terčon Draga 627, Sudlik Valerija 200, Fabian Luciano 1000, Olga 100, V. H. 1000, Zele Josip 500, dr. Oblak Stanislav 2000, Suman Angela 300, Maver Virgil 340, Brus Franc 300, Sila Milena 627, Jagodic Rudolf 1000, Pečar Sergij 1000, Košmelj Anton 550, Kariž Vladimir 500, Zupan Srečko 400, Godina Nada 350, Puntar Albin 400, Kosmina Bogomir 627, Černe Ljubo 627, Simonič Božena 300, Alojz Skabar 300, Daneu Lidija 300, Bukavec Ivan 500, Gombač Anica 500, dr. Daneu Anton 1254, Kosmina Duša 627, Kolarič Josip 500, Jankovič Vlasta 500, Udovič Anica 500, Jerman Janez 1000, Vrabec Ubald 627, dr. Lojze Berce 627, Vlasta Ginori 350, Premrl Slavka 400, Kosmina Mirko 450, Martelanc Anton 627, inž. Starec Stanko 900, Starc Avgust 627, Starec Oskar 400, Mahnič Andrej 627, Marija Kette 1000, Boris Race 2000.

Skupaj lir	41.553
Prejšnji znesek	5,673.979
Skupaj	5,715.532

NABAVITE KOLEDAR KULTURNEGA DOMA!

Ker je pri nas v Trstu vsako leto občutno pomanjkanje slovenskih koledarjev, po katerih je med slovenskim življem veliko povpraševanje, je Odbor za zgraditev Kulturnega doma letos založil slovenske namizne in stenske koledarje. Koledarji, ki bodo v začetku tega tedna dotiskani in tudi dostavljeni slovenskim trgovcem, obrtnikom, zdravnikom itd., so opremljeni z načrtom pročelja bodočega Kulturnega doma, z nekaterimi podatki o fašističnem uničevanju slovenske kulturne imovine itd. Poleg latinskih imen in oznak za praznike ima slovenska imena in oznake. Posebno prikladen je tudi zaradi tega, ker ima obilo prostora za dnevne beležke. Zunanji izgled je luksuzen in bo v okras na vsaki delovni mizi in sploh v stanovanjih.

Izkupiček za te koledarje je namenjen skladu za zgraditev slovenskega Kulturnega doma v Trstu, Odbor za zgraditev Kulturnega doma v Trstu je zato prepričan, da se bodo slovenski meščani in okoličani poslužili te izredne priložnosti in bodo z nabavo slovenskega koledarja koristili sebi in naši slovenski skupnosti na Tržaškem.

Matija Langus: Lastna podoba.

A. Ažbè: Zamorka.

Jurij Subic: Pred lovom.

SLOVENSKO slikarstvo

XIX. stol. prvič v zgodovini preseže slovenski lokalni pomen in se poveže s celotnim kulturnim prizadevanjem

V vrsti predavanj iz umetnostnega zgodovinskega cikla, ki jih prireja Narodna in študijska knjižnica v Trstu, je kot tretji gost predaval univ. prof. dr. Izidor Cankar iz Ljubljane o «slikarstvu XIX. stoletja na Slovenskem».

Razvoj slovenskega slikarstva v 19. stoletju je sila živahen, stilne spremembe se vrstijo druga za drugo z naglico, kakršne dotlej zgodovina naše umetnosti ni poznala, pojavi se množica umetniških imen in opravi se razmeroma zelo mnogo umetniškega dela. Tudi pri nas označuje ta vek, ki je vek racionalizma in naravoslovnih ved in v katerem so politične, gospodarske in socialne ideje francoske revolucije potresle vse narode Evrope, odvračanje od cerkvenih slikarskih snovi in vse bolj in bolj tesno oklepanje narave. V tej dobi se slikarstvo na Slovenskem hkrati poveže s celotnim narodnim kulturnim prizadevanjem, prvič v zgodovini preseže slovenski lokalni pomen in prvič se ustvari trdna in nepretrgana delovna tradicija, ki traja od Janeza Wolfa do današnjih dni.

Prehod od baročnih verskih idealov k naturalističnemu mišljenju moderne dobe je viden celo pri na pol rokodelskem producentu cerkvenih slik Layerju, delo klasicista Franca Kavčiča pa v začetku stoletja že docela obvladuje novo, tostransko gledanje na življenje: ideal lepote in človekovih vrlin se sedaj prenese iz verskega območja v zgodovino antičnega človeka in v antično mitologijo. Vendar je klasicistična doba v našem slikarstvu kratka in ne požene v naših tleh globokih korenin.

Brez primere bolj važen za nadaljnji slovenski umetniški razvoj je Matevž Langus, ki je pomemben zlasti kot portretist. Z njim se uveljavi pri nas zgodnje romantični portret, za katerega je značilno, da je po njem človekov pojav dvignjen v višjo lepotno sfero in da v njem kljub očitni zvestobi modelu osebnost dobiva svojstveno moralno pomembnost. Ta karakteristika velja hkrati za druga dva portretista prve polovice 19. stoletja, Josipa Tominca in Mihaela Stroja, kakor tudi za obadva plodovita krajinarja tega časa, za Antona Karingerja in Marka Pernharta. Čisto snovno označuje to dobo, da prevladujejo v portretnem slikarstvu portreti in krajine, formalno jo karakterizira znova prebujena pozornost za naravo, a poveličano naravo, vsebinsko pa ljubkost in milina.

Začetek druge polovice stoletja pomeni pri nas zmago zrele romantike in nje najodličnejši zastopnik je Janez Wolf, prijatelj velikega nemškega romantičnega slikarja Feuerbacha, in sam romantik v svojem čustvovanju, življenju in vsem svojem delu. Pri Wolfu se uči Janez Subic, pozneje tudi Jurij Subic in oba sta pod vplivom svojega velikega učitelja spočetka tudi sama prava romantika.

Vendar pa ne do konca svojega kratkega življenja, kajti čas romantike je medtem potekal. Že Janez ustvarja slike, ki so izrazito realističnega značaja, še mnogo sodobnejši pa je genialni Jurij, ki bi bil najodločneje vplival na značaj našega slikarstva 20. stoletja, ko bi mu bilo usojeno daljše življenje. Prava realista v smislu 19. veka pa sta Anton Ažbè, tudi Wolfov učenec, in Jože Petkovšek, kakor tudi v svojem začetnem in glavnem delu Ferdo Vesel ter edinstvena slikarica Ivana Kobilca, ki pa s svojim delom že kaže pot v 20. stoletje in v največje razdobje slovenskega umetniškega prizadevanja, v impresionizem.

FRAN ERJAVEC

JANEZ LOGAR

Gonilni sili vsega Erjavčevega mnogostranskega dela sta bili ljubezen do naroda in ljubezen do narave v najbolj skladni povezanosti

Za ozračje, v katerem je živela slovenska dijaška mladina v Ljubljani prve čase po revolucionarnem letu 1848, je značilnih več potez: prvič, narodna zavednost, ki se je med dijaštvom bujno razplamenela leta 1848, živo gori v srcih teh mladih ljudi kljub vse hujšemu pritisku reakcije državnega in cerkvenega aparata, ki sta se tedaj že pripravljala za sklenitev konkordata. Mladina si svojih idealov, ljubezni do slovenskega naroda in volje, da svojemu narodu pomaga iz zaostalosti, ni dala iztrgati iz src. Ne gimnazijski ravnatelj s profesorji — germanizatorji, ki so bili delavci za slovenstvu sovražne namene dunajske vlade, ne gimnazijski katehet, ki je v šoli že skušal poštено izrabljati privilegije, ki si jih je cerkev nabrala od države v boju s revolucijo, niso mogli ukleniti mladine in jo spraviti z narodne poti. O tem nam najlepše pričajo dogodki na ljubljanski gimnaziji v letu 1854 in 1855.

Ker mladina ni mogla javno manifestirati svoje volje in delati za narod na kulturnem in političnem področju, se je začela umikati v «katakombe», se shajati na tajnih delovnih sestankih in se izobraževati mimo šole in svojih učiteljev.

Drugo značilnost tej dobi je dajalo povečano zanimanje za prirodoslovne vede. Te so si zaradi svojega splošnega napredka in razvoja s šolsko reformo v letu 1849-50 pridobile vstop tudi v gimnazijo. Na Slovenskem je imelo prirodoslovje sicer že lepo tradicijo. V 18. stoletju je bila glavno torišče prirodoslovnega raziskovanja Idrija, kjer sta ob živosrebrnem rudniku delovala prirodoslovca svetovnega slovesa Hacquet in Scopoli. A tudi v Ljubljani je bilo že od Zoisovih časov, zlasti pa še po ustanovitvi botaničnega vrta pod Francozi in muzeja v letu 1826 za prirodoslovne stroke vedno dosti zanimanja.

Sredi 19. stoletja, torej v dobi, ki nas tu predvsem zanima, sta delovala v Ljubljani poleg dveh čudaških prirodoslovcev — samoukov, Ferdinanda Schmida in Nikolaja Hoffmanna, ki sta oba bila Ljubljančana, še dva ugledna strokovnjaka, po rodu Idrijčana: Henrik Freyer in Karel Dežman. Vsi ti štirje možje so s svojim znanstvenim prizadevanjem na prirodoslovnem področju spodbudno vplivali tudi na gimnazijsko mladino. Zlasti Hoffmann, Schmid in Dežman so jo znali pritegniti, ko so jo jemali na prirodoslovne izlete in pritegovali k praktičnemu delu. Karel Dežman, ki je leta 1853 postal za Freyerjem kustos ljubljanskega muzeja, je užival med mladino poleg tega še sloves bistrega in razgledanega politika in dobrega slovenskega rodoljuba in literata.

V tem ozračju je med ljubljanskimi sedmošolci spomladi leta 1854 nastala družba «vajevcev», ki je bila značilna tako po svojem iskrenem narodnem hotenju kot tudi po svojem socialnem sestavu: ob Simonu Jenku, sinu revnega bajtarja iz gorenjske vasi so se družili sin revnega obrtnika iz Kranja Valentin Mandelc, sin tovarniškega delavca, pozneje mestnega cestnega pometača v Ljubljani Valentin Zarnik, sin užitninskega paznika iz ljubljanskega predmestja Fran Erjavec in še nekaj drugih mladeničev iz podobnih razmer. Niso pa sprejeli medse z dobre kmetije prihajajočega, že tedaj h «gospoščini» težečega Stritarja. Med njimi sta gospodarili beda in bolezen, zlasti jetika. Vse to kaže, da mesto v teh letih po revoluciji ne le nacionalno ne absorbira več podeželskega slovenskega pritoka, marveč je slovenska narodna zavednost že tako močna, da si pridobiva navdušenih in zvestih branilcev celo iz vrst meščanstva samega, iz njegovih siromašnih slojev, iz proletariata. Seveda je pri tem zavestno ali podzavestno sodeloval občutek ogroženosti od nemškega kapitala, ki si je tedaj brezobzirno utiral pot preko slovenskega ozemlja do Trsta.

Fran Erjavec je iz te družbe poleg Simona Jenka najuspešneje izvršil nalogo, ki so si jo «vajevci» zadali in ji obljubili zvestobo do smrti. Že kot študent se je izuril v slovenskem pisanju in se temeljito razgledal po prirodoslovni stroki. Čeprav je svoja nežna otroška leta preživel ob babici, ki je znala radovednemu otroku tudi marsikaj lepega povedati, bi se Erjavec kot predmestna sirota le nikdar ne bil tako globoko prikopal do pristnih virov ljudske tradicije in živega ljudskega jezika, če bi z veliko marljivostjo ne bi zasledoval prav vsega, kar se je tedaj in dotlej slovenskega pisalo. S to marljivostjo pa si je osvojil ljudsko izročilo in umetno slovstvo, kar smo ga dotlej imeli, in si je želo zgodaj pridobil tako svež in neposreden ljudski izraz za znanstveno ali leposlovno pisanje kot redko kateri njegovih sodobnikov. S skrbnim prisluškovanjem ljudskemu jeziku si je pozneje na svojih številnih potih po naši zemlji svoj besedni zaklad še pomnožil in jezikovni čut še bolj izbistril.

Že kot dijak ljubljanske gimnazije je v dijaškem listu «Vaje» posegel tako rekoč v vse panoge, v katerih je pozneje tako uspešno pisal: umetniški — a vendar tudi strokovno neoporečni opis narave, zlasti živalskega sveta, leposlovna povest, potopis, narodopisni oris. Pozneje je sprejel v svoj program še pisanje strokovnih šolskih knjig, čisto znanstveno razpravo in objavo jezikovnega in narodopisnega gradiva.

Leposlovno pripovedništvo ni Erjavčeva najmočnejša stran, čeprav bi ga tudi samo zaradi neke povesti, n. pr. «Avguštin Ocepek», «Na stričevem domu», «Huzarji na Polici», «Hudo brezno ali Gozdarjev rejenec», «Ni vse zlato kar se sveti», spoštljivo omenjala vsaka slovenska slovstvena zgodovina. Pripomnili bi pač, da v Erjavčevi povesti pogosto pogrešamo prave psihološke utemeljitve, da mu je delala težave tudi zgradba povesti, da so ga pa res lepi njegovi mirni opisi posameznih značajev, situacij in prizorov; zlasti lepa so mesta, kjer tudi v čisto objektivni povesti odsevajo iz opisov spomini na lastno težko, a vendarle po svoje lepo mladost.

Tudi Erjavčevi umetniški potopisi zaslužijo pohvalno omembo; vedno jih bomo radi brali, saj so to danes prelepe kulturno-zgodovinske podobe iz preteklosti našega naroda; kažejo nam sedaj našega človeka pri cerkveni slavnosti (Ena noč na Kumu) ali na narodno-vzgojni prireditvi «besede» na kraški zemlji, sedaj Erjavca samega, kako nabira med ljudstvom v odljudnih hribih jezikovno in narodopisno gradivo in ga nudi «Iz potne torbe» vsemu slovenskemu ljudstvu v uporabo; drugič nas zopet seznanja z brati Hrvati, med katerimi je prebil Erjavec nad deset srečnih let in jih pozna do jedra prav kakor Slovence; zato je prijeten in poučen tolmač in spremljevalec, ko nas vodi po potih «Med Savo in Dravo» ali nas vzame s seboj celo na prijetno gostijo pri hrvaškem prijatelju (Gostba v Mazinu).

Vendarle, je treba reči, da so vsa našteta dela nastala bolj spotoma, da se pač po možnosti zadosti tudi tem potrebam slovenskega ljudstva. Osrednje področje vsega Erjavčevega dela pa so naravoslovni spisi, in — bolj kakor strogo znanstveni — zlasti poljudno-znanstveni narodnoslovni spisi. V tej panogi je Erjavec največ ustvaril.

Čeprav je Erjavec napisal prvi prirodoslovni spis že kot gimnazijec («Žaba» v III. zvezku «Vaj»), je vendarle treba vedeti, da je bil že dolgo pred tem praktičen prirodoslovec, učenec in pomočnik Schmidov in Dežmanov. Pri obeh je imel priložnost, da se je od blizu seznanjal z živalmi in njihovim življenjem v prirodi. S svojim spisom «Žaba» je Erjavec dokazal, da se mu je že zgodaj odkrila možnost, da ostane prirodoslovec in pisatelj obenem; v njem je prvič mojstrsko združil osebno doživetje naravnega pojava z njega znanstvenim opisom in razlago.

Drugi znameniti spis te vrste je «Mravlja», ki mu jo je natisnil Anton Janežič v mohorski Slovenski Koledi za leto 1858. Ta spis je ustvaril Erjavcu v slovenskem narodu ime. Po teh uspehih ni čudno, da ga je zamikalo, da v poljudni obliki prikaže Slovencem vse živalstvo v vsej obsežnosti. Ta načrt je tem bolj razumljiv, če pomislimo, da so v tej dobi tudi Nemci dobivali podoben oris živalskega sveta v delu Alfreda Brehma, Ilustrirano življenje živali. Erjavec je izvršil svoj načrt v letih 1868-1873, ko mu je Mohorjeva družba v petih zvezkih Slovenskih večernic izdala «Domače in tuje živali v podobah». V njih obravnava najvažnejše sesalce, ptice, plazilce in krkone. Zaključnega zvezka, v katerem bi podal življenje rib, ni dokončal. V «Naših škodljivih živalih v podobi in besedi», ki mu jih je v letih 1880-1883 prav tako izdala Mohorjeva družba, je opisana še množica mehkužcev, členonožcev in črvov, a tudi marsikatera škodljiva žival, ki je bila opisana že v «Domačih in tujih živalih», je

(Nadaljevanje na 7. strani)

Ave FILOZOFSKI ČRTICI

VOLTAIRE

Prevedel B. BORKO

Francois Marie Arouet, s književnim imenom Voltaire (1694-1778), pesnik, filozof in dramatik razsvetljenstva, eden izmed duhovnih očetov velike francoske revolucije, je bil najslavnejši pisatelj 18. stoletja. Njegovo ime je za vedno združeno z bojem zoper posvetno oblast rimske cerkve, za strpnost in svobodno mišljenje, zato so ga sovražili vsi reakcionarji tedanjega sveta. V slovenščini imamo poleg Zupančičevega prevoda «Candida» še nedavno izišli prevod «Zadiga» in Deržavinovo obsežno študijo o Voltairu in njegovi dobi.

MOLITEV

Ne obračam se več do ljudi, marveč do Tebe, Bog vseh bitij, vseh svetov in vseh časov, če je slabotnim bitjem, zgubljenim v neizmernosti in neopaznim ostalemu vesoljstvu, sploh dovoljeno prositi kar koli Tebe, ki si vse dal in čigar ukrepi so neizpremenljivo večni. Bodi usmiljen z zmotami, ki poteko iz naše narave in naj te zmote ne bodo vzrok naših nejevolj. Ti nam nisi dal srca zato, da bi se sovražili in ne rok zato, da bi drug drugega davili; stori, da si bomo medsebojno pomagali prenašati breme mučnega in minljivega življenja. Naj majhni razločki med oblekami, ki pokrivajo naše šibka telesa, med vsemi našimi nezadostnimi jeziki, med našimi smešnimi šegami, našimi nepopolnimi zakoni, našimi nesmiselnimi mnenji, med vsemi pogoji, ki so tolikanj nesomerni našim očem in tako enaki pred Teboj, naj vsi ti majhni odtenki, ki ločijo med seboj atome, imenovane ljudje, nikakor ne bodo znamenje za mržnjo in preganjanje. Naj tisti, ki prižigajo sveče sredi polnega dne, da Te slavijo, strpno prenašajo one, ki se zadovoljujejo z lučjo Tvojega sonca; naj ti, ki pokrivajo svojo obleko z belim platnom, da povedo, kako Te je treba ljubiti, ne prezirajo teh, ki govore o istih stvareh v plašču iz črne volne! Naj bi bilo enako, če Te kdo obožuje v govorici, ki poteka iz starega jezika, ali v kakšni novi govorici. Naj oni, katerih obleka ima rdečo ali vijoličasto barvo in ki vladajo na majhnem kupu blata tega sveta in imajo nekoliko okroglih drobcev neke kovine, uživajo brez ošabnosti to kar imenujejo veličino in bogastvo in naj jih gledajo drugi brez zavisti, zakaj Ti dobro veš da v teh ničemurnostih ni ničesar, kar bi bilo treba zavidati ali s čimer bi se bilo treba ponašati.

Naj bi se vsi ljudje zavedali, da so si bratje! Naj bi imeli strah pred tiranijo, ki jim obvladuje dušo, kakor preklinjajo rop, ki jim po sili jemlje sadove dela in mirne obrti. Če je bič vojske neogiben, ni treba, da se že v miru mrzimo in ugonabljamo drug drugega. In izrabimo trenutek našega obstoja na zemlji za to, da blagrujemo v tisočih raznih jezikih od Siama tja do Kalifornije Tvojo dobroto, ki nam je bila naklonila ta trenutek.

POGOVOR MED FILOZOFOM IN NARAVO

Filozof: *Kaj si, narava? Živim v tebi, že petnajst let te iščem in še vedno te nisem mogel najti.*

Narava: *Stari Egipčani, ki so živeli, kakor pripovedujejo, dvanajst sto let, to mi očitali isto. Imenovali so me Isis in mi nadeli na glavo velik pajčolan; rekli so da ga ne more nihče sneti.*

Filozof: *Prav zaradi tega se obračam do tebe. Premeril sem dobršen kos sveta, spoznal nj gova pota, naznačil zakone gibanja, vendar nisem mogel dognati, kdo neki si ti. Ali si neugnano delujoča? Ali s zmeraj trpna? Ali so se tvoje prvine razvstile tako, kakor gre voda v pesek, kakor oslaja olje na vodi in zrak na olju? Mar imaš duha, ki vodi vse tvoje delo, tako kakor so cerkveni zbori, kadar se snidejo, navdihnjeni od zgoraj, najsi so njih člani kajkrati nevedneži? Prosim te, razodeni mi z besedico svojo skrivnost.*

Narava: *Jaz sem veliko Vse. Več o tem ne vem. Nisem matematik, a vse pri meni poteka po matematičnih zakonih. Ugani, če moreš, kako se to dogaja!*

Filozof: *Kajpak, ti kot veliko Vse ne znaš matematike in ker kažejo tvoji zakoni globoko geometrijo, te more voditi neki večen geometer, vrhovna inteligenca, ki načeluje vsem tvojim dejanjem.*

Narava: *Prav imaš: jaz sem voda, zemlja, ogenj, ozračje, kovina, rudnina, kamen, rastlina, žival. Cutim dobro, da je v meni neka inteligenca; tudi ti jo imaš in je ne vidiš. Saj jaz takisto ne vidim svoje, vendar čutim to nevidno silo, ki je ne mórem spoznati; kako bi pač hotel ti, ki si samo majhen del moje celote, vedeti ti, cesar ne vem niti jaz?*

Filozof: *Radovedni smo pač. Hotel bi vedeti, kako je to, da si tako neotesana v svojih gorah, puščavah, morjih, medtem ko se zdiš tako zelo spretna v živalih in v rastlinah?*

Narava: *Moj ubogi otrok, mar hočeš, da ti povem resnico? Veš, da so mi nadeli ime, ki mi nič ne pristaja: imenujejo me narava, dasi sem vsa umetnost.*

Filozof: *Ta beseda prevrača vse moje misli. Kako? Da bi narava bila umetnost?*

Narava: *Da, o tem ni dvoma. Ali ne veš, da je v teh morjih in gorah, ki se zde tako neotesana, nekonečno umetnosti? Ali ne veš da vse te vode teže k zemeljskemu sredi ču in da se dvigajo po nespremenljivih zakonih; da so te gore, ki krase zemljo, neizmerni rezervoarji večnega snega in povzročajo nenehoma tisoče studencev, jezera, reke, ki bi brez njih poginile živali in rastline? In kar zadeva to, kar imenujemo moje kraljestvo živalstva in rastlinstva in rudninstva, sp znavaš lahko samo troje takih enot, v resnici ih imam milijone. Toda če se zamisliš samo v obliko kakega žužka, žitnega klasa, zlata in bakra, se ti bo vse to videlo čudovita umetnost.*

Filozof: *To je res. Bolj ko razmišljam, bolj spoznavam, da si ti samo umetnina ne vem katerega velikega, mogočnega in zelo umnega bitja, ki se skriva in kaže tvojo podobo. Vsi misleci od Talesa dalje in verjetno že dolgo pred njim so se igrali s teboj slepo miš, rekli so: držim te, in vendar te niso držali.*

Narava: *Ker sem vse, kar je, kako bi me pač moglo razumeti tako bitje kakor si ti, majhen delec mene same? Atomi mojih otrok, bodite zadovoljni, če vidite nekoliko teh atomov, ki vas obdajajo, če lahko vzrkate nekaj kapljic mojega mleka, životarite kak trenutek na mojih prsih in potlej umrete, ne da bi spoznali svojo mater in dojiljo.*

Filozof: *Moja draga mati, razodem mi malce, čemu obstojiš, čemu so sploh stvari na svetu?*

Narava: *Odgovorim ti to, kar odgovarjam že toliko vekov vsem, ki me vprašujejo glede prvotnih počel: «Ne vem ničesar.»*

Filozof: *Ali je ničes več vreden kakor množica bitij, ki so ustvarjena zato, da se nenehoma razkrajajo, množice živali, ki se rode in množe zato, da požirajo druga drugo, pa množica čutečih bitij, ki morajo doživljati toliko bolesti in slednjič množica inteligentnih bitij, ki tako redkokdaj poslušajo svoj razum? Čemu je vse to, narava?!*

Narava: *Ah, pojdi vprašat tistega, ki me je ustvaril.*

HEINE umetnik jezika in verza ter mojster političnо-revolucionarne pesnitve

Heinrich Heine se je rodil v Düsseldorfu 13. dec. 1797 kot sin revnih židovskih staršev. Študiral je pravo v Bonnu, Berlinu in Göttingenu, kjer je tudi promoviral. Nato živi v raznih mestih Nemčije, leta 1831 pa se preseli v Pariz, kjer biva skoraj neprekinjeno do svoje smrti, ki ga je po 8 letih ohromelosti in hudega trpljenja dohitela leta 1856.

* * *

Heinrich Heine živi v času velikega prehoda, ko izumira fevdalizem, se prebuja meščanstvo in se pojavlja delavsko gibanje. Rodil se je 10 let po francoski revoluciji in že kot otrok se navdušuje za Francoze, ki so zasedli renske pokrajine in osvobodili tudi nemško židovstvo. Napoleonov lik pa se mu kaže v svetli luči, zlasti ko prične pruska vlada, ki ji je dunajski kongres dodelil renske pokrajine, uničevati blagodejne reforme francoske vladavine. Heine je ostal zvest svoji ljubezni do Francozov kljub mnogim razočaranjem.

V svojih prvih pesmih se Heine še naslanja na romantiko; vendar je še leta 1820 napisal besede, ki pomenijo pravzaprav slovo vsej romantiki: «Nikdar in nikoli ni prava romantika tisto, kar mnogi oznanjajo za romantiko, namreč mešanica španskega bleska, škotskih megla in italijanskega zvončkljanja . . .» Predvsem želi, da zavrže romantika krščansko-germanski srednji vek. V svojo prvo pesniško zbirko, ki je izšla leta 1822, je zbral ljubezenske pesmi ter nekaj biserov balad in romanc, v katerih je Heine ostal neprekosljiv mojster. V teh pesmih je vsa jasnost in preprostost narodnih pesmi, odkril je znova pristno nemško ritmično zakone in tudi vsebinsko je prinesel mnogo novega.

Te pesmi kažejo Heineja kot romantika, toda sam pravi, da mora tej jokavi liriki poiskati protistrup, kar mu je uspelo v knjigi «Tragedija» z «Liričnim intermezzom», ciklusom 65 pesmi; v teh pesmih se namreč že pojavi satira, s katero biča svoje nasprotnike in fevdalno nasilje Nemčije. Čeprav nista tragedija v verzih posrečeni deli, si je Heine z dotedanjimi pesmimi že zagotovil trajno mesto v nemškem in svetovnem pesništvu.

Ob svojih potovanjih po Severnem morju, po Anglije, Italiji in Nemčiji je začel pisati svoje «Reisebilder» (Slike s poti), ki so izhajale v 4 zvezkih. V njih se je zavzemal za meščansko revolucijo in slavil Napoleona, zato so drugi zvezek prepovedali.

Te «Slike s poti» niso zgolj opisi, pač pa kritična opazovanja, v katerih se s satiro, ognjevitostjo in porogljivostjo družijo trpkost, sentimentalnost in nežnost. Heinejevi potopisi so služili za vzor nemškim feljtonistom.

Najbolj se je Heine proslavil s «Knjigo pesmi» (Buch der Lieder), ki je vanjo sprejel pesmi prvih dveh zbirk in cikla iz Popotnih slik.

Mnoge pesmi so variacije iste teme: žalosti nad neuslišano ljubeznijo do njegovih dveh sestričen. Včasoma pa prekrijejo spomin na nesrečno ljubezen nove ljubezenske izkušnje, ki znova vžigajo staro prazno hrepenenje. In medtem ko bledi prvotno duševno trpljenje, nastopajo prvi pesniški navdihi, novi motivi: vtisi iz narave, pripovedke, pošastne slike, ironična namigavanja, aforizmi. Heineju se navdihi porodi ob kakem psihološkem, kulturnem, polemičnem ali političnem doživetju, vendar pa se mu emocija in vtisi ne prelijejo neposredno v liriko, pač pa vloži v besede melodioznost, ki da njegovi pesmi ton popolne epsko-lirske pesmi.

Med najoriginalnejše njegove balade in romance sodijo «Baldassar», «Lorelei» ter «Romanje v Kevlaar»; edinstvene in kot rosa čiste ter prosojne lirske pesmi so n. pr.: «V cvetočem mescu maju» (Im wunderschönem Monat Mai), «V Renu, sveti reki» (Im Rhein in heiligen Strome) in še druge.

V obeh ciklih s Severnega morja (Nordsee) prevladuje romantiko neke vrste supernaturalizem in jo presnavlja v plastično obliko.

K čudoviti melodioznosti verzov, ki je v njih Heine najbolj originalen, je mnogo pripomogel jezik, poln najčistejših modulacij. Malo komu zveni nemški jezik kakor Heineju, zato ga opravičeno prištevamo med največje umetnike nemškega jezika.

Manj kot njegove ljubezenske, so znane njegove politično-revolucionarne pesnitve, ki so mu dozorele zlasti v času, ko se je po zmagi pariške julijske revolucije 1831 za stalno naselil v Parizu. Z vrsto člankov in pesmi proti prusovstvu se proslavi kot mojster politične poezije. V dobi znanja z Marxom napiše svoje «Talce», pesnitev «Atta Troll» ter znamenito «Nemčijo» s podnaslovom «Zimska pravljica». V 27 poglavjih izredno ostro prikazuje razmere, ki jih je spoznal na potovanju v Hamburg. Privoščil si je aktualne dogodke in osebe ter hkrati odkrival smešne človeške slabosti. Sicer so Nemci očitali Heineju mržnjo do vsega, kar je nemškega, toda iz predgovora zveni njegova velika ljubezen do domovine. Pravi pa, da je prijatelj Francozov, kakor je prijatelj vseh ljudi, če so razumni in dobri...

Heineja so nemške oblasti oklicale za voditelja tiste nove nemške slovstvene generacije, ki je bila složna v odporu proti klasicizmu in romantiki in je znana pod imenom «Mlada Nemčija». Leta 1835 so bili po vseh nemških državah prepovedani spisi «Mlade Nemčije» in na čelu prepovedanih avtorjev je stalo ime Heineja.

Svet je priznal Heineja predvsem po njegovih ljubezenskih pesmih, po njegovih baladah in romancah, medtem ko so ga kot satiričnega pesnika, publicista, potopisca in polemika obrekovali, zatajevali in preganjali za časa življenja in še po smrti v dobi nacizma, ki je vse njegove spise prepovedal.

Med Heinejevimi znanstvenimi deli zasluži posebno pozornost njegova knjiga «Prispevek k zgodovini religije in filozofije v Nemčiji». Tu pravi: «Kdor hoče spoznati nemško miselnost, mu ne zadostuje, da pozna glavna dela iz umetnosti, pač pa tudi religijo in filozofijo, kajti le kdor je doumel versko reformo, bo lahko razumel filozofijo, ki se je po njej razvila, in le z znanjem te filozofije moremo oceniti romantiko.» Tu nam Heine podaja zgodovino vere in filozofije od Lutra do Hegla.

Dalje primerja filozofsko revolucijo, ki so jo izvedli Nemci s francosko socialno revolucijo. S porazom deizma, pravi, je prišel na površje Spinozzov panteizem, ki je bil vselej — sicer tajna — religija Nemcev.

Heine navaja Hegla, ki je apliciral filozofijo na zgodovino, politiko, religijo ter omenil, da bo iz revolucije filozofije izšla velika politična in socialna revolucija Nemčije. Heine se je najprej zavzel za ta nazor, ki kaže Nemce kot posebno raso; ne kot idiličen, sanjav, moralen narod, ampak kot realističen, borben, ki je izvoljen, da osvobodi svet. Ta narod je privedel do pangermanizma, z ideali o sili in zavojevanju. Ko je Heine spoznal kasneje vso zmotnost tega nauka, je zanikal Heglovo doktrino in vse, kar je v svoji knjigi pisal o religiji, označil kot zmoto. Vsekakor je Heine pisal to delo pod vplivom san-simonizma.

Nova opera navdušuje Švede

Pred nekaj tedni so v Stockholmu uprizorili novo opero švicarskega komponista Heinricha Sutermeisterja «Rdeči škorenj». Pred tremi leti so na istem odru igrali njegovo opero «Razkolnikov», ki je doživela velik uspeh. Tudi opera «Rdeči škorenj» je vzbudila med občinstvom mnogo navdušenja, medtem ko jo je kritika sprejela skoro hladno.

Sutermeister je v tej operi ubral nova pota; libreto je napisal sam, vsebino pa posnel po pravljici Wilhelma Hauffa «Mrzlo srce», ki obravnava staro temo o borbi med dobrim in zlim. Sam skladatelj je svojo opero imenoval uglasbeno slikarico v dveh zvezkih. Dejanje se odigrava na dveh polovicah odra: sprednja predstavlja vsakdanji svet, zadnja polovica s čarobno razsvetljavo pa služi kot prizorišče zlobnih sil, sanjskega sveta in pravljičnih čarovnij.

HEINE: NEMČIJA

(ODLOMEK)

Prevedel MILE KLOPČIČ

DRUGO POGLAVJE

Ko deklica poje o rajskih slasteh
in strune na harfi prebira,
mi pruska carinska kontrola skrbno
ves kovček vizitira.

Vse hlače in srajce in robce celó
carinik je vestno pregledal.
Iskal je pač biserov, čipk in še knjig,
ki cenzor jih je prepovedal.

Bedaki zabiti, vaš trud je zaman!
Saj niste pri pameti zdravi!
Res nosim po svetu s seboj kontrabant,
a nosim ga skritega v glavi.

Tu čipke so moje, da lepših nikdar
ne vezejo v Bruslju ženice.
A kadar bom svojo zalogo razvil,
vam bodo te čipke bodice!

V butici vam skrivam zaklad dragotin,
diamante bodočnosti hranim,
okrasje, ki v tempeljnu naj se blesti
pred novim bogom Neznanim . . .

In koliko knjig se mi v glavi redi!
Cel zarod, saj kar mrgoli jih!
Kot v gnezdu mi v glavi zalega cvrči,
in to samih knjig — zaplenljivih!

Sam satan v peklu nima hujših knjig!
Strupene so moje od sile.
Kar Hoffmann von Fallersleben je pel,
so prave popevčice mile.

Popotnik ob meni je ginjen dejal:
«Poglejte, to naša je dika!
To pruska carinska je zveza, gospod,
carinska veriga velika!»

Cenzura je bila tedaj v Nemčiji zelo stroga, posebno literaturo tako imenovane «Mlade Nemčije» (Heine, Gutzkow, Laube i. dr.) so plenili na debelo. Leta 1835 so vlade sklenile, da je treba kazenske in policijske zakone ter tiskovne predpise izvajati tako strogo, da se vsaka tiskana beseda mladonemške generacije zatre.

Ave KNJIGE

FRANCEK SAJE: «ZLOCIN NAD DOMOVINO» Prva knjiga: «Belogardizem»

Pri Slovenskem knjižnem zavodu je izšlo že dolgo napovedano dokumentarno delo, v katerem je avtor osvetlil sistem kvizlinštva ter razvoj bele in plave garde v Ljubljanski pokrajini. Tako smo prejeli knjigo, ki nam odkriva ogabno izdajstvo klerofašizma. V prvem delu «Opričniki fašističnih okupatorjev» opisuje razpad Jugoslavije, vlogo Natlačena in Narodnega sveta, pot škofa in klera v izdajstvo ter krivdo tiska, v drugem delu «Zarota proti upornemu ljudstvu» Glavačevo skupino, Katoliško akcijo, Erlichove stražarje, Slovensko legijo, v tretjem delu «Nastop oboroženih oddelkov» pa belogardistični štajerski bataljon, Legijo smrti in razpad plave in bele garde. Knjiga prinaša odtise dokumentov, na koncu pa je kazalo tisoč imen, kar dokazuje, koliko dragocenega gradiva je Saje zbral za bodoče zgodovinarje junaške dobe slovenskega naroda.

Tej knjigi bo sledil še drugi del, kjer bo avtor obdelal ustanovitev in razvoj slovenskega domobranstva ter narodno izdajstvo na Primorskem, Gorenjskem in Štajerskem.

Od vasi do vasi

MEDJAVAS

Zasvetila je elektrika

Končno so se oddahnile tudi naše gospodinje, ko je v ponedeljek prvič razsvetlila naše prostore električna luč, ki smo jo že več mesecev težko pričakovali. V mnogih hišah so si že prej nabavili radijske aparate, ki so jih ob tej priliki odprli in tako proslavili prvi dan električne luči v naši vasi. Bilo pa je precej nervoze, ker niso mogli dobiti Kopra in Trsta II. Pa so se takoj znašli in redno poslušajo ti dve postaji ter Ljubljano, ker jih zanimajo novosti iz matične zemlje.

BRIŠČIKI

5 družin brez elektrike

Iz naše vasice pride le redkokdaj kakšna novica v svet. Pa vendar nismo kje v pragozdu, ampak nedaleč od ceste na pol poti med Opčinami in Prosekom. Tudi izletniki nas poleti ob nedeljah še precej obiskavajo, zlasti mnogo jih pride takrat, ko je bližnja Velika jama odprta in razsvetljena. Po tej jami nas tudi najbolj poznajo. Letos je bila odprta dvakrat.

Naša vasica šteje trideset hiš. Imamo gostilno in tudi trgovino. V vasi je kakih 60 glav goveje živine, toda več kot polovica družin nima niti enega repa v hlevu. Od same kmetije ne more živeti sploh nihče in si pomagamo s tem, da hodimo na razna priložnostna dela. Tako dela nekaj vaščanov na proseški postaji, kjer je lesno skladišče in kjer zidajo sedaj tudi hleve za živino, ki prihaja z vlaki; drugi delajo pri gradnji ceste v repentaborski občini.

Naša vas spada pod občino Zgonik, svojčas pa smo spadali celo pod Nabrežino. Pred kratkim so napeljali k nam elektriko, toda na pet hiš, ki so nekoliko oddaljene od središča, so pozabili. Lastniki teh hiš so v stanovanjih pripravili vse potrebno za napeljavo, za kar so imeli velike stroške, toda še vedno zaman čakajo, da raztegnejo tudi do njih električno žico. Zato so se že večkrat oglasili pri županu, ki jih je odpravil z raznimi obljubami. Končno so pisali na ZVU, toda podpreti jih mora v njihovi zahtevi županstvo. Zato naj se župan končno zgane, da dobe tudi te družine električno luč.

Kar se tiče prometnih sredstev, smo še kar zadovoljni. Vsak dan vozi po večkrat avtobus iz Trsta, skozi Prosek, kamor pride iz Repniča po precej lepi in široki cesti, ki so jo zgradili pred dvema letoma. Prav bi bilo, da bi razširili tudi v našem delu občine cesto v Veliki Repen, od koder jo bodo razširili do naše občinske meje.

NABREŽINA

Jusarska vprašanja in druge zadeve

Naši jusarji so se začeli zanimati za svoje jusarske pravice, kar kaže njih sestanek iz zadnjih dni. Upravičenci so o tem vse premalo poučeni in se za to vse premalo zanimajo. Prav je, da o tem skupno razpravljajo. Mnogi še prav te dni, ko je na dnevnem redu občinskega sveta vprašanje najemnine za nekatere kamnolome, sprašujejo, koliko časa bo ljudska lastnina (kamnolomi) služila industrijcem kot cenen osnovni kapital za vir velikih dohodkov. Radovedni so, kakšna da je neka stara pogodba med bivšo občino Nabrežina in industrijci, ki baje nudi zadnjim izredne ugodnosti.

V Italiji skušajo pri akciji za poplavljence kovati svoj politični kapital demokristjani, na drugi kominformisti, pri nas pa italijanske nacionalistične skupine in kominformisti. V naši občini so že od začetka hoteli speljati nabiralne akcije na politični mlin, a niso uspeli. Ker pa so kominformisti hoteli na vsak način prikazati to akcijo kot svoje delo, so oni peljali nabrano blago v Italijo. Tudi dolinski župan Lovriha, da jih je spremljal. Radovedni smo, kako se je ta kominformistično - monopolistična ceremonija zaključila. Igra je vsekakor žalostna in enaka vsemu njihovemu delovanju na tem ozemlju. Prav nič jim ni za politično moralo, načela, vzgojo, resnico. Zato se med njih mladino opažajo pojavi družbeno skrajno škodljivega značaja. Oni je n. pr. ne poučijo, da je nenaravno, nemoralno in nekulturno, če se slovenska mladina poslužuje v javnih lokalih in na cesti italijanščine kot občevalnega jezika. Zakaj ji ne objasnijo, da je ljubezen do materinščine narodna dolžnost vsakega poštenega človeka? Namesto tega pa ji naše prizadevanje za zbujanje narodne zavesti in ponosa med mladino prikazujejo kot nacionalistično težnjo. Tako vzgajajo v naši mladini čut manjvrednosti, podrejenosti in podložništva. Ali je to socialistično?

Ker nam je na razpolago Kulturni dom, si želimo, da bi bilo v zimskem času čim več predavanj, saj je naše znanje povsod pomanjkljivo, v gospodarstvu, kulturi, zdravstvu, socialnih vprašanjih. Naša nevednost je najbolj učinkovito orožje naših smrtnih sovražnikov. Tega se je zavedal fašizem in to vedo tudi vsi privrženci zelo obsežnega in pestrega tabora neofašistov.

Nabiralna akcija za novoletno jelko uspešno napreduje, da bodo naši mali tudi letos prijetno presenečeni.

PROSEK-KONTOVEL

Čudna skrb za slovenstvo

Po zadnji prireditvi našega prosvetnega društva, ki je doživela tako lep uspeh, niso na Proseku spali na lovorikah, temveč se pripravljajo na nov nastop in pojdejo morda tudi gostovat drugam. To živo prosvetno delovanje je vsekakor razveseljivo.

V drugem taboru pa v glavnem spijo spanje pravičnega. Pred dobrima dvema tednoma je sicer pripeljal Justo svojo igralsko skupinico iz Šempolaja, toda obisk prireditve je bil le pičel. Kominformovski prosvetni krožek «Primorje» pa se ukvarja večinoma le z nogometom in glavna panoga njegovega prosvetnega delovanja je ples. Kar pa je pri vsem tem najbolj čudno, je dejstvo, da je tajnik tega vsaj po imenu slovenskega prosvetnega krožka Italijan. Zato si pač lahko mislite, kako skrbi za slovensko prosveto.

Pa še nekaj za vesel konec. Z letošnjim vinskim pridelkom smo zadovoljni, saj je bil kljub suši boljši od lanskega, zato ga prav z užitkom počasi srkamo. Naše cvetličarke pa so zadovoljne, ker se letos martinke (krizanteme) bolje prodajajo, ker ni tako hude konkurence kot lani iz Italije.

SV. KRIŽ

Več razsvetljave na postajo

Naša železniška postaja je le slabo razsvetljena. Pred kratkim se je dogodila zato k sreči le majhna nezgoda, ki bi pa lahko imela hujše posledice. Na ovinku pred postajo je semafor, kjer pa je temno kot na postaji. Ko se je vlak (litorina) pri semaforu ustavil, so začeli ljudje izstopati, ker so mislili, da so na postaji. Ko so hoteli prečkati tračnice, je prihajal z nasprotne strani od Nabrežine vlak, ki so ga k sreči opazili in poskakali nazaj v «litorino». Pri tem so ostala ena vrata odprta in nasprotni vlak jih je ob prehodu odtrgal. Vrata so oplazila neko punčko, ki pa je bila le lažje ranjena.

Zato je že skrajni čas, da poskrbijo na postaji za boljšo razsvetljavo, tako da bo ves vlak osvetljen in da ne bodo ljudje zamenjavali postaje za prostor pri semaforu, ki sta sedaj enako temna.

Pred kratkim sta umrla dva otroka za ošpicami, 18-mesečni fantek in enoletna punčka. Ljudje se zato pritožujejo nad premajhno zdravniško skrbjo za otroke. Tako bi morala zdravniška komisija pregledati otroke, preden so odprli slovenski otroški vrtec, česar pa niso storili.

MALI REPEN

Tako živimo

Vina so pridelali približno 180 hl, v glavnem belega, kar je za to vasico že precej. Toča, ki je letos tako hudo prizadela repentaborsko občino, ni v Repniču, kakor pravijo vasici po domače, povzročila velike škode. Zato pa je suša uničila skoraj ves pridelek, tako da ni bilo skoraj nič krompirja in fižola. Grah in bučice (cukete), ki jih druga leta prodajajo tudi v Trst, pa sploh niso obrodili.

BRAZDE NAŠIH KMETOVALCEV

VZROKI MOREBITNIH neuspehov z umetnimi gnojili

Pri marsikateri priliki so že ugotovili, da je povprečna uporaba umetnih gnojil na področju cone A Tržaškega ozemlja med najnižjimi v Evropi glede na isto površino obdelane zemlje.

Sicer je treba priznati, da je kakovost na tem področju obdelane zemlje zelo različna in zahteva zaradi tega pri uporabi umetnih gnojil mnogo pazljivosti in strokovne izkušenosti, vendar pa niso niti tukajšnje takse in druge razmere prav toliko svojevrstne, da lahko popolnoma opravičijo izredno nizko uporabo in nepoznavanje umetnih gnojil.

Vsekakor je potrebno, da opozorimo kmetovalce, ki so že kdaj trosili umetna gnojila, pa niso morda imeli z njimi zadovoljivih uspehov in tudi one, ki nameravajo umetna gnojila v bodoče uporabljati, na poglavitne vzroke morebitnih neuspehov.

1. Mokrota zemlje na njivi ali travniku ni urejena in če voda zastaja prav lahko močno ovira delovanje umetnih gnojil, kakor tudi prevelika suša. Zaradi tega je potrebno urediti pravilen odtok prevelike obilice mokrote. Kadar je velika suša, moramo travnike in njive kolikor mogoče namočiti, da se umetna gnojila enakomerno razkrope in se razširijo po zemlji ter so v pravi meri na razpolago koreninam rastlin.

2. Zemlja na njivi ali v vinogradu ni dobro pripravljena. Ta mora biti lepo razdeljena do zadostne globine, da bo do zrak in toplota, kakor tudi mokrota imeli v zadostni meri dostop v notranjost zemlje, ker so tem mimo potrebni za razmnoževanje in pospeševanje delovanja zemeljskih glivic ali bakterij — mikroflore —, ki podpirajo razkrajanje in raztapljanje hranilnih snovi za rastline. Tudi ne sme biti obdelana zemlja niti preveč kisla, niti preveč lugasta, ker sicer rastline prav slabo uspevajo, ne glede na razpoložljivost hranilnih snovi. Zaradi tega je dobro, če tako nerodovitno zemljo preišče strokovnjak vsaj na njeno kemično reakcijo. Vsekakor je priporočljivo, da zemljo, na katero smo trosili umetna gnojila, večkrat prerahljamo vsaj v zgornji plasti.

3. Plevel se je morda na njivi preveč razrastel in zatrl koristne rasline; odjemlje jim prostor, sonce in vodo in povrhu še mnogo hranilnih snovi iz zemlje. Zaradi tega je nujno potrebno, da očistimo pravočasno naše njive in vinograde vseh plevelov, za kar se lahko poslužimo vsakovrstnih sredstev.

4. Zemlja ne vsebuje dovolj apna, ki ima zelo važno vlogo pri uničevanju presnavljanja zlasti obdelane ali posejane zemlje. Tega pa tudi ne sme biti odveč, zlasti ne v lahkih in peščenih zemljah.

5. Kolobarjenje z rastlinami na njivi je lahko zgrešeno, kajti vedeti moramo, da razne rastline zelo različno izkoriščajo posamezne hranilne snovi v gnojilih. Zaradi tega moramo pravilno kolobariti in vsaj ne gnojiti na isti zemlji več let zaporedoma enakih rastlin.

6. Uporabljeno seme je bilo slabo in malo kalivo. Kmet mora uporabljati le zdravo, kleno in kolikor mogoče odbrano ter zajamčeno seme, ker le tako, tudi če je dražje, more dovolj izkoristiti uporabljena gnojila.

7. Umetna gnojila morda niso bila prava ali niso imela polne vrednosti. Zaradi tega je tudi potrebno, da kmetovalec kupuje gnojila le pri zanesljivem prodajalcu in zahteva od njega po potrebi tudi spričevalo o izvršeni analizi v priznanem laboratoriju.

8. Zemlji ne smemo trositi niti premalo niti preveč umetnih gnojil, ma več pravo mero, ki jo ugotovimo po možnosti s poskusnjo, ali se zadevno pred trošenjem vsaj posvetujemo s kmetijskim strokovnjakom.

9. Gnojenje z umetnimi gnojili je bilo mogoče preveč enostransko. Dočim je zemlja na njivi ali vrtu potrebovala predvsem dušika in kalija, smo ji pa trosili samo superfosfata, ali pa morda tudi obratno. Raba posameznih vrst gnojil mora odgovarjati potrebam zemlje in gojenih rastlin.

10. Vzrok neuspehov je tudi lahko neugodno vreme ob času rasti. Na učinkovanje umetnih gnojil vpliva zelo pravilna razdelitev padavin. Ugodno je, če dežuje kmalu po tem, ko smo gnojila raztrosili, in to še zlasti na suhih tleh in kjer so slabe rose.

11. Živalski in rastlinski škodljivci poškodujejo kulturne rastline tako močno, da ne morejo izrabiti v zadostni meri in z uspehom razpoložljivih hranilnih snovi, ki smo jih dali zemlji z umetnimi gnojili. Sicer pa so močno hranjene rastline navadno odpornejše proti raznim boleznim in škodljivcem, kot pa slabo hranjene.

12. Najvažnejši vzrok — večkrat samo dozdevnega — neuspeha je v tem, ker pridelkov iz zemljišča pognojenega z umetnim gnojilom ne stehtamo točno in tudi ne zabeležimo, da bi primerjali z nepognojenimi zemljišči, marveč cenimo te pridelke le na oko. Razen tega je treba upoštevati še dejstvo, da nekatera gnojila zlasti Thomasova žlindra in tudi kalijeva sol učinkujejo in višajo ter boljšajo pridelke še nekaj let potem, ko smo jih trosili.

Desno z umetnimi gnojili pognojeni, levo nepognojeni melancani.

Setev zgodnjega graha

Kmalu bo čas za setev pomladanskih povrtnin, predvsem graha. Grah najbolje uspeva v topli ne pretežki zreli zemlji (ne sme se mu gnojiti s svežim gnojem). Grah spada med rastline, ki črpajo dušik iz zraka s posebnimi bakterijami, ki živijo na njegovih koreninah.

Vendar je treba mladim, še nerazvitim rastlinam pognojiti z dušičnimi gnojili. V splošnem zelo ustrežemo vsem stročnicam (grah, fižol, bob) s fosfornimi in kalijevimi gnojili (na 100 kv. m vzamemo po 40 kg superfosfata in 20 kg 40%ne kalijeve soli).

Imamo tri vrste graha, in sicer dve nizki in eno pol visoko, ki izborno uspevajo v naši zemlji. To so «čudežni» iz Amerike, mali «Provencal» in pa «ekspres». Pred leti smo navadno sejali te zgodnje vrste graha v drugi polovici januarja ali prve dni februarja. Že nekaj let pa poizkušajo sejati omenjene vrste kakih 20 dni pred običajno setvijo. Uspeh je očiten.

Grah sadimo do 10 cm globoko v jarke, zrno od zrna v razdalji 2 do 3 cm, vrsto od vrste pa pri nizkem grahu v razdalji po 30 cm. Pri sajenju v kupčkih morajo biti ti po 50 cm narazen, a v vsako luknjico posadimo 5 do 6 zrn. Čim seme vzklije, moramo njive dobro opleti. Ko zraste na rastlini tretji list, jo okopljemo in osipamo, visokemu grahu pa postavimo suhe veje v oporo.

ZDRAVNIK

REVMATIZEM

Večina ljudi misli, da je vsako obolenje sklepov revmatizem in če nekoga trga v sklepu le nekaj dni, je uverjen, da ima revmo. To je deloma res. Današnja znanost ima revmatizem za posebno obliko vnetja sklepov, ki se pojavlja zdaj naglo ali akutno, zdaj zopet polagoma in postopoma, dokler se ne spremeni v kronično vnetje. Revmatično vnetje napada najbolj pogosto sklepe, zgodi se pa tudi, da revma vname mišičje — tedaj govorimo o revmatizmu mišičja — ali pa tudi živce, so to, tako imenovane nevralgije, izmed katerih je najbolj znan ishias. Revma napada tudi notranje organe, iz česar sledi, da je revmatizem zelo pestra bolezen.

Besedica revma je grškega porekla in pomeni to, kar teče. Revma je v resnici bolezen, ki «teče» po telesu ali bolje rečeno bolezen, ki se seli po telesu iz enega dela v drugi del. Tako danes nekoga boli koleno, čez nekaj dni se bolečine preselijo v ramena, pozneje morda v sklepe na roki ali pa v križ. Zdi se torej, kot da bi bolezen tekla, in zato je dobila ime «revma» že pred dva tisoč leti. Vsa revmatična obolenja imajo nekatere skupne značilnosti. Prvič — obolelo mesto zateče, postane debelejše ter se včasih v njem nabere tekočina; drugič — oboleli del telesa navadno močno boli, tako da bolnik zaradi bolečin obolelega dela telesa skoro ne more premikati; tretjič — bolezen pride in izgine ter se seli po telesu. Večina revmatikov čuti bolečine ob vremenskih spremembah. Zdi se, da so bolečine v zvezi z zračnim pritiskom ali z vlago v zraku, nekateri pa mislijo, da so bolečine v zvezi z zračno elektriko.

Revmatizma je več vrst. Najbolj nevarna oblika je akutni sklepni revmatizem. Navadno nastopa nekoliko dni po prestani angini. Sklepi hitro otečejo, so rdeči ter tako boleči, da bolnika moti celo odeja. Bolnik ima navadno temperaturo ter se poti. To stanje traja po nekaj tednov, včasih celo mesece. Zgodi se pa tudi, da bolezen ne napada samo sklepov, ampak tudi srce. Vnamejo se srčne zaklopke ali pa srčne mišice, kar ima za posledico srčno napako, ki lahko traja vse življenje. Poznamo tudi samostojni srčni revmatizem, ki je zelo nevarna oblika revmatizma, kjer sklepi niso zatečeni.

Druga glavna oblika revmatizma, tako imenovani kronični sklepni revmatizem, nastaja polagoma in zahrbtno. Sklepi običajno niso močno otečeni, bolečine so manjše, temperatura je normalna. Po dolgem času, navadno šele čez nekaj let, postanejo sklepi vedno manj gibljivi ter se končno skrčijo: tak človek postane invalid. Pri akutnem revmatizmu se okvari srce, pri kroničnem se okvarijo v glavnem sklepi. Zgodi se pa tudi, da se akutni in kronični revmatizem povežeta in taki bolniki so dvakrat nesrečni.

Znanost še ni mogla popolnoma zadovoljivo rešiti vprašanja o nastanku in vzrokih revmatizma. Prav gotovo je, da je podlaga revmatizmu infekcija, da torej povzročajo revmatizem majhne klice ali mikrobi. Vendar pa mikrobi pri revmatizmu še niso vse, kajti zaradi delovanja teh klic obolijo samo nekateri ljudje, in sicer le tisti, ki kažejo za to posebno nagnjenje ali dispozicijo. Poleg teh dveh činiteljev obstaja še tretji, to so življenjske prilike, v katerih živi bolnik. Tu prihaja zlasti v poštev hladnost in vlaga. Znano je, da na revmi najbolj pogosto obole tisti, ki stanujejo v vlažnih kletnih stanovanjih. Tudi stalni prepih lahko izzove revmo, saj so znani težki revmatizmi v ramenih pri šoferjih, ki jim stalno piha skozi odprto okence. Prav tako je tudi škodljivo dolgotrajno stati na hladni zemlji, snegu ali vlažnem betonu, zlasti če imamo slabo obutev. Tudi hrana ima gotov vpliv na revmatizem, kajti na revmatizmu laže obolijo tisti, ki si jedi močno solijo, ki jedo veliko mesa, a malo zelenjave in sadja. Kot torej vidimo, ima revmatizem kombiniran vzrok: prvenstveno mikrobi, potem posebna dispozicija za bolezen ter zunanji vzroki. Vsi trije, a ne vsak činitelj zase, vodijo v revmatizem.

samo ena vrsta mikrobov, am-
Revmatizma pa ne povzroča pak skupina različnih vrst. Otečene sklepe lahko povzročijo povzročitelji najrazličnejših infekcijskih bolezni, saj se zgodi, da sklepi zatečejo po škrlatinki, griži, tifusu, kapavici itd. Često se pa pojavlja revmatizem po različnih popolnoma nedolžnih boleznih, kot na primer po neznatnem prehladu ali gripi kakor tudi po navadnem katarju nosa, žrela ali grla. Takšen prehlad ali lahka gripa lahko mine po nekaj dneh, ne da bi ji oboleli pripisoval kak poseben pomen: vendar se pa lahko zgodi, da se bodo nenadoma pojavile sklepne bolečine in se bo razvil revmatizem. Revmatizem so v tem primeru izzvale tiste klice, ki so povzročitelji prehlada, gripe ali angine. Poznamo pa še drug način postanka revmatizma. Zgodi se, da obstaja nekje v telesu gnojno mesto: gnili in razpadajoči zobje, gnojna angina, gnoj v kaki kosti, nosni ali drugi votlini, vnetje žolčnika, jajčnikov, slepiča in podobno. Taka mesta imenujemo gnojna žarišča ali ognjišča. Kužne klice, ki so v teh žariščih, lahko po mesece in leta mirno «spijo», ne da bi povzročale kakšne posebne težave. Naenkrat se pa nepričakovano zgodi, da začenjajo s svojim pogubnim delom ter izločajo strupe. Navadno se to zgodi zaradi kakih posebnih zunanjih vzrokov, največkrat zaradi prehlada ali če se obenem pojavi kaka nova bolezen. Strupi, ki jih te klice izločujejo, pridejo v kri in z njo v razne dele telesa, kjer izzovejo revmatično sklepno obolenje. Zato pravimo, da je revmatizem tako imenovana žariščna infekcija. To odkritje je izredno važno, saj nam kaže pot, kako moramo revmatizem zdraviti.

Govori se, da je revma bolezen starih ljudi. Tega ni težko razjasniti, saj je vsakomur znano, da je starost doba, ko popuščajo telesne moči in odpornost organizma. Če je telesna odpornost zmanjšana, je tudi dispozicija za revmo zvečana. Nikakor ne smemo misliti, da je revma le bolezen starih ljudi, kajti revmatizem se prav tako pojavlja tudi pri mladih ljudeh, celo pri dojenčkih. Revma je prav pogosta bolezen otrok v šolski dobi in je prav nevarna ravno zato, ker često poškoduje tudi srce.

Pri zdravljenju revmatizma je treba vedno misliti na gnojna žarišča v telesu, ki jih je treba brezpogojno odstraniti, ker sicer zdravljenje nima uspeha. Izdreti je treba gnojne zobe, odstraniti mandeljne, ki so stalno vneti in gnojni, zdraviti moramo stara vnetja žolčnika itd. Ker je pa preprečevanje bolezni laže kot zdravljenje, moramo zastaviti vse sile v to, da preprečimo nastanek revmatizma. Rekli smo, da ne napada samo sklepe, temveč da povzroča prav pogosto srčne okvare. Srce je za telo to, kar je za avtomobil motor: čim se pokvari srce, lahko popusti pri prvi težji bolezni in lahko nastopi smrt. Smrtne statistike pričajo, da umira pretežna večina ljudi zaradi srčnih bolezni. Če še povemo, da povzroča vprav revmatizem okrog 60% vseh srčnih bolezni, nam more biti pač jasno, zakaj moramo revmatizem z vsemi silami preprečevati.

Kako preprečujemo revmatizem? Predvsem moramo zmanjšati nagnjenost za revmo. To dosežemo, če povečamo odpornost za hladnost in mraz. Kožo moramo vežbati in utrjevati, da bo čim bolje in čim dalj časa prenašala hlad in mraz. S tem je treba pričeti že v rani dobi detinstva ter kožo navajati na hladen zrak in pozneje na hladno vodo. Takšen trening naj traja vse življenje. Dalje se moramo izogibati vsega, kar lahko izzove revmo. Ne smemo stati na hladni zemlji ali betonu, imeti moramo suhe noge, preobleči moramo spoteno perilo, izogibati se moramo mest, kjer je stalen prepih. Vedeti pa moramo, da za to ni nikakih stalnih pravil, ker vsak človek drugače reagira na hlad in mrzloto. Zgodi se pa tudi, da postane nekdo, ki je bil dolga leta proti hladnosti zelo odporen, kar nenadoma neodporen in zboli: nima morda tople obleke ali dobrih čevljev, prave hrane, nezadostne zdravniške pomoči. Iz vsega tega je jasno, da je revmatizem socialna bolezen, ki je pogosto povezana z družbenimi razmerami.

Dr. S. S.

ŽENA · ZDRAVJE · DOM

Bliža se novoletna jelka

Le še malo dni nas loči od našim otrokom tako priljubljenega otroškega praznika — novoletne jelke. Vse naše organizacije, in vse demokratično prebivalstvo je na delu, da bi bil tudi letošnji otroški praznik čim lepši in bolj svečan. Prav posebno pridne so zopet naše žene, ki ne poznajo izgovorov in obotavljanja, kadar gre za to, da osrečijo potrebne otroke.

Veliko je že bilo izvršenega, toda vse kljub temu še ni opravljeno. Zato pozivamo vse žene, da napno vse svoje sile ter pripomorejo k čim večjemu uspehu novoletne jelke. Otrok, ki jih mora obdarovati tudi letos dedek Mraz je dosti; zato bo vsaka stvar, ki jo bodo naše žene pripravile, prišla prav.

Ne pozabite, da boste s svojim prispevkom v akciji za uspeh novoletne jelke pripomogle osrečiti mnogo potrebnih tržaških otrok!

KUHINJA

KOLAC IZ ORANZNIH LUPIN

Oranžne lupine treh pomaranč skuhamo s 70 g sladkorja in skodelico vode, da se zmehčajo, nato jih vzamemo iz vode, sesekljamo, potresemo s sladkorjem ter postavimo v vročo peč. Medtem zmešamo 130 g svežega masla, da se peni, dodamo 4 rumenjake, tri cela jajca, 250 g presejanega sladkorja, ki ga omočimo z oranžnim sokom, 1 kg moke, pol kg sladke smetane, 60 g v mlačnem mleku raztopljenega kvasa, ščepec soli ter oranžne lupine. Testo stolčemo, da postane rahlo, ga postavimo na topel kraj in šele nato mu vmešamo sneg 4 beljakov ter ga denemo v dva namazana modla in pečemo eno uro v srednje topli peči.

ZDROBOVE PLOSCICE

V liter vode stresemo 2 skodelici zdroba, skuhamo močnik, ki ga stresemo na vlažno desko ter pustimo, da se shladi. Nato oblikujemo ploščice, denemo na vsako košček sira ter jih pečemo v modlu, dokler ne začne sir cvrčati. Če imamo še paradižnike, denemo vrh sira še osoljen rezenj paradižnika. Ploščice postrežemo z zeleno solato.

Skrb za mater-delavko po svetu

Na osnovi ankete, ki jo je izvedel mednarodni urad za delo, je ugotovljeno, da so mnoge dežele sprejele zakonske odredbe, ki v večji ali manjši meri zagotavljajo zaščito žen mater, ki so zaposlene. Posebno mesto v tej zaščiti zavzemajo odločbe in predpisi o ustanavljanju in vzdrževanju otroških jasli in dnevnih bivališč ter drugih otroških ustanov. Čeprav je skoraj v vseh deželah, ki jih zajema anketa, opaziti znatno povečanje tozadevnih ustanov pa so vendar povsod potrebe večje kot pa trenutna zmogljivost. Vzrokov za to je več, vendar so glavni: nezadostno dajanje materialnih podpor s strani držav, težave pri iskanju primernih prostorov in nedostatek strokovnega osebja. Poglejmo, kako je v tem pogledu v nekaterih važnejših državah zapadne Evrope.

V Veliki Britaniji je bilo leta 1949 882 jasli in dnevnih zatočišč pod upravo mestnih oblasti, 18 otroških ustanov pa so vzdrževala dobrodelna društva. Kar se tiče jasli in dnevnih zatočišč v britanskih tovarnah je ugotovljeno, da so tekstilne tovarne, v katerih je zaposlenih največje število žena, vzdrževale 78 jasli, ki so lahko sprejele 1716 otrok. Vse te ustanove dobivajo podporo od državnih oblasti in ministrstva za zdravstvo in higiensko zaščito.

V Franciji je bilo leta 1947 okrog 600 jasli s približno 3000 posteljami. V podjetjih in tovarnah pa je to število mnogo niže. V tem pogledu ni jasnih zakonskih odločb in je ustanavljanje otroških zavetišč predvsem plod akcij samih delavk, nižjih organov oblasti in dobrodelnih ustanov.

V Belgiji so že leta 1919 z zakonom ustanovili nacionalni fond za zaščito otrok. Ta vzdržuje določeno število otroških ustanov. Leta 1948 je bilo pod posrednim ali neposrednim nadzorstvom tega fonda 46 jasli in dnevnih zatočišč ki so lahko sprejela do 3000 otrok. Za Belgijo so razen tega značilne tako imenovane materinske šole, od katerih jih je bilo 4170 pod nadzorstvom ministrstva za javno vzgojo. 150 pa so jih vzdrževale razne dobrodelne in verske organizacije.

Na Norveškem je bilo leta 1948 14 jasli, 28 dnevnih zavetišč in 60 materinskih šol. Od vseh zapadno-evropskih dežel ima po podatkih iz l. 1948 največje število otroških ustanov glede na število prebivalstva Švedska, ki je tedaj imela 271 dnevnih zavetišč s čez 8000 prostori. Razen tega je bilo še 110 jasli. Po podatkih ministrstva za socialno skrbstvo za l. 1949 je lahko od 65.000 zaposlenih žena v gospodarstvu 10.000 žena dajalo svoje otroke v jasli in druge otroške predšolske ustanove.

Ni treba niti posebej poudarjati, da so to vprašanje posebno dobro rešili v Jugoslaviji, kjer posvečajo kar največjo skrb delovnim ljudem, posebno pa materam z nedoraslimi otroki. Razen številnih otroških dnevnih zavetišč po vseh večjih in manjših krajih imajo skoraj vse tovarne in podjetja lastne jasli za otroke.

Kako pa je v tem pogledu pri nas, ni treba niti razlagati, saj vedo o tem najbolje naše delovne žene same, ki morajo prenašati vso težo nemarnosti in brezskrbnosti tovarniških lastnikov in odgovornih oblasti.

MODNI POMENKI

Zimska priprava

Kadar nastane mraz, nam tudi pod zimskim plaščem ne zadostuje nobena obleka, vse je pretanko, vse prepiha burja. Oblačimo se v razne žemperje in jopice in bluze in kaj vem, v kaj še. Edina rešitev iz te zadrege je kostim, o katerem smo že govorili, ali pa topla zimska obleka iz debelega volnenega blaga.

Naše tri skice prikazujejo obleke te vrste. Naravno je, da danes taka obleka nekaj več stane, ker je potrebno res toplo in dobro blago. S tem pa si prihranimo prenekateri strošek za jope in jopice.

Prvi model je izdelan v športnem blagu. Zaprta je pri vratu z enim gumbom, ovratnik pa je ob strani všit v majhne posnetke. Prsna šiva prehajata v podaljšana ramena, ki so izredno moderna tudi letos. Rokave si lahko napravimo po modi skoraj dolge, bolj praktični pa so popolnoma dolgi rokavi. Pas se zapira zadaj.

Naslednji model je iz debelega pletenega blaga yerseya. Temnordeča, temnomodra, rjava, temnozelena, gorčično rumena, temnosiva — vse so primerne barve za to obleko. Mehki zgornji del tesno veže širok pas iz jelenovega usnja v kontrastni barvi. Rokavi se v skladu z zgornjim delom zapirajo z enim gumbom. Poleg tega se na ramah nadaljujejo v majhno sedlo.

Končno pridemo do najtoplejšega modela. Pod obleko brez rokavov je enostaven volnen žemper v isti barvi. Obleka je lahko iz yerseya, mehkega volnenega blaga ali žameta. Okoli vratnega in rokavnega izreza ter vzdolž gumbnic je v lep okras obrobek, pleten iz iste volne kot žemper. Važno je, da je vse v isti barvi, le širok usnjen pas naj bo izbran v kontrastni barvi.

Sonja Mikuletič-Palme

Ne kupujte neprimernih igrač

Naše bralke nam prav gotovo ne bodo zamerile, če bomo spregovorili še nekaj besed v zvezi z otroškimi igračami; saj je sedaj tudi najbolj primeren čas za takšne pogovore in morebitne nasvete.

Danes so sicer zelo težki časi in starši raje kupijo svojim otrokom potrebne stvari; toda otroci so vedno otroci in ne razumejo vseh problemov, ki tarejo odrasle, zato si niti zamišljati ne morejo Miklavža, božiča ali novoletne jelke brez igračk in sladkarij.

No, Miklavž je že za nami, toda ko se spominjamo tistega dne, se nam zdi, da smo doživeli zopet vojne čase; povsod streljanje iz pištol, metanje petard, vihtenje sabelj in mečev; pravcata vojna, le da brez mrtvih. Toliko pištol in pušk še ni bilo videti na naših ulicah, kot prav na Miklavžev dan.

«Kaj hočemo, so pač takšni časi. Ko smo bili mi majhni, nismo imeli takih igrač, ker nam jih ni nihče kupil. Zadovoljili smo se z lesenimi vojaki ali preprostimi avtomobili. Danes se naši otroci za to še zmenijo ne. Niso jim več mar druge igrače; kaj žoga, kaj druge otrokom primerne igre, želijo si le pušk, pištol, tankov itd.» Tako modrujejo starši in obenem opravičujejo to željo po «oboroževanju» svojih otrok.

Prepričani smo, da se ne motimo, če rečemo, da imajo pri vsej stvari veliko vlogo prav brošure in revije, ki so postale nekakšna duševna hrana našim otrokom. V teh revijah in brošurah so naslikane zgodbe, v katerih se ljudje kar za šalo ubijajo, kjer je junak le tisti, ki zna pobiti čim večje število ljudi itd. Otroci, ki kar požirajo te knjige (ne da bi jim to starši prepovedali) si seveda naslikajo v svoji fantaziji takšne junake ter jim hočejo biti čim bolj podobni; od tod tudi njihova želja po vsemogočem orožju.

Trgovci bi ne bili trgovci, če bi ne znali izrabiti ugodnega trenutka ter ne bi napolnili svoje trgovine s «primernimi» igračami, in starši, ki imajo edino željo zadovoljiti želje svojih otrok, jih seveda kupijo.

Nočemo sicer trditi, da bi bil že smrtni greh, če starši kupijo svojemu otroku kakšno namišljeno orožje; toda pri tem ne smejo pozabiti, da predstavlja majhnemu otroku igrača najvažnejši predmet, s katerim se sicer zabava, a tudi uči spoznavati življenje. Zato mora biti igrača primerna njegovi starosti ter njegovi duševnosti in mora razvijati v njegovem značaju pozitivne lastnosti, ki mu bodo v življenju koristile. Streljanje in «ubijanje» niso stvari primerne otrokovi miselnosti, zato lahko le kvarno vplivajo na njegovo vzgojo in značaj.

Pametni starši bodo znali zato izbrati primerne igrače svojim otrokom — tudi če ne bodo tako po «modi», da bodo le v zabavo in tudi v korist njihovim malčkom.

NASVETI

Plesen z lesa odpravimo, če ga zribamo z razgretim kisom; s čevljev pa tako, da jih najprej odrgnemo s krtačo, nato pa namažemo z glicerinom.

***

Duh po tobaku v sobi odstranimo, če obesimo na steno mokro gobo, ki dim vsrkava.

***

Neprozorno bo postalo steklo, če ga namažeš z mešanico iz navadne krede in mleka.

***

Pri prenašanju zavaruješ zrcala ali slike s steklom, če jih najprej oviješ z dvema polama papirja, ki se križata v diagonali.

***

Razne madeže odstranimo z volnenega in bombažastega blaga, če jih najprej poškropimo z bencinom in amoniakom, nato pa operemo z vodo in milom.

GLAS MLADIH

NAŠI VZORI

Te dni je poteklo deset let, ko je moralo pet Slovencev zavoljo svojega svobodoljubja, ljubezni do svojega naroda in delovnega človeka, odpora do fašističnih zatiralcev žrtvovati svoje življenje.

To so bili Tomažič, Kos, Ivančič, Vadnjal in Bobek!

Vsi so stali v tedanjih vrstah mladine, ki je bila v borbi za pravice našega ljudstva in vsega človeštva vselej v ospredju. Kot pravi junaki, ne da bi se zmenili za posledice, ki so se jih dobro zavedali, so se vrgli na delo, v katerem je mogoč uspeh le tedaj, če tvegamo vse, ker je drugačna polovičarska rešitev nemogoča.

Vprav tržaški mladinci poznamo delo, ki so ga izvršili ti naši borci v najtežjih trenutkih naše domovine. Poleg ostalih Slovencev in demokratičnih tržaških Italijanov ga znamo ceniti zlasti mi. Nam predvsem je bilo v kasnejšem razvoju NOB svetel zgled ter vedna pobuda. Zato smo tudi ponosni na te vzornike, ki so izšli iz vrst slovenske mladine v Trstu!

MLADINA V SVETU

Nova uredba o štipendijah, ki jo je izdala Zvezna vlada FLRJ in ki je začela veljati s 1. novembrom letos, je povzročila med slovenskimi študenti mnogo zaskrbljenosti. Presenetila je toliko bolj, ker je v primeru z dosedanjim načinom razdeljevanja štipendij, ki je zajemal okoli 50 odstotkov vseh študentov in dijakov, napravila tej praksi konec.

Novi sistem štipendiranja temelji na tem, da družba omogoča študij vsakemu po njegovi sposobnosti in pridnosti, ni pa dolžna, da v celoti skrbi za vsakogar, ki hoče v šole. Ta sistem poudarja predvsem odgovornost staršev za vzgojo otrok. Ker pa je družba vendar dolžna skrbeti za šolsko vzgojo otrok, in sicer v prvi vrsti za tiste, katerih starši so v delovnem razmerju, je zanje država poskrbela z mesečnimi dodatki za otroke v višini 3000 dinarjev.

Misel, da je nova uredba izraz bojazni pred tako imenovano hiperprodukcijo intelektualcev, je popolnoma odveč, kajti rastoča industrija je skoraj brez visoko kvalificiranih kadrov, dalje primanjkujejo zdravniki, pravniki itd. itd.

Letos je bilo na vseh srednjih in visokih šolah v Sloveniji vpisanih okrog 21.000 študentov, od teh je 14.000, katerih starši prejemajo redne mesečne dodatke za otroke. Teh 14.000 študentov torej ne pride v poštev za štipendije, od ostalih 7000 pa jih je v decembru prejelo štipendije okoli 2500.

Se podrobnejše tolmačenje nove uredbe o štipendijah bi pokazalo, da ne gre za brezbrižnost družbe do študirajoče mladine, pač pa za pravilno ureditev štipendij.

* * *

Zastopniki Zveze študentov Jugoslavije bodo sodelovali pri delu konference študentovskih organizacij evropskih držav (razen informbirojevskih), ki bo od 15. do 20. decembra v Nancyju na Francoskem. Na tej konferenci bodo govorili o izboljšanju ekonomskih razmer študentov in univerz, obravnavali pa bodo tudi vprašanje izmenjave skupin študentov med posameznimi državami in znanstvenih publikacij. Konferenca naj bi obenem pripravila konkretne predloge za mednarodno konferenco nacionalnih študentovskih organizacij, ki bo od 3. do 8. januarja 1952 v Edinburgu na Skotskem.

* * *

20. decembra t. l. bodo graditelji mladinske proge Doboj-Banjaluka z ljudstvom iz okolice slavnostno proslavili zaključek letošnjih del na mladinski progi. Doslej je delalo na njej 86.500 mladincev.

Kmalu bodo v Jugoslaviji prikazovali film o mladinski progi: «Spomini s proge». Film pripoveduje o graditvi, obenem pa prikazuje tudi naravne lepote Bosne in življenje naših in tujih brigad.

PRED OLIMPIADO

Se pol leta manjka do mednarodne športne olimpiade v letu 1952, toda če se izkrcamo v Helsinkih, opazimo, da se vse tamkajšnje prebivalstvo že temeljito pripravlja na to mogočno in najlepšo športno prireditev sveta. Že od daleč opazimo stolp olimpijskega stadiona, ki bo imel prostora za 80.000 gledalcev. V tem paradižu lahke atletike, dežele izrednega tekača Nurmija, bi morala že v letu 1940 biti olimpiada, toda preprečila jo je vojna. Vojna je Fincem uničila tudi mnogo poslopij, zato so Finci že sedaj v skrbeh, kako nuditi strehо stotisoč ali še več turistom, ki bodo prihiteli poleti na Finsko. Že danes rešujejo vsi finski časopisi probleme, ki so v zvezi z olimpiado in kakor kaže so finske oblasti zelo dovzetne za neštete originalne predloge, kako čim uspešneje pripraviti veliko športno manifestacijo.

Mladi kemik

KRISTALI SLADKORJA

Sladkor se v vodi počasi raztaplja, dokler na videz popolnoma ne izgine. Kaj se zgodi? Sladkor razpade v posamezne molekule, te pa se razdele med molekule vode. Ker posameznih molekul ne moremo videti, je raztopina na pogled prav tako bistra kot čista voda. Toda sladkor je seveda še v vodi, kemično nespremenjen, in ga iz nje lahko izločite.

Tri četrt kozarca vode prelijte v ponvico in jo zavrite. Znižajte plamen, mešajte in po malem sipajte v vodo slačkorno sipo, dokler se raztaplja. Pri tem porabite nekaj več kot četrt kilograma sladkorja. Prelijte raztopino v kozarec. Čez rob kozarca položite svinčnik, na katerem je navezana kratka bombažna vrvica. Vrvica naj sega skoraj do dna. Konec vrvice obtežite z žebljičkom ali s koščkom papirja tako, da visi navpično v tekočini.

Postavite kozarec za nekaj dni na topel prostor in kmalu bodo zrasli ob vrvici *kristali* sladkorja z lepimi ploskvami. Ohlajena raztopina ni mogla več obdržati vsega raztopljenega sladkorja in ga je nekaj izločila v obliki kristalov. Ti kristali imajo isto obliko kot kristali sladkorne sipe, s katero smo poskus začeli, le večji so. Ta «kandisni sladkor» lahko pojeste, če ste pri poskusu pazili na čistočo.

* * *

Pri gornjem poskusu smo videli, da so imeli kristali kandisnega sladkorja in sladkorne sipe, iz katere smo ga naredili, enako obliko. Ta primer nam pokaže, da moremo nekatere snovi prepoznati po obliki njihovih kristalov. Kristali kuhinjske soli, na primer, imajo obliko malih kock. Če voda zmrzne, tvori vedno šestero krake kristale; tudi snežinke imajo isto obliko.

Naredimo poskus, ki nam pokaže obliko kristalov grenke soli ali magnezijevega sulfata, kot pravijo kemiki. Četrt kozarca vode zlijte v ponvico in jo segrevajte na plinskem kuhalniku. Mešajte in dodajajte grenko sol, dokler se raztaplja. Zadoščajo tri ali štiri kavine žličke. Vzemite ponvico z ognja in primešajte eno ali dve kapljici navadnega tekočega kleja. Ko se raztopi, razmažite s kosmičem vate nekaj te mešanice na kosu stekla.

V nekaj minutah začnejo na steklu rasti igličasti kristali. Ko voda popolnoma izhlapi, imate primerek kristalov magnezijevega sulfata; lahko ga shranite.

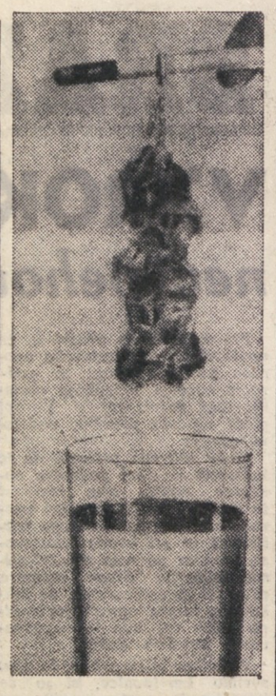

Kokoš je našla tri zrna...

Kokoš je našla nekoč tri pšenična zrna.

Hotela jih je vsejati v zemljo. Poklicala je mačko, gos in prašička. Vprašala jih je:

«Kdo mi bo pomagal zrna vsejati?»

«Mi že ne!» so rekli mačka, gos in prašiček.

«Bom pa sama opravila», je rekla kokoš in zrna vsejala.

Iz zrn je zrasla pšenica. In kokoš je vprašala:

«Kdo mi bo pomagal pšenico požeti?»

«Mi že ne!» so rekli mačka gos in prašiček.

«Bom pa kar sama opravila», je dejala kokoš in je pšenico požela. Potem je vprašala: «Kdo mi bo pomagal klasje omlatiti?»

«Mi že ne!» so rekli mačka, gos in prašiček.

«Bom pa kar sama opravila», je dejala kokoš in je pšenico zmlela. In je vprašala: «Kdo mi bo pomagal speči kolač?»

«Mi že ne!» so rekli mačka, gos in prašiček.

«Bom pa kar sama opravila», je dejala kokoš in spekla kolač. Ko je bil kolač pečen, je vprašala: «Kdo mi bo pomagal kolač pojesti?»

«Jaz, jaz, jaz!» so zavpili mačka, gos in prašiček.

Kokoš pa jim je odgovorila: «Sama sem morala sejati, žeti, mlatiti, mleti in peči. Bom pa še kolač sama pojedla!»

UGANKE

J. STRITAR

V vodi vre,
v ognju ne.
(oudV)

Skozi okno skoči,
okno pa ne poči.
(Luč)

Učiteljica se učila ni,
in vendar starost in mladost uči,
(Knjiga)

Iz daljne dežele ti priletim,
da kakor prijatelj s teboj govorim.
(Pismo)

Z r napajam ponoči na polju travo,
s k pa delam iz nje seno in otavo.
(Rosa, Koša)

Z b kmet me vlači po njivi,
z v stopam za njim v obleki sivi.
(Brana, vrana)

S k pojem kaj prijetno,
z g malo neokretno.
(Kos, gos)

Z r žival, ki ne ve, kaj je prah,
s š porednim otrokom strah.
(Riba, šiba)

ZIMA SE BLIŽA

M. MACAROL

Naj poreče kdo
kar koli
kmalu bel bo
spet naš breg,
kar čez noč
naenkrat tiho
se razsul bo
beli sneg.

Krog in krog
bo burja pela,
nanosila
v prag snega,
s strehe vsake
bo visela
sveča dolga,
kar se da!

Hej, gorjanci,
hej, poljanci,
kam ste dali
vse sani?
Kaj če zima
vas zaloti
in zamede
vse poti!

Nimaš moke,
nimaš olja;
treba bo stopiti
v vas,
brez sani
pa to ne zmore
niti dobri
dedek Mraz!

JUCA piše PEPI

Ljuba Pepa!

Z mano stopi k «oknu v svet», naokrog upri pogled!

Glej številne diplomate,
kak' si brusijo podplate.
Včeraj bili v Washingtonu
so, a danes že v Londonu,
jutri v Franciji sedijo,
koj nato pa v Rim hitijo,
če ne čaka jih Tokio.

Spremljajo jih kupi aktov.
Tja v neskončnost govorijo,
isto stvar premlevajo,
ričet star pogrevajo,
glihajo in barantajo,
končno roke si podajo
in odidejo brez paktov,
pač pa z novo pölomijo.

V nič se njihov trud razblini
v čast in slavo domovini.
Od poloma do poloma
diplomat današnji roma.
Ena le mu stvar je sveta:
To vsakdanja je dieta.

Pa se joči ali smej,
vse po starem gre naprej.

Truman kliče: Mir naj bo!
Pridi v Washington zatò,
da se tu pogovoriva,
svet lepò si razdeliva.
Stalin pa: Želim ga tudi;
toda ti se sem potrudi!
Če od mene nekaj rabiš,
me iz Moskve ne izvabiš.

Sem ter tja ta klic gre rahli,
svet medtem sedi na — kahli.

Pa se joči ali smej,
vse po starem gre naprej.

Od Orienta strah in mòra
neprestano nas navdaja.
Od Zapada pa podpòra
redno nam zato prihaja.
Med podporo in med strahom
tak' Evropa zdaj koleba
in povedati ni treba,
da stoji vsak dan pred krahom.

Pa se joči ali smej,
vse po starem gre naprej.

Tam ob Donavi široki
vedno puška je pri roki
in miru nikoli ni.
Konsekventno tam skrbi
nam sovražni element
za vsakdanji incident.

Pa se joči ali smej,
vse po starem gre naprej.

V Trstu pa kominformistom
in ostalim žurnalistom
glava ne postaja siva,
kadar zmanjka jim gradiva:
hitro s kozjim: «mekekè»
udarijo po coni B.

Pa se joči ali smej,
vse po starem gre naprej.

Kaj pa mi? Kaj pa pri nas?
Mi izrabljamo svoj čas!
To jesen res nismo leni:
Predavatelji učeni
redno k nam zahajajo
v znanstvo nas uvajajo.
Prireditve se vrstè
dvigajo duhà, srcè.

Torèj: Tud' pri nas - juhej! -
vse po starem gre naprej!

Cirkus danes kot pred 2000 leti

Leta 100 po n. št.:

SEMPRONIUS: V zadnjem času je Circus Maximus izgubil preveč zverin in gladiatorjev. Položaj postaja kritičen, ljudstvo bo nezadovoljno.

TITUS: Nič se ne boj! Že je na poti brocovje z novimi zverinami.

Leta 1951:

FERRUCCIO: Proces Grande v Bologni gre h kraju. In tudi procesa v Viterbu in Lucci se nagibata h koncu. Nevarnost je, da se ljudstvo začne zanimati za druge stvari, na primer za položaj v državi in zunaj države.

GASPARO: Le nič strahu! V teku je že proces Egidi; a kmalu se bo začel proces Bellentani. In potem nam ostaja še vedno loterija in Sisal.

Mihec in Jakec

MIHEC: Truman se hoče pogajati, toda zahteva, da Stalin pride v Washington. Stalin hoče mir, toča pod pogojem, da pride Truman v Moskvo. Kdo naj to razume?

JAKEC: Samo da ju želja po miru ne dovede tako daleč, da zasedeta nekega dne vsak svoj tank in se popelješta drug drugemu naproti.

Med vrstami

BURNA SEJA V PERZIJSKI POSLANSKI ZBORNICI. - Teheran 10. decembra - Ko je Mosadek poročal v parlamentu o svojem potovanju v Ameriko, je opozicija dvignila silne in hrupne proteste. Mosadek je po svoji stari navadi takoj omečlel in se dal prenesti v bolniško sobo, ki si jo je dal urediti tik sejne dvorane ,da mu bo v podporo za njegove parlamentarne akcije. Poslanci opozicije pa se niso dali premotiti, ampak so še povečali protestne demonstracije, tako da je morala posredovati policija in izpraznili dvorano.

MED VRSTAMI: Ubogi Mosadek! Tudi zanj velja stari rek: Nemo profeta in patria.

Med novinarji

NOVINAR IZ MILANA: No, kaj praviš k osvobodilvi nadškofa Stepinca?

NOVINAR IZ TRSTA: To je čin skrajne nevljudnosti. O čem bomo zdaj pisali?

O božiču

Dve pismi s korejskega bojišča:

1. decembra 1950. Ljuba žena! Veseli se! Za božič bomo doma. Mac Arthur nam je to obljubil. Poljub! Tvoj Tom.

* * *

1. decembra 1951. Ljuba žena! Spet se bliža božič. Prosim te, skoči k Mac Arthurju in vprašaj ga, ali je mogoče to tisti njegov božič! Poljub. tvoj Tom.

Značilna mentaliteta

TRŽAČAN: Gospod Vidali, kaj ste mislili, da ste na brzojavnem uradu, ko ste zadnjikrat govorili...?

VIDALI: Zakaj pa?

TRŽAČAN: Na brzojavnem uradu namreč upoštevajo le število besed. Ljudje, katerim ste govorili pa upoštevajo le dejanja.

VIDALI: Jaz sploh ničem govoril, da bi kdo upoštevat moje besede, ampak zato, da bi me poslušali...

MILAN POVHOV

ZA BISTRE GLAVE

Križanka

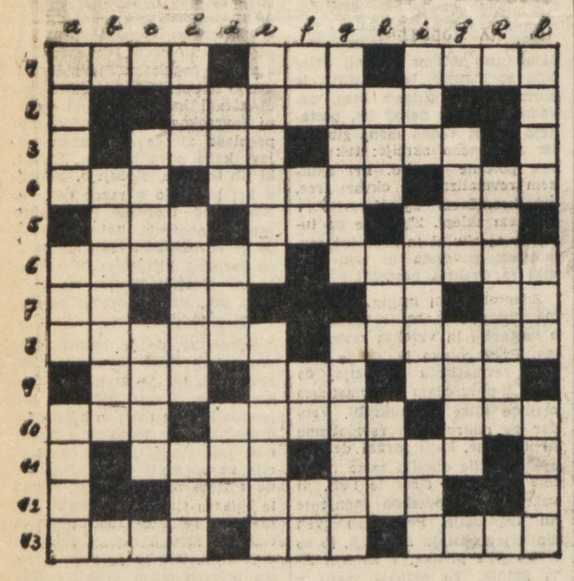

Vodoravno: 1. Sveti bik Egipčanov, član družine, del voza; 2. protizakonit položaj; 3. brez njega ni življenja, vežbanje; 4. industrijska rastlina, umetnik, žensko ime, 5. poljska cvetka, potomstvo, žensko ime, 6. kuhinjska posoda, mostovž; 7. ploskovna mera, predpredzadnja in prva črka v abecedi, ital. spolnik, začetnici imena in priimka slovenskega arhitekta; 8. poslana menica, krojaška potrebščina; 9. začimba, ladjedelnica, dovoljeno mu je; 10. sij, ranocelnik, ženski glas; 11. nadležna žuželka (3. sklon množine), moško ime; 12. prikliče s čarovnijo; 13. letoviški kraj na Gorenjskem, navpična skala, moško ime.

Navpično: a) poziv, dvojica, del strehe; b) kontinent; c) znamenje, moško ime; č) mlečni izdelek, oseba v «Desetem bratu», kratica za slovensko fizkulturno organizacijo; d) neprozoren firnež, merilo trajanja, dvojica; e) domače orodje, umrli slovenski skladatelj; f) kraj pri Ljubljani, predlog, predlog, veznik; g) običaj, obrtnik; h) hišni bog starih Slovanov, podoba, trije enaki soglasniki; i) vprašalnica, gorovje v Severni Afriki, trije enaki samoglasniki; j) Verdijeva opera, zdravilna rastlina; k) moško ime; 1) oseba v operi Evgenij Onjegin, rimski pozdrav, domača žival.

Rešitev

Vodoravno: 1. osa, oko; 2. Piran, mesar; 3. udar, sonet, Peru; 4. sol, P. (policija), rek, m, bes; 5. an, jama, anemija; 6. Bara, orač; 7. Opatija, osat, se; 8. bor, z, pes, n, vir; 9. Alah, veper, Jena; 10. Karel, lapuh; 11. Ado, aga.

Navpično: A) USA, oba; B) Don, pol; C) opal, baraka; D) sir, JAT, Had; E) ar, Pariz, ro; F) as, maj, ve; G) Nora, Apel; H) ne, ep; I) Meka, osel; J) et, nos, Ra; K) os, Meran, pa; L) kap, mat, Jug; M) Orebič, veha; N) rej, sin; O) USA, era.

ZEMLJEPISNA IMENA

Ona - agonija - unija - saki - slavci - Alija - Ana - mesto - mir - žica - oko - San - ti.

Vsem gornjim besedam prideni spredaj enega izmed naslednjih zlogov:

ar - Elba - iz - naga - novo - oče - rum - sodra - som - Tahi - tir - val - Vis,

tako da boš dobil razna zemljepisna imena. Ob pravilni rešitvi ti bodo prve črke povedale ime važnega organa mednarodne organizacije.

ČUDOVITA POTOVANJA IN DOGODIVŠČINE LAŽNIVEGA BARONA MÜNCHHAUSNA

Ilustrira: B. GROM

II.

1.
Nekaj mesecev sem tratil čas in denar v veseli družbi. Toda med vsemi znanci sem najbolj občudoval starega generala, ki je v neki bitki proti Turkom izgubil zgornji del lobanje; ta general je lahko izpraznil kar več steklenic žganja, ne da bi bil niti najmanj pijan. Imel pa je navado, da je stalno nosil klobuk, ki ga je od časa do časa privzdigoval. In kako zelo sem se začudil, ko sem opazil, da dviga s klobukom tudi srebrno ploščo, ki mu je pokrivala možgane

2.
Dvigal jo je gotovo zato, da je pri tem izhlapela vsa sopara zaužitih opojnih pijač. Da se pa o tem trdno prepričam, sem stopil s svojo pipo tik za generala in prižgal vprav v hipu, ko se je bil ta zopet očkril z gorečim papirjem oblak hlapov. In kaj se je zgodilo? Na mah je oblačni steber nad glavo našega junaka zagorel; njegovi lasje pa so žarели v čudovito modrikastem blesku, ki je obdajal njegovo glavo kot svetniški sij.

3.
Iz vsega svojega pustolovskega življenja se najrajši spominjam svojih lovskih dogodivščin. — Temu ni vzrok le pestrost lovskih zabav, pač pa tudi izredna sreča, ki me je spremljala pri vsakem podjetju. Nekega jutra sem skozi okno svoje sobe videl, da je bližnji ribnik ves pokrit z divjimi racami. Takoj sem si mislil, to bo dobra gostija zame in moje prijatelje. Bal sem se samo, da mi race ne odlete.

4.
Brž zgrabim puško s stene in skočim tako naglo po stopnicah, da sem z nosom treščil ob vrata. Kar zaiskrilo se mi je pred očmi, tako sem se zaletel, toda nič me ni zadržalo; stekel sem k ribniku in ko sem nameril puško, sem opazil, da mi je pri sunku odletel kresilni kamen. Kaj naj storim? Časa nisem smel izgubljati, ker sem videl, da race slutijo nesrečo in se že pripravljajo, da odfrčijo.

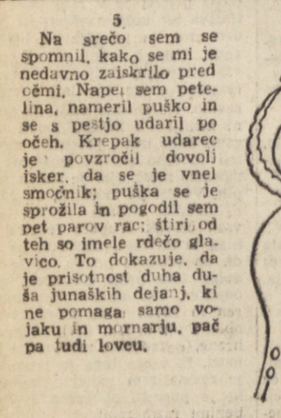

5
Na srečo sem se spomnil, kako se mi je nedavno zaiskrilo pred očmi. Napel sem petelina, nameril puško in se s pestjo udaril po očeh. Krepak udarec je povzročil dovolj isker, da se je vnel smodnik; puška se je sprožila in pogodil sem pet parov rac; štiri od teh so imele rdečo glavico. To dokazuje, da je prisotnost duha duša junaških dejanj, ki ne pomaga samo vojaku in mornarju, pač pa tudi lovcu.

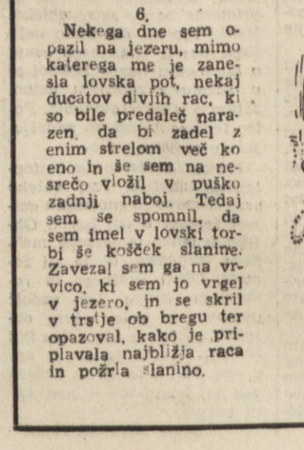

6.
Nekega dne sem opazil na jezeru, mimo katerega me je zanesla lovska pot, nekaj ducatov divjih rac, ki so bile predaleč narazen, da bi zadel z enim strelom več ko eno in še sem na nesrečo vložil v puško zadnji naboj. Tedaj sem se spomnil, da sem imel v lovski torbi še košček slanine. Zavezal sem ga na vrvico, ki sem jo vrgel v jezero, in se skril v trstje ob bregu ter opazoval, kako je priplavala najbližja raca in požrla slanino.

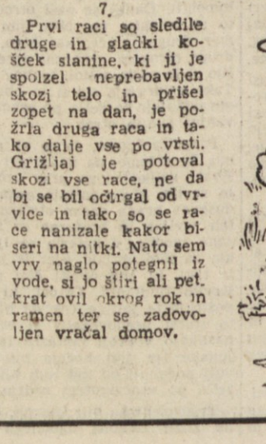

7.
Prvi raci so sledile druge in gladki košček slanine, ki ji je spolzel neprebavljen skozi telo in prišel zopet na dan, je požrla druga raca in tako dalje vse po vrsti. Grižljaj je potoval skozi vse race, ne da bi se bil očtrgal od vrvice in tako so se race nanizale kakor biseri na nitki. Nato sem vrv naglo potegnil iz vode, si jo štiri ali pet krat ovil okrog rok in ramen ter se zadovoljen vračal domov.

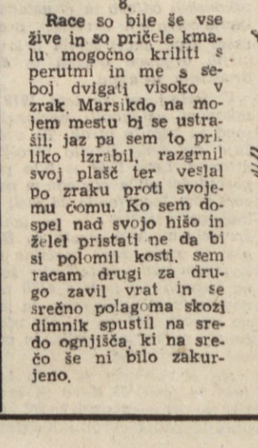

8.
Race so bile še vse žive in so pričele kmalu mogočno kriliti s perutmi in me s seboj dvigati visoko v zrak. Marsikdo na mojem mestu bi se ustrašil; jaz pa sem to priliko izrabil, razgrnil svoj plašč ter veslal po zraku proti svojemu domu. Ko sem dospel nad svojo hišo in želel pristati ne da bi si polomil kosti, sem racam drugi za drugo zavil vrat in se srečno polagoma skozi dimnik spustil na sredo ognjišča, ki na srečo še ni bilo zakurjeno.

FILATELIJA

NOVE ZNAMKE V SVETU

Trst - cona A.

17. Italijanske znamke «Dneva dreves» s pretiskom «AMG - FTT». 10 lir, sivozelena; 25 lir, zelena.

18. Italijanske znamke ob priliki 50-letnice smrti skladatelja Verdija. 10 lir, lilasta-zelena; 25 lir, rjava-rdečerjava; 60 lir.

Italija

17. Spominske znamke ob priliki petdesetletnice smrti skladatelja Giuseppe Verdija. Na vseh znamkah je v sredi podoba skladatelja, ob straneh pa kraji, kjer je deloval. Napis na znamkah je: Cinquantenario della morte di Giuseppe Verdi 1901 - 1951». Te znamke so ene izmed prvih povojnih italijanskih znamk v bakrotisku. 10 lir, lilasta-zelena; 25 lir rjava-rdečerjava; 60 lir.

Avstrija

6. Spominska na 10. obletnico smrti skladatelja Wilhelma Kienzla (1857 - 1941). Poleg portreta skladatelja so na znamki prve note opere «Evangelimann». 1,50 šiling, temnomodra.

7. Nove vrednote za frankovno pošto - serija narodnih nos. - 1 šiling, olivna; 1,50 šiling, svetlomodra. (Noša Dunajčank iz leta 1833).

Belgija

12. Dobrodelna serija v korist medicinske ustanove «Kraljica Elizabeta». Na znamkah je poriret Kraljice Matere. 90 + 10 centimov, sivozelena; 1,75 Frank + 25 centimov, vinasta; 3 Fr. + 1 Fr., bronasto-zelena; 4 Fr. + 2 Fr., sivomodra; 8 Fr. + 4 Fr., siva.

Bolgarija

14. Propagandna serija za naraščaj. 1 Leva, rjava (dojenček); 4 Leva, vinasta (dečki pri gradnji otroških delavnic), 9 Leva, zelena (deklica in toboggan), 20 Leva, modra (pionirji na taborjenju).

Češkoslovaška

18. Priložnostne na čast «Dneva armade» 6. oktobra. 0.80 Kčs, rjava (pešadija); 1,00 Kčs, sivozelena (topničar); 1,50 Kčs, siva (predsednik Gottwald v uniformi poveljnika vojske); 3 Kčs, vijoličasta (tankist); 5.00 Kčs, modra (letalca).

Francija

18. Spominska na letalca Maurice Nogues-a, ki je prvi preletel razdaljo Pariz - Saigon. Portret letalca in prikaz poti na globusu. 12 frankov, črnomodra in svetlomodra.

Grčija

5. Serija posvečena obnovi države. 700 drahem, oranžna (obnova simbolizirana po bogu Efestu-kovaču), 800 drahem, zelena (obnova ribiškega ladjevja); 1300 drahem, modra (popravila starodavnih spomenikov); 1600 dr., olivna (kmetijska obnova), 2600 dr., vijoličasta (obnova obrtništva); 5000 dr., lilasta (vzpostavitev novih električnih central, ki so prikazane na zemljevidu Grčije).

Nemčija - Berlin

5. Priložnostne ob «Dnevu znamke 1951». Dva dečka pri zbiranju znamk. 10 + 3 pfenigi, zelena; 20 + 2 pfeniga, rdeča.

Nemčija - Zapadna zveza.

5. Dopolnilne vrednote serije «številke». 6 pfenigov oranžna, 8 pf., jeklenosiva; 15 pf., modrovijoličasta; 25 pf., rjavordeča.

Nemčija - Vzhodna demokratična republika

8. Znamka za petletni plan. 24 pfenigov, rumena, rdečečrna (številka 5 kladivo, žitno klasje in šestilo).

Poljska

20. Spominska na 7. obletnico osvoboditve. Na znamkah je v sredi portret predsednika Bieruta, ob straneh pa industrijski kompleksi. 45 grošev, karminasta; 60 grošev, zelena, 90 gr., modra.

21. Priložnostna za Festival športa. Grb poljske športne zveze. 45 grošev, zelena.

22. Frankovna pošta. Neizdana znamka za 35 Zlotov, pretiskana s 45 grošī; oranžna.

23. Portovne znamke. 5 grošev, rjavordeča; 60 gr., rjavordeča, 90 gr., rjavordeča; 1 Zloto, rjavordeča.

Ali veste?

ALI VESTE, zakaj tržaški kominformisti tako bučno proslavljajo deseto obletnico ustrelitve narodnega heroja Pinka Tomažiča in njegovih štirih tovarišev? Zaradi tega, ker vedò, da mrtvi junaki ne morejo govoriti, kajti če bi bili živi, bi raznim Bidovcem, Siškovičem, Malalanom in drugim odločno povedali, da pomeni tisto, kar počenjajo danes kominformisti po nalogu svoje rimske in kremeljske centrale, da pomeni današnja kominformovska iredentistična propaganda z zahtevo, da mora biti Tržaško ozemlje ponovno zasužnjeno pod Italijo - narodno izdajstvo. Narodni heroj Tomažič bi povedal kominformistom, da so bili sojeni in obsojeni prav zato, ker so se borili proti fašističnemu in italijanskemu suženjstvu, ne pa zato, da bi naši kraji ponovno padli pod tiste rimske imperialiste, ki so nas hoteli iztrebiti in uničiti.

Zato nimajo kominformisti nobene pravice proslavljati današnje obletnice smrti naših narodnih junakov, kajti njihovo bučno proslavljanje je le krinka, s katero bi hoteli prikriti svoje izdajstvo pred vsem delovnim ljudstvom.

ALI VESTE, da so na zadnjem «pokrajinskem» kongresu De Gasperijeve «Krščanske demokracije» izvolili nov «pokrajinski» odbor «della Democrazia Cristiana di Trieste e dell'Istria», v katerega sta vključena tudi «il segretario della zona di Buie» in «il segretario della zona di Capodistria». Glede na njihovo «programsko resolucijo», v kateri je rečeno, da je «povratek STO k Italiji imeti za prvi korak za rešitev julijskega problema v njegovi celoti», pričakujemo, da bodo v kratkem kooptirali v odbor še razne tajnike za cone: Poreč, Rovinj, Pazin, Pulj, Postojna, Idrija, Tolmin, Bovec, Reka, Zader...

Nato pa: tajnike za cone Ljubljana, Kočevje, Sušak, Split...

Naprej verjetno s to papirnato šaro ne bodo segli, ker bodo že pri tistem njihovem «prvem koraku» polomili zobe kot so si jih pred šestimi leti in še prej, kar pa tako radi pozabljajo.

ALI VESTE, da je v Ljubljani izšla te dni zelo zanimiva knjiga, ki obsega 818 strani kot prvi del dokumentarnega dela «ZLOČIN NAD DOMOVINO»? Knjigo je spisal Franc Saje in nosi naslov «BELOGARDIZEM». Poleg predgovora in uvoda je knjiga razdeljena na sledeča poglavja: 1. Razpad kraljevine Jugoslavije. 2. Dr. Natlačen in Narodni svet. 3. Pot škofa in klera v izdajstvo. 4. Krivda tiskane besede. 5. Korenine narodnega izdajstva. 6. Razmah osvobodilne borbe. 7. Skupina kaplana Glavača. 8. Katoliška akcija. 9. Ehrlichovi stražarji. 10. Slovenska legija. 11. Škof Rožman želi mučence. 12. Slovenska zaveza. 13. Belogardistični sporazum z okupatorji. 14. Neuspeh prvih belih skupin. 15. Belogardistični Stajerski bataljon. 16. Legija smrti ali MVAC. 17. St. Jošt nad Vrhniko. 18. Nastanek vaških straž na Notranjskem. 19. MVAC na Dolenjskem in v Ljubljani. 20. Zagata narodnih izdajalcev. 21. Vojska raznih gospodarjev. 22. Plava garda in 23. Zlom plave in bele garde.

Knjiga je prepolna fotografij dokumentov iz italijanskih fašističnih okupatorskih vojaških arhivov in belogardistične korespondence z okupatorjem. V njej beremo med drugim tudi, kako je škof Rožman prinesel od papeža blagoslovljene rožne vence za tiste belogardiste, ki so s temi rožnimi venci v rokah klali partizane, njihove žene in otroke. Iz nekega lastnoročnega pisma škofa Rožmana pa je razvidno tudi, da je celo neki italijanski general imel škofovo vojsko MVAC za navadne narodne izdajalce.

Prav to pismo je naslovljeno na sedanjega klerofašističnega ideologa goriško-tržaškega «KATOLIŠKEGA GLASA» Marka Javornika, ki je hkrati tudi ideolog nedavno izšle klerofašistične brošure «TABOR». Te bomo dokumente, ki se nanašajo na tega gospoda, v našem listu še posebej obja-

ALI VESTE, da je pač že stara stvar, da pri «Demokraciji» nikakor nočejo verjeti za najpreprostejše stvari, ki se dogajajo v Jugoslaviji da se vedno namenoma delajo nevedne samo zato, da bi prav vse, kar se v naši svobodni domovini dogaja, prikazali v napačni luči in če ne morejo, pa vsaj s pikrimi pripombami širili sovraštvo do nje in do njene ljudske oblasti. Tako bi hoteli — kot beremo v zadnji številki omenjenega lista — prikazati tudi reorganizacijo ljudskih odborov kot nekakšno «vračanje na staro». To pa predvsem zato, ker bo število osnovnih teritorialnih enot s povečanjem teritorialnega obsega postalo manjše in ker se bodo te enote imenovale občine, ljudski odbori pa občinski ljudski odbori.

Glede odgovora istega lista, ki je namenjen našemu dnevniku in ki se tiče dr. Aleša Beblerja, pa vprašamo «Demokracijo», zakaj se tako dosledno izogiba pisati o nepobitnem dejstvu, da so brez izjeme vsi današnji voditelji nove Jugoslavije preizkušeni in neomajni protifašistični borci, kar sicer — kot vidimo iz omenjenega govora — list sicer ne zanikuje? Zakaj namesto tega poniglavo postavljajo v ospredje celo njihovo narodno pripadnost? Zaradi imena? Kako pa se piše predsednik? In kaj je pisaril?

Pri tem nam padajo na um znameniti verzi iz znane pesnitve velikega hrvatskega pesnika, ki govori o ljudeh, ki so spali, medtem ko so drugi umirali....

ALI VEŠ, dragi čitatelj, da je tudi Tvoje sodelovanje v tej rubriki dobrodošlo?

VMEŠAVANJE SZ V NOTRANJE ZADEVE JUGOSLAVIJE

Kako je Sovjetska zveza hotela strmoglaviti vlado FLRJ

Dokumenti o meddržavnih odnosih - Kakšne "pravice" je zahtevala Sovjetska zveza za svoje civilne in vojaške strokovnjake - Poziv jugoslovanskim državljanom, da "zamenjajo" svoje državno vodstvo

V svojem govoru pred posebnim političnim komitejem OZN je Milovan Djilas razčlenil več oblik agresivnega pritiska Sovjetske zveze proti Jugoslaviji. V prejšnjih člankih smo govorili predvsem o gospodarskem pritisku in gospodarski blokadi, danes pa poglejmo, kako je Sovjetska zveza skušala s političnim pritiskom, to je z odkritim vmešavanjem v notranje zadeve Jugoslavije upostaviti kontrolo nad suverenimi dejanji jugoslovanske oblasti in poskušala strmoglaviti zakonito vlado FLRJ.

Pobudo in znak za začetek odkritega političnega pritiska na Jugoslavijo so dala tri pisma predsednika sovjetske vlade g. J. V. Stalina in podpredsednika te vlade g. V. M. Molotova, takrat tudi ministra za zunanje zadeve, poslana jugoslovanskemu vodstvu (pravzaprav vladi) med 27. marcem in 23. majem 1948, to je neposredno pred objavo prve resolucije Informbiroja proti Jugoslaviji 28. junija 1948.

Čeprav so bila ta pisma prikrojena tako, kakor da gre za dopisovanje med političnimi strankami dveh držav, so v resnici dokument meddržavnih odnosov. Ta pisma očitno izražajo poizkus, da bi vsilili volj tuje vlade suvereni državi v tem primeru vlade Sovjetske zveze Jugoslaviji.

V teh pismih gg. Stalin in Molotov zahtevala, naj bi užival sovjetski veleposlanik v Jugoslaviji poseben in privilegiran status v odnosu do, kakor je rečeno, poslanikov drugih buržoaznih držav. «Sovjetskega veleposlanika ne smete,» je rečeno v pismu z dne 4. maja 1948, «izenačevati z navadnim buržoaznim poslanikom». «Ali oni (t. j. jugoslovanska vlada) — je rečeno dalje v pismu — «razumejo, da ima sovjetski veleposlanik ne le pravico, marveč tudi dolžnost, da se kdaj pa kdaj pomeni s komunisti Jugoslavije o vseh vprašanjih, ki jih morejo zanimati.»

Kaj se je zdelo Stalinu in Molotovu smešno

Da ne bo nobenega dvoma, katera so vprašanja, o katerih se morajo predstavniki sovjetskega veleposlaništva in veleposlanik «pomeniti» brez vednosti vlade FLRJ s funkcionarji državnega aparata, je v pismu z dne 27. marca — v zvezi s tem, da je neki pomočnik ministra jugoslovanske vlade napotil sovjetskega trgovinskega atašeja K. M. Lebedeva, naj se obrne v zadevi važnejših gospodarskih ukrepov, ki so državna skrivnost, na jugoslovansko vlado — zahteva, naj bi dajali sovjetskim predstavnikom gospodarske informacije brez vednosti jugoslovanske vlade. Odgovor omenjenega pomočnika, normalen v občevanju med državami, se zdi gg. Stalinu in Molotovu smešen, kakor je rečeno v omenjenem pismu, kadar gre za predstavnike Sovjetske zveze.

Gg. Stalin in Molotov zahtevala v svojih pismih tudi za druge sovjetske predstavnike privilegiran status, da bi imeli na primer brez vednosti jugoslovanske vlade vpogled v vse državno življenje in državne posle Jugoslavije, in sicer istočasno, ko je bila jugoslovanskim diplomatskim predstavnikom v Sovjetski zvezi omejena pravica gibanja in celo sleherno normalno občevanje z državljani Sovjetske zveze.

Sovjetska vlada je zahtevala tudi za sovjetske vojaške in civilne strokovnjake «pravice», podobne pravicam za sovjetsko veleposlaništvo. Kako pa si je sovjetska vlada v praksi zamišljala položaj svojih strokovnjakov, kažejo pogajanja o geološkem proučevanju v Jugoslaviji. Sovjetska vlada je zahtevala, naj jugoslovanska vlada izroči sovjetskim strokovnjakom dokumente o geoloških dognanjih v Jugoslaviji. Sovjetski strokovnjaki bi sadove svojega proučevanja sporočali sovjetski vladi, ki bi jih posredovala jugoslovanski vladi.

Razumljivo je, da jugoslovanska vlada ni mogla sprejeti takih pogojev «tehnične pomoči» in da je zahtevala, naj bi delajo strokovnjaki v duhu jugoslovanskih zakonitih predpisov oziroma pogodb, ki so jih bili sklenili z ustreznimi jugoslovanskimi organi.

Takšno stališče sta imela gg. Stalin in Molotov za grdo ravnanje s sovjetskimi strokovnjaki. Na izrecno zanikanje jugoslovanske vlade, s katerim je bila kot neresnična zavrnjena trditev o dozdevnem grdem ravnanju s sovjetskimi strokovnjaki, je odgovorila sovjetska vlada presenetljivo: da bolj verjame navedenim izjavam svojih strokovnjakov kakor jugoslovanski vladi. Znova se je izognila omeniti vsaj en primer, kakršen koli konkreten primer grdega ravnanja in pojasniti, kaj s tem misli.

Rusi-državljani višje stopnje

Vse to kaže, da ima sovjetska vlada sebe in svoje državljane za vlade in državljane višje stopnje in da svojih odnosov z Jugoslavijo noče graditi na načelu enakosti, enakopravnosti in spoštovanja suverenosti teritorialne države.

Ali bi mogla katera koli suverena in neodvisna država sprejeti v pismih gg. Stalina in Molotova naštete zahteve in pri tem še nadalje ostati suverena in neodvisna? Jugoslovanska vlada jih ni mogla niti hotela sprejeti.

Važno je omeniti, da je sovjetska vlada istočasno — aprila 1948 — enostransko in nenadoma razveljavila sporazum o konsultaciji, sklenjen v Moskvi z jugoslovansko vlado samo dva meseca prej, s čimer je dejansko pokazala, da je «partijska kritika» Stalina in Molotova dozdevnega značaja in da gre v resnici za podreditev jugoslovanske države.

Mesec dni po zadnjem pismu gg. Stalina in Molotova je organizirala Sovjetska zveza proti Jugoslaviji sovražni nastop celega bloka držav. Namen tega je bil še hujši pritisk na Jugoslavijo in zaostritev odnosov ne le Sovjetske zveze, marveč tudi vseh drugih vzhodnoevropskih držav do Jugoslavije, držav, ki je imela Jugoslavija dotlej z njimi najbolj prijateljske odnose.

Vse to so seveda maskirali v obliki resolucije Informbiroja z dne 28. junija 1948. leta.

Meddržavna važnost tega dokumenta je v tem, da so najbolj odgovorni državni voditelji držav s predstavniki sovjetske vlade na čelu odkrito in neposredno pozvali jugoslovanske državljane, naj začno državljansko vojno, da bi nasilno strmoglavili zakonito vlado. Kako drugače bi mogli razlagati neposredni in javni poziv te resolucije, v katerem je rečeno:

«Naloga zdravih članov Komunistične partije Jugoslavije je prisiliti svoje sedanje voditelje, da odkrito in pošteno priznajo svoje napake in jih popravijo... ali — če bi sedanji voditelji KPJ ne bili sposobni za to — da jih zamenjajo in postavijo novo internacionalistično vodstvo KPJ.»

Pod internacionalističnim vodstvom so očitno razumeli vodstvo, ki bi bilo dejansko podrejeno vladi Sovjetske zveze.

Ta sovražni poziv državljanom Jugoslavije, naj strmoglavijo svoje državno vodstvo, so podpisali sedanji predsednik sovjetske vlade g. Georgij Malenkov, sedanji predsednik bolgarske vlade gospod Vlko Červenkov, podpredsednik madžarske vlade g. Mathias Rakoszy, podpredsednik romunske vlade g. Georgij Dež, podpredsednik češkoslovaške vlade g. Viljem Široky, sedanji podpredsednik poljske vlade g. Aleksander Zavadsky, minister za zunanje zadeve Romunije gospa Ana Pauker, sedanji minister za narodno obrambo madžarske gosp. Mihajli Farkasz itd.

Ker se državljani FLRJ niso odzvali pozivu na državljansko vojno v prvi resoluciji Informbiroja, je bila v skladu s povečanjem vsestranskega pritiska proti Jugoslaviji sprejeta še druga resolucija Informbiroja, ki so v njej še bolj grobo in brutalno napačili notranji red in neodvisnost Jugoslavije.

To resolucijo so podpisali: član Politbiroja in sekretar CK VKP(b) g. Mihail Suslov, sedanji predsednik bolgarske vlade g. Vlko Červenkov in sedanji podpredsednik iste vlade g. Vladimir Peptomov, podpredsednik romunske vlade g. Georgij Dež, podpredsednik madžarske vlade gospod Mathias Rakoszy, sedanji podpredsednik poljske vlade g. Aleksander Zavadsky, bivši podpredsednik češkoslovaške vlade g. Rudolf Slansky in drugi.

Vsi omenjeni dokumenti s podpisi najbolj odgovornih državnih in političnih predstavnikov dežel sovjetskega bloka so ne le odkrito vmešavanje v notranje zadeve druge države, marveč eno izmed dejanj, ki se klasificira kot mednarodni zločin — pozivanje državljanov na upor proti zakoniti vladi z namenom podrediti majhno državo velesili.

Mislimo, da ni treba posebej poudarjati, da je bilo na predlog g. Litvinova hujskanje na državljansko vojno vpisano v londonski protokol kot dejanje agresije, še manj pa je treba navajati neštete izjave voditeljev Sovjetske zveze o nevmešavanju v notranje zadeve drugih dežel in podobno. Saj je že tako očitno, da se besede in slavnostno prevzete obveznosti ter slavnostne izjave ne ujemajo z dejanji sovjetske vlade.

PRED TRETJIM LITERARNIM VEČEROM SLOVENSKIH ŽENA

MANICA KOMANOVA

Manico sem našla na pragu njenega doma — njenih dveh kamric. Ima ju na Tyrševi cesti v eni starinskih hiš, ki stoje kot pritlikavci nasproti nebotičnika.

«No, zdaj pa res ne pojdem nikamor!» je vzkliknila. «Toda rečem Vam, srečo ste imeli. Vedno nekam hitim ali na radio ali kam drugam. Ni me lahko najti.»

V vratih je zaškrtal ključ. Vstopili sva naravnost v njeno delavnico, kjer se bahavo šopiri visok, udoben naslonjač s pručico za noge. Ta naslonjač je tudi edini na prvi pogled vidni del pohištva. Vsi ostali kosi spričo njega kar nekam izginejo.

«Tu, na tem naslanjaču snuje svoje pravljice in druge take stvari,» tako sem pomislila. Ko pa me je Manica hotela posesti nanj, sem se spoštljivo umaknila na divan in prigovarjala njej, naj sede.

Ozrla sem se po sliki Franje Tavčarjeve, ki visi nad njim in pričeli sva prijetno kramljati.

«Prijateljici sva si bili s Tavčarjevo. Mnogo lepih dni sva skupaj preživeli. Bila je dobra žena in vedno me je spodbujala, naj pišem.» Tako je pričela Manica.

«Da, Manica, to povejte, kdaj ste pričeli pisati,» sem ji vsa zadovoljna hitro segla v besedo. Pogovor se je zasukal na predmet, zaradi katerega sem prišla k njej.

«O, to pa je bilo že davno, že v osnovni šoli. Pri nas doma v Vižmarjih, je poučeval takrat učitelj Janko Žirovnik. Ljubil je narodne pesmi in jih vneto zbiral. Od pesmi «Kaj se ti pobič v nevarnost podajaš», je imel le začetek. Prosil me je zato, da bi mu našla še ostale kitice. Tako sem pričela poizvedovati okoli fantov. Zvečeti pa nisem mogla ničesar. Repušev Francelj, ki je imel tega največ v glavi, mi ni hotel ničesar povedati. «Bom pa sama naredila,» sem si rekla in takoj mi je prišlo na um nadaljevanje:

«Savice sila bi tebe umorila,
deklici v kamri bo počlo srce.»

Ko sem imela še vse ostale kitice, sem jih nesla učitelju. Tega, da sem jih sama naredila, mu seveda nisem povedala. Mislil je, da sem jih našla. Od takrat sem seveda napravila še marsikatero tako pesem. Za cělo knjigo bi jih bilo in za časa prve svetovne vojne so jih tudi veliko objavili.

«Pa ste vendar pisali večinoma le prozo», sem pripomnila.

«Res je, Govekarjeva, Tavčarjeva in Kadivčěva so mi prigovarjale, naj se lotim proze, češ da bom uspela.»

Sklonila se je niže k meni, kot da mi hoče zaupati skrivnost. Potem je rekla: «Veste, jaz sem hodila v šolo le doma na vasi. Res pa je, da sem imela rada slovnico, kar mi je pri pisateljevanju veliko pomagalo. Mnogo sem se družila tudi s študenti in mnogo čitala. Pozneje, ko sem prišla v Ljubljano, me je sam od sebe zajel val kulturnega življenja. In vrstila se je knjiga za knjigo.»

Po teh besedah je vstala in stekla v svojo spalnico. Čez trenutek je prišla nazaj s kupom knjig v naročju.

«Tu so. Poglejte!» Začela jih je razvrščati po divanu. Vsako sem vzela v roke, si ogledala platnice in prečitala naslov. «Teta s cekarjem», sem čitala «Stric s košem», «Slike, zgodbe, šale, vse za moje male», «Carobna košara», «Narodne pravljice in legende». Pravljice, same pravljice. V tiskarni pravi, da jih tudi pravkar tiskajo. Izšle bodo v knjigi, ki se bo imenovala «Manica pripoveduje».

Spisala je igri «Krst Jugovičev» in «Prisega o polnoči», ki je šla šeststokrat preko odrskih desk. Dalje zbirko «Pod mečem», zbirko «Copek samotarke», ki je prvo njeno pripovedno delo, «Rab», spomini na svojo internacijo na Rabu. Pripravljenih ima celo knjigo ugank in še mnogo drugega je spisala.

To je Manica! Vsa zakoreninjena v rodni gorenjski zemlji in v Ljubljani. Neki župnik je rekel o njej, da iz vsake njene črtice diha rodoljubje. Letos je dopolnila enainsedemdeset let. Po prožnosti njenega duha, bi ji človek mirno izbrisal dvajset let. V razgovoru z njo začutiš toliko svežine z gorenjskih planin in neko sproščenost in večrino, ki je mi Primorci nimamo. V prizvoku naše besede je vselej nekaj težkega, otožnega, zamorjenega in niti v najbolj veselem razgovoru se tega ne moremo otresti.

«Povejte mi, Manica, čemu se niste poročili, saj ste morali biti kaj zalo gorenjsko dekle. Pa mi ne zamerite, da to vprašujem. Je že tako, da je to stvar za nas ženske, če ne glavni, pa eden glavnih vzgibov življenja.»

«Kaj bom zamerila?» se je nasmejala prešerno in sočno. «Ko sem bila mlado dekle doma na vasi, moram reči, da me ni po bistrosti duha nihče izmed domačih fantov dosegel. Koga naj bi torej vzela? Mamo je to seveda skrbelo. Brat pa jo je tolažil, da sem dovolj pametna in da se bom v življenju že znašla. Res je bilo tako. Imela sem devetindvajset let, ko sem prišla po mamini smrti v Ljubljano in takrat se mi je zdelo, da je za ženitev že prepozno. V drugěm sem našla smisel življenja, končno tudi za druge človek dovolj trpi.»

«Tudi na Rabu ste bili» sem se zdaj spomnila na njen križev pot. To poglavje njenega življenja pa sva hitro prešli. Očividno se nanj le nerada spominja. Povedala mi je le, da je prišla na Rab zaradi svojega humorja, v katerega je vsak Silvestrov večer rada zavijala aktualne dogodke. Čas, ki je nama še preostal, sva morali porabiti za razgovor o Trstu, o naših tržaških Slovencih in o njenem bližnjem snidenju z nami. Tega snidenja se zdaj Manica najbolj veseli.

Ko sva se ločili, sva obe čutili, da je to, kar sva si povedali, le drobec. Razgovor bova nadaljevali v Trstu, kjer bo Manica spoznala nas vse, mi pa bomo spoznali njo, njeno ljubezen do slovenske zemlje in slovenske mladine.

M. S.

ELEKTRIFIKACIJA V SLOVENSKEM PRIMORJU

V več kot 1000 hišah je petrolejke in karbidovke nadomestila električna luč

Zaman so nad četrtstoletja prebivalci primorskih gorskih vasi hrepeneli pod fašistično Italijo, da bi dobili električno luč. Njih dolgoletni sen se šele po priključitvi k Jugoslaviji uresničuje. Kmalu ne bo več vasice in zaselka v Slovenskem Primorju brez električne razsvetljave in industrijskega toka. Samo letos je v 64 vaseh električna žarnica zasenčila medle petrolejke; v več kot 1000 kmečkih hišah so petrolejke in karbidovke spravili med staro ropotijo. Elektrogospodarstvo Gorica je namreč zgradilo 59 km daljnovodov visoke napetosti, opremilo 12 transformatorskih postaj in napeljalo 93 km nizkonapetostnega omrežja. Pri teh delih so mnogo pripomogli tudi sami vaščani s kopanjem jarkov, postavljanjem drogov itd. Pa tudi delavci podjetja niso gledali na uro. Njihova glavna skrb je bila, čimprej ugoditi vaščanom. Prostovoljnega dela so opravili nad dva milijona din. Ves trud in napori so bili pozabljeni, ko so v vaseh dobili električno luč. Marsikdo na vasi je zavrisnil, ko mu je v hiši zagorela električna žarnica, gospodinje so se začudile, kmečke izbe so postale svetlejše, prijaznejše. Ko se je v izbah oglasil radijski sprejemnik, je splahnel občutek osamelosti in zapuščenosti. Dobili so zvezo s svetom in ljudmi. Tedaj so šele spoznali veliko pridobitev. Neredek je bil tedaj vzklik: «Živela Jugoslavija, živela ljudska oblast!»

29. novembra so dobile električno luč na Goriškem še vasi Predmeja, Otlica in Kovk. V sežanskem okraju v Kastelcu, Petrinjah, Ocizli in Bekah. Sežanski Brkini pa so že elektrificirani. Na novo je bil zgrajen v dolžini 1900 m daljnovod, od koder se bo nadaljeval proti Crnemu Kalu in dalje do najjužnejšega dela Slovenske Istre. Rekonstruiran je bil v dolžini 8200 m daljnovod Kačiče—Klanec. Na tem dotrajanem daljnovodu so zarjavelo železno žico zamenjali z novo bakreno in aluminijasto zaradi boljšega prenosa in mehanične trdnosti, ker divja na tem predelu kraška burja.

Tudi državno posestvo Odolina pri Materiji s 1700 m dolgim trofaznim omrežjem je dobilo pogon za kmetijske stroje in razsvetljavo. Tudi v najoddaljenejših vaseh Brkinov v Ilirskobistriškem okraju v Kozjani, Tatah, Erjavčah, Novokračini. Novi vasi, na Sušaku in drugod že svetijo električne luči. Do dneva rojstva nove Jugoslavije so dokončali 20.8 km daljnovoda in 5 km omrežja. S tem so dobile električno luč vasi v Podgrajah, Trebčanah, v Kuteževem, Žabičah. V postojnskem okraju pa se že ponašajo in vesele električne luči Volče, Buje, Laže in Juršče.

Za vsa ta dela so prepeljali nad 1000 ton raznega materiala. Tovorne avtomobile so dali okraji, v katerih so elektrificirali. Vprežno živino, vozove in voznike za lokalni prevoz pa zadružniki in kmetje. Mnogo materiala v težko dostopne kraje in med čeri, čez katere peljejo daljnovodi, pa so znosili na plečih. Velike težave je imelo tudi gradbeno vodstvo pri teh obsežnih delih, ker ni imelo motornega vozila. Kljub vsem tem težkočam je goriško «Elektrogospodarstvo», ki se v glavnem bavi z razdeljevanjem električne energije in vzdrževanjem prenosnih in razdelilnih naprav, veliko napravilo za elektrifikacijo Slovenskega Primorja.

D. Matanovič: POGLED V ELEKTROTEHNIKO

D. Matanovič.

V zbirki «Priroda in ljudje» je izdala «Mladinska knjiga» že lepo število poljudno znanstvenih knjig; namen teh je razširiti obzorje šoli odrasle mladine in vobče inteligenta. Ravnokar je izšla v tej zbirki knjiga «Pogled v elektrotehniko», ki jo je spisal Drago Matanovič.

Knjiga razlaga v prvem poglavju osnovne pojme elektrike in magnetizma. Pojasnjuje nam izraze, ki jih čitamo na vsakem električnem likalniku, gorilniku ali stikalu, kakor Ampere, Volt, Watt, kilowatna ura itd. Podaja tudi bistvo istosmernega in izmeničnega toka. Tu beremo, da potujejo pri tem po prevodniku elektroni, to se nevidni, zelo majhni deli elektrike. Skrbni gospodar ali gospodinja se lahko nauči, kako naj izračuna, koliko potroši likalnik ali gorilnik, če gori eno uro, da bo znala varčno izrabljati električno energijo.

Drugo poglavje nas pouči, kako proizvajamo električni tok. Pregledno in lahko razumljivo opisuje generatorje, to so stroji, ki nam dajejo električni tok. Ker pa ta tok po večini poganja električne motorje, opisuje pisatelj dokaj obširno le-te. Tudi z ustrojem transformatorjev ali pretvornikov in usmernikov, ki so vdelani v vsakem radijskem sprejemniku, nas seznanja pisec.

Zelo zanimivo je naslednje poglavje, ki govori o raznih vrstah elektrarn na vodo ali na kurivo. Razpravlja o gospodarskih in tehničnih prednostih ene in druge vrste elektrarn, o njihovi zmogljivosti, o sklopu več elektrarn v gospodarsko enoto, o prevajanju električnega toka na velike daljave. Poleg opisa velikih tovarniških instalacij ne manjka tudi načrt malih hišnih instalacij od hišnega zvonca preko hišne razsvetljave do kuhinjskega štedilnika in električne peči za ogrevanje sob. Važni so tudi predpisi o električnih instalacijah in zadevni zaščitni ukrepi. Pri poglavju o električni razsvetljavi se seznanimo s prvotno Edisonovo žarnico z ogljeno nitjo, z izpopolnjenimi žarnicami z zavito kovinsko svetilno nitjo in končno tudi s fluorescenčno cevjo, ki jo vidimo danes v vseh javnih lokalih in trgovinah. Kakšna je slaba in kakšna je pravilna razmestitev svetilk v pisarni in delavnici, vidimo na slikah, ki jih pojasnjuje tudi besedilo. Marsikdo si bo omislil fluorescenčne cevi in si bo izbral sebi primerno luč, ko bo pazljivo prebral odstavek o prednostih te vrste razsvetljave pred navadnimi žarnicami; razumel bo tudi, zakaj izpodrivajo fluorescenčne cevi vedno bolj običajne žarnice.

Pri električnih prevoznih sredstvih najdemo slike in obširen opis električne lokomotive; to poganja lahko istosmerni ali izmenični tok z eno ali tremi fazami. Neštetokrat se vozimo s tramvajem a malokdo ve, kakšen je stroj, ki ga poganja, in priprava za urejanje hitrosti. O vsem tem piše avtor kakor tudi o trolejbusu (filovia), ki postopoma izpodriva električno cestno železnico-tramvaj.

Knjiga omenja vse panoge človeškega udejstvovanja, v katerih uporabljamo električni tok. Opisuje poljudno in lahko razumljivo uporabo elektrike v zdravilstvu (diatermija, obsevanje, rentgenski žarki), v rudarstvu in kmetijstvu. Lastnika radijskega prejemnika bo verjetno zanimalo poglavje o radiu, ki opisuje delovanje elektronk. Zadnje poglavje obsega kratek zgodovinski razvoj našega znanja o elektriki, pri čemer oriše tudi zasluge jugoslovanskih fizikov Tesle in Pupina na tem področju.

Knjiga ima 390 strani in skoro ravno toliko slik. Pisana je v poljudnem slogu, da jo more s pridom uporabljati vsak inteligent. Tudi študentu elektrotehnike in profesorju fizike bo dobrodošla pregledno razvrščena snov in bogato tehnično izrazoslovje.

PRVA TOVARNA FILMOV V JUGOSLAVIJI

Tovarna filmov «Samobor» bo izdelala letno okrog 200.000 kvadratnih metrov filmov. Prvi njeni izdelki so se že pojavili v trgovinah mest, in sicer pod znamko «Tota-film». To bo prva jugoslovanska tovarna filmov, ki je zdaj pravzaprav še le veliko gradbišče, ima pa že mehanično delavnico. Njeni bodoči mojstri se zdaj uče v Zagrebu. Sredi prihodnjega leta bo začel obratovati proizvodni oddelek. Tovarna bo izdelovala fotografske filme, filmske trake in filme za rentgenske posnetke. Od začetnih 200.000 bo pozneje povečala proizvodnjo na 700.000 ali morda celo na milijon kvadrat. metrov letno.

Premiera «Adriane Lecouvreur» v Verdiju

Antonino Votto.

Predstava, ki je bila v četrtek zvečer v gledališču «Verdi» je imela spominski značaj. V počastitev nedavno umrlega italijanskega skladatelja Francesca Cilea je bila izvajana njegova opera «Adriana Lecouvreur».

Cilea ne spada med vrhove italijanskih operistov, a je vendar med zastopniki veristične struje pomemben kot avtor dveh kvalitetnih del, ki se vsaj v Italiji pogosto vrstita na repertoarjih opernih gledališč: «Arležanka» in «Adriana Lecouvreur». Skladatelj Francesco Cilea je napisal tudi precej drugih oper, ki so dosegle v dobi nastanka lep uspeh, kar je razumljivo zaradi odpora, ki je nastal konec 19. stol. v Italiji proti prodirajočemu Wagnerjevemu vplivu. Cilea se s temi operami sicer nikdar ni mogel tako uveljaviti kakor Mascagni, Leoncavallo in Puccini, pač pa je pomemben tudi kot glasbeni pedagog in vodja najvišjih glasbenih ustanov v Palermu in Neaplju. Napisal je tudi vrsto komornih del.

Cilea je v «Adriani» spretno izkoristil vse dramatske momente, ki jih polno nudi vsebina opere, katero je oder priredil Arturo Colautti. To in pa naslonitev na tradicijo italijanske opere, mu je narekovala efektna pa tudi muzikalno kvalitetna lirična mesta, ki zakrivajo pomanjkljivosti glede na originalnost in poglobljenost glasbenega izraza, kar je tipično za večino zastopnikov italijanskega verizma.

Predstava je bila zelo skrbno pripravljena, kar je predvsem zasluga odličnega dirigenta Antonina Votta.

Magda Oliviero v naslovni vlogi je pevsko, predvsem pa igralsko predstavila izvrsten lik «Adriane Lecouvreur». Težko bi našli umetnico, ki bi stilno tako dovršeno interpretirala in spretno inkoristila vse dramske momente, ki jih v veliki meri nudi ta vloga. Lepo so se uveljavili tudi mezzosopranistka Elena Nicaldi, tenorist Giuseppe Camporra in zlasti baritonist Giuseppe Taddei.

Ne smemo pozabiti odlične plesalke Sonje Marmolje, ki je nastopila v solo točki baleta «Paridijeva sodba».

—r

JANEZ LOGAR

FRAN ERJAVEC

(Nadaljevanje s 4. strani)

prišla tu pod drugim vidikom spet pred Erjavčev sodni stol. Tako so v teh dveh delih predstavljeni vsaj glavni zastopniki vseh više razvitih živalskih debel.

Erjavec je svoje poljudno naravoslovje stavil na lastna doganja ter na onodobno najboljšo znanstveno literaturo. A ker je hotel napisati **slovenski** prirodopis, si je prizadeval, da je svoje orise čim bolj povezal s slovenskim človekom in slovensko zemljo. Kjer je le mogel, je navedel pričevanje domačega človeka. Uporabljal je vso domačo literaturo od najstarejših poročil do zadnjega zapiska v Slovenskem gospodarju in navajal podatke najrazličnejših domačih piscev od Herbersteina in Valvasorja do Barage in Pirca.

Že ob analizi Erjavčevih povesti smo rekli, da ima Erjavec poseben dar za opazovanje in orise značajev in mirnih, «idiličnih prizorov», ki jih je sam doživel. Ta sposobnost je napravila iz Erjavca našega najboljšega pisatelja podob in orisov iz narave.

Če si ogledamo zgradbo Erjavčeve živalske podobe, vidimo, da se začenja navadno z orisom okolja, v katerem žival živi. Jedro orisa tvori opazovanje živali v njenem vsakdanjem življenju in dejanju. Za sklep sledi še vrsta objektivno podanih ugotovitev o živali in njeni porabnosti in koristnosti oziroma škodljivosti za človeka.

Razbor miselne in čustvene vsebine Erjavčevih živalskih podob nam kaže, da je bil prvi Erjavčev namen — **vzgajati mladega človeka.** O tem priča še njegovo prizadevanje, da bi oblikoval podobe iz živalstva čimbolj umetniško. Pisatelj, ki hoče vzgajati, izraža tudi v najbolj objektivnih snoveh vsaj del čisto osebnega, subjektivnega življenja. To subjektivno prvino lahko ugotovimo v Erjavčevi objektivnosti, v njegovem potopisu, podobne sestavine dobimo tudi v njegovih prirodopisnih spisih. Nekatera mesta izžarevajo naravnost obilico romantičnega lirskega občutja, podobnega občutju, ki veje na primer iz Gregorčičeve domotožne pesmi. Na najlepših mestih se pisatelj zataplja v doživljaje svojih mladih let, naj je ohranil kljub težki mladosti samo lepe spomine, zlasti spomine na dobrega očeta in skrbno, modro vzgojiteljico babico. Nikjer ni sledu kake zagrenjenosti. Tako gleda na svet in na življenje v trdih bojih prečiščen, urejen, skladen, z delom in poklicem zadovoljen in v bistvu srečen človek. Iz njega izžarevata vedrost in življenjski optimizem.

Izredno vredno pomenita za nas tudi Erjavčev slog in jezik. Erjavec živali spretno prispodablja raznim človeškim značajem, za opis vsake najde primeren ton, sedaj resen, sedaj šaljiv, sedaj prisrčen, sedaj zopet ogorčen; sleherno žival opiše v njeni značilni drži in kretnji, sleherni opis zasnuje na svoj način, o vsaki živali ve povedati kak ljudski izrek, o sleherni ve, kaj poje pesem o njej in kje jo omenja kak pisatelj. Jezik teh preprostih, a vendar tako jasnih in nazornih podob je pristno slovenski, skrbno izbran in prečiščen, a vendar ves živ, ljudski. Nikjer nepotrebnih tujk in izposojenk, nikjer časnikarske ohlapnosti in gostobesednosti.

Gonilni sili vsega Erjavčevega mnogostranskega dela sta bili ljubezen do naroda in ljubezen do narave v najbolj skladni povezanosti. Ljubezen do narave ga je gnala v študij in znanstveno raziskovanje, ljubezen do naroda ga je vodila k leposlovnemu in poljudnoznanstvenemu ustvarjanju in k mnogostranskemu delu za duševno in telesno zdravje svojih rojakov.

Erjavec je svojevrsten pisatelj ne le v slovenskem, marveč tudi v svetovnem slovstvu. Velik in dragocen ne toliko po snovi in novih dognanjih, kolikor po umetniški dognanosti, po celotnem duhu in slogu svojih živalskih podob. K njemu bomo vedno hodili po pouk in razvedrilo, pa tudi po nauk, kako je treba pisati za ljudstvo.

PRIMORSKI DNEVNIK

VREME

Vremenska napoved za danes predvideva še nadalje precej hladno vreme. V jutranjih urah bo verjetno megla. Nebo bo še vedno jasno. — Včeraj smo imeli v Trstu najvišjo temperaturo 8.2 stopinje in najnižjo 3.2 stopinje.

RADIO

Opozarjamo vas na sledeče oddaje: **Jug. cone Trsta:** 9.30: Klavirske skladbe v priredbi za orkester. 18.00: Makedonske narodne. — **Trst II.:** 15.00: Puccini: Manon Lescaut, 1. in 2. dejanje. 22.00: Brahms: Koncert za violino in orkester v D-duru. — **Trst I.:** 19.25: Pesmi. — **Slovenija:** 16.00: Ivan Cankar: Hlapci (rad. igra). 19.30: G. Charpentier: «Luiza», opera v 4 dejanjih.

Optimizem Allena Barkleya o podpisu premirja na Koreji

Razpravljanje na današnji seji pododborov za tretjo in četrto točko ni bilo uspešno - Zaključili so operacije proti partizanom v Južni Koreji

PAN MUN JOM, 15. — Kljub temu da bo čez dvanajst dni potekel rok za podpis sporazuma o premirju, niso na današnji konferenci v Pan Mun Jomu zabeležili nobenega napredka. Na popoldanski seji pododbora za proučevanje tretje točke (aplikacija določil o premirju), je kitajski delegat general Hsieh obtožil poveljstvo OZN, da noče sporazumevanja in da se poslužuje prisilnih metod. Delegat OZN general Turner pa je v svoji dolgi izjavi pojasnil, da skušajo Kitajci z razgovori doseči tisto, kar niso mogli doseči z orožjem. Turner je nadalje izjavil, da OZN odklanja zadnje kitajske predloge in je trdno odločena preprečiti utrditev severno korejsko-kitajske vojaške sile. Ko je izjavil, da bodo do zaključka premirja zavezniki bombardirali kitajsko zaledje in uničili njihove zveze, je general nadaljeval da so predstavniki OZN pripravljeni pretresati morebiten predlog ki predvideva učinkovito načdzorstvo nad izvajanjem premirja. Pododbor za reševanje tretje točke bo s svojim delom nadaljeval jutri popoldne.

Medtem so na popoldanski seji pododbora za rešitev četrte točke dnevnega reda, ki predstavlja vprašanje o zamenjavi vojnih ujetnikov, delegati severnih odklonili, da bi predložili sezname vojnih ujetnikov, ki se nahajajo v njihovih taboriščih. Dejali so, da bodo te podatke predložili šele potem, ko bodo sprejeli sporazum o tem vprašanju, katerega imajo za vprašanje «temeljne važnosti».

Zavezniško poveljstvo je zvečer izdalo uradno poročilo, v katerem je rečeno, da nepreslano odklanjanje kitajskih predstavnikov o predložitvi seznamov vojnih ujetnikov spravlja položaj predstavnikov OZN v nevzdržen položaj, ker morajo «na slepo» voditi razgovore za izpustitev točnega števila vojnih ujetnikov sil OZN, medtem ko imajo kitajski predstavniki na vpogled poročila Rdečega križa, ki vsebujejo imena in kraje, kjer se nahajajo kitajski in severnokorejski vojni ujetniki.

Iz Pariza poročajo, da v dobro obveščenih krogih OZN javljajo, da so v teku razgovori o uporabi učinkovitejših metod, da bi prišli do rešitve politične krize na Koreji. To vprašanje je trenutno predmet razgovorov predvsem tistih delegacij, ki sodelujejo v sporu na Daljnem vzhodu. Namen teh razgovorov je, da preprečijo, da bi nenaden sporazum o premirju na Koreji presenetil OZN, ki ima glede korejskega vprašanja največjo in temeljno odgovornost.

Voditelj južnokorejske delegacije v OZN je včeraj izjavil, da bi premirje na Koreji v tem trenutku predstavljal poraz za njegovo državo, ker bi napadalca ne kaznovali in bi na Koreji ne prišlo do združitve.

Po svojem povratku v Washington iz Daljnega vzhoda je podpredsednik ZDA Allen Barkley izrazil svoj optimizem glede podpisa sporazuma o premirju na Koreji v roku 30 dni.

Glasnik VIII. armade je sporočil, da so se borbe partizanov v južni Koreji uradno zaključile sinoči. Operacije so se pričele 2. decembra. V njih je izgubilo življenje 1612 ljudi, medtem ko so zajeli 1842 vojakov.

Japonski gospodarstveniki odklonili povabilo SZ

TOKIO, 15. — Japonski gospodarstveniki so odklonili povabilo sovjetskih oblasti, naj se udeležijo svetovne gospodarske konference, ki bo spomladi v Moski. Dejali so namreč, da ima Sovjetska zveza malo surovin, ki bi jih lahko potrebovala Japonska, obenem pa je SZ za Japonsko docela neznatno tržišče. Japonski izvoz v SZ je bil vedno neznaten in uvoz iz SZ ni nikoli prekoračil enega procenta celotnega japonskega uvoza.

V zvezi s sovjetskim povabilom so japonski gospodarstveniki poudarili, da pri tem ne gre za vzpostavitev trgovanja, marveč skuša Sovjetska zveza s tem doseči, da bi imela po vstopu mirovne pogodbe v veljavo na Japonskem svojo gospodarsko delegacijo.

Preložitev razprave v Haagu o perzijskem petroleju?

TEHERAN, 15. — Perzijska vlada se je odločila, da bo od Mednarodnega sodišča v Haagu zahtevala preložitev razprave o petrolejskem vprašanju za mesec dni, da bo lahko izpopolnila svoje zagovore in se posvetovala z evropskimi izvedenci.

PONOVITEV DRAME V PONT ST. ESPRITU

20 oseb v bolnici zaradi zastrupitve

Zastrupljenci to pot nimajo prividov

PONT ST. ESPRIT, 15. — Zastrupljenje oseb, ki se je v Pont St. Espritu pojavilo meseca avgusta, se je te dni znova pojavilo. Poročajo, da je na nekem posestvu v bližini vasi Carsan pred dnevi zaradi zastrupitve poginila neka mačka in dva piščanca. Na prebivalstvo, ki še vedno živi pod vtisom dogodkov iz meseca avgusta ko je umrlo pet oseb, je ponovitev tega pojava napravila nov preplah. Zal se tudi to pot zastrupitev ni omejila samo na živali, ampak se je zastrupilo tudi 20 oseb. V primeru s prejšnjo zastrupitvijo so sedanji simptomi precej drugačni: zastrupljenci nimajo halucinacij. Bolnike so takoj odpeljali v bolnico.

Policijski oddelki iz Nimes so takoj odšli v vas, da bi odkrili povzročitelja tega novega kriminalnega dejanja, ki naj bi bil po mnenju nekaterih ljudi neuravnovešen človek.

Tudi v narodnem svetu so se pričeli zanimati za vprašanje. Sestavili so namreč resolucijo, v kateri pozivajo vlado, naj poveča budnost nad prodajo živil in zviša kazni za razne sleparije okoli življenjskih potrebščin.

Uporni mornarji

HAIFA, 15. — Nekaj stražnikov, ki so skušali spraviti z ladje stavkajočo posadko so stavkajoči vrgli v morje. Na pomoč so prihiteli nato policijski in mornariški oddelki. Prišlo je do spopada, v katerem je bilo več oseb ranjenih. Posadka se je morala izkrcati.

KINO

V TRSTU

Rossetti. 15.00: «Colt 45», R. Scott in Ruth Roman.
Excelsior. 15.15, 17.30, 19.45, 22.00: «Pandora», A. Gardner, Mason, J. Mason.
Nazionale. 15.00: «Mr. Belvedere zvoni».
Fenice. 15.00: «Sirinajsta ura», P. Douglas, R. Basehart.
Filodrammatico. 14.00: «Sestanek na 38. vzporedniku», Lon Mc Callister, L. Stewart in B. King.
Arcobaleno. 14.00: «Bobneči som», J. Wayne in P. Neal.
Astra Rojan. 15.00: «Zakon morja» B. Donlevy in Ella Raines.
Alabarda. 13.30: «Oh, ta revščina!» K. Croccolo in Isa Barzizza.
Armonia. 14.00: «Meje sovraštva», H. Lamarr in R. Milland.
Ariston. 14.00: «Puščavski orel», Y. De Carlo in R. Green.
Aurora. 15.00: «Živele proste urce», Croccolo in N. Taranto.
Garibaldi. 14.00: «Newyorško pristaniščе», Scott Brady, K. T. Stevens in Lynn Carter.
Ideale. 14.30: «Raj za ženske», A. Neagle.
Impero. 14.15: «Izgubljeni angel», M. O'Brien.
Italija. 14.00: «Moje življenje za tvojega sina», L. Scott.
Kino ob morju. 14.00: «Prvi greh» E. Parker. Mladoletnim prepovedano.
Moderno. 14.00: «Jutri bo drugi dan».
Savona. 13.30: «Nepremagljivi» G. Cooper in P. Goddard.
Viale. 14.00: «Tarzan na bojnem pohodu», Lex Barker.
Vittorio Veneto. 14.00: «Veselje življenja», C. Gray.
Azzurro. 14.00: «Rdeči jopiči», G. Cooper in P. Goddard.
Belvedere. 13.30: «Indijanska ljubica», J. Stewart in Clandler.
Marconi. 14.00: «Strahovlada», R. Cummings in A. Dahl.
Massimo. 13.30: «Cesaričina tekmovalka», R. Greene, G. Gynt.
Novo Cine. 14.00: «Krvoločni Bill».
Odeon. 14.00: «47, govoreči mrlič» Silvana Pampanini in Croccolo.
Radio. 14.00: «Pesem reke», Don Ameche, A. Leers in Al Jonson.
Vittoria. 15.00: «Smer Tokio», C. Grant in John Garfield.

RADIO

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

NEDELJA, 16. decembra 1951

Poročila ob 8.00, 13.30, 19.30, 23.05. 8.15 Jutranja glasba. 8.30 Za naše kmetovalce. 9.00 Mladinska oddaja: M. Valjavec: Čarobni prstan. 9.30 Klavirske skladbe v priredbi za orkester. 13.45 Glasba po željah. 16.30 Pojo slovenski moški zbori. 17.00 Tijardovič: Napevi iz operete «Mala Floramy». 17.50 Reportaža: Naša zemlja in njeni ljudje. 18.00 Makedonske narodne. 19.00 Vedri zvoki. 19.15 Sportna poročila. 23.10 Glasba za lahko noč.

TRST II.

8.30 Lahka glasba. 9.00 Kmetijska oddaja. 9.30 Slovenski motivi. 11.15 Komorna glasba. 11.30 Oddaja za najmlajše — Janko in Metka. 12.00 Glasbena medigra. 12.15 Od melodije do melodije. 13.00 Glasba po željah. 14.30 Lahki orkestri. 15.00 Puccini: Manon Lescaut — 1. in 2. dejanje. 16.15 Jazz orkestri. 16.30 Znane uverture. 17.00 To, kar vsakdo rad posluša. 18.15 Plesna čajanka. 18.45 Ameriški zbori. 19.00 Beethoven: Koncert št. 4. 19.30 Počasni ritmi. 20.20 Operetna glasba. 20.35 Pestra glasba; nato lahka glasba. 22.00 Brahms: Koncert za violino in orkester v D-duru. 22.40 Večerni ples. 23.32 Večerne melodije.

TRST I.

8.45 Odlomki iz oper. 9.25 Veseli motivi. 13.25 Melodični orkester pod vodstvom Guida Cergolija. 14.40 Ritmični orkestri. 15.00 Melodije in romance. 15.30 Radijski prenos nogometne tekme. 16.30 Abra Cadabra — revija Carpinterijeva in Faragunova revija. 17.30 Iz gledališča Argentino v Rimu bodo prenašali simfonični koncert Hermanna Scherhena. 19.25 Pesmi. 19.40 Sportne vesti. 23.35 Plesna glasba.

SLOVENIJA

8.15 Zabavna glasba. 9.00 Iz bratskih republik: Titove Užice pred 10. leti in danes. 9.30 Dopoldanski koncert. 11.00 Pravljice pripoveduje Manica Komanova. 11.40 Melodije iz filmov in operet. 12.40 Zabavna glasba. 13.10 Želeli ste — poslušajte! 15.10 20 minut polk in valčkov. 15.30 Kmetijski nasveti. 15.45 Veseli zvoki. 16.00 Ivan Cankar: Hlapci (radijska igra). 17.20 Uganite, kaj igramo! 18.20 Harmonika in bas, za kratek čas.. 19.10 Zvoki iz Južne Amerike. 19.30 Gustav Charpentier: Luiza, opera v 4 dejanjih. 22.15 in 23.00 Za oddih in zabavo.

Božična drevesca

Pohitite z nakupom božičnih drevesc po izredno ugodnih cenah v UL. DELLE MILIZIE št. 19 - Tel. 96-510 v bližini Ul. Rossetti, Lamarmora, Montebello v skladišču

Zadruge prodajalcev kuriva

POMARANČE IN LIMONE *pošilja* **EKSPRESNO V JUGOSLAVIJO**

tvrdka „CITRUS"
IMPORT - EXPORT
GOLJEVŠČEK ALEKSANDER
TRST - UL. TORREBIANCA 27 - TEL. 2-4467

Volnene obleke in jope prodam

OLAJSAVE PRI PLACEVANJU

Naslov na upravi lista

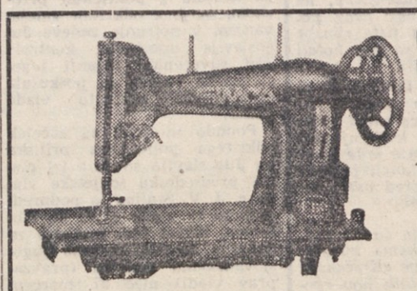

Staroznana tvrdka TULIAR

vam nudi najboljše jamstvo

Sivalni stroji najboljših svetovnih tovarn, tuji in domači, industrijski in družinski, specialni za šivanje nazaj in naprej, pritrjevanje gumbov, čipk, vezenje, in krpanje z garancijo 25 let. Skrajno ugodne cene od lir 10.000 naprej. Na obroke 50 lir dnevno. Modernoziramo in kupujemo rabljene stroje po ugodnih cenah. Brezhibna popravila vsakršne vrste stroja izvršuje specialist za najboljše nemške znamke. Prodajamo omarice za stroje in sestavne dele za kakršno koli vrsto stroja, električne motorje, svetilke itd. itd.

Staroznana tvrdka Tuliak vam nudi najboljše jamstvo
TRST, Ul. della Guardia 15 - Tel. 95089

RUMI

visokokvalitetni 2-cilindrski motorji 125 kub.

MODELI: **Turizem - Luksus Šport - Scooter**

5 % sezonski popust

Obročna prodaja do 24 mesecev

ZALOGA - SERVICE:
Razplinjači - Karburatorji DELL'ORTO - nemški bati (pistoni) in pribor «KS» raznovrsten material za motorna kolesa.

PRILIKE - RABLJENI MOTORJI: C M 125 Sport — Matchless 350 v perfektnem stanju i. dr.

RUMI KOMISIONAR
kvalificirana mehanična delavnica
Tel. 93468 - Ul. Molino a vapore 6

Za strokovne in praktične nasvete o zavarovalnih vprašanjih sem na razpolago brezplačno in brezobvezno. Vozači! Zavarujte se proti nezgodam in civilno odgovornost proti tretjim za svoje vozilo. Kličite zato v vašem interesu št. 88-15 od 8. do 9. in od 21. do 22. ure.

SMUČARJI POZOR!

V trgovini „GEC" Trg tra i Rivi 2 si lahko nabavite po zmernih cenah smučarske čevlje

SPORTNI DNEVNIK

MEDCONSKI FINALE DAVIS CUPA PORAZEN ZA ŠVEDE

ZDA - Švedska 5-0

Tudi v zadnjem dnevu je le redko bila v dvomu nadmoč igralcev ZDA

KOOYONG, 15. — Medconski finale Davisovega pokala se je končal s totalno zmago Amerike. Tony Trabert je zadnji dan premagal Lennarta Bergelina s 6-1, 10-8, 6-4, Ted Schroeder pa Svena Davidsona s 6-2, 6-2, 6-1.

Kapetan Shields je sporočil, da bodo nastopili v ameriškem moštvu, ki bo igralo proti Avstraliji, Dick Savitt, Vic Seixas, Tony Trabert ter Ted Schroeder. Dokončno pa bo določil Shilds igralce za igro posameznikov in dvojic šele 48 ur pred nastopom. Kramer, trener ameriške ekipe, je izjavil, da nihče ne more predvidevati, kako bo sestavil Shields svoje moštvo, ker je baje stari kapetan poln raznih teniških trikov.

Ted Schroeder je hitro odpravil Davidsona. Kljub suhemu terenu je Amerikanec igral v čevljih z žeblji, kar je močno presenetilo vse gledalce. Po prikazani igri ima Schroeder skoraj zagotovljeno mesto v finalni tekmi. Isto ne velja za Traberta, ki v dvoboju ni bil na posebni višini.

Svedi so razočarali in bodo v teh dneh odpotovali v domovino.

BUENOS AIRES, 15. — Nogometne moštvo River Plate ja odpotovalo danes ponoči z letalom v Evropo. River Plate bo debutiral na gostovanju 20. decembra v Bilbau.

* * *

BEOGRAD, 15. — Na namiznoteniškem prvenstvu Jugoslavije je naslov juniorske prvakinje osvojila Nikoličeva, medtem ko je žensko moštvo Spartaka postalo državni ženski moštveni prvak. Po četrfinalu so se posamezniki razdelili v dve skupini, ki bosta igrali po sistemu «vsak z vsakim»; zmagovalci za prva štiri mesta, premaganci od četrtega do osmega. V prvi skupini bodo nastopili Vilim Garangozo, Gruič, Vogrinc ter Dolinar.

Gavilan premagal Cartierja s k.o.

NEW YORK, 15. — Svetovni prvak srednjelahke kategorije Kid Gavilan je ponovno uspešno gostoval med boksarji srednje kategorije z zmago nad Walterjem Cartierjem s k.o. v deseti rundi. Sodnik je prekinil boj, ko je videl, da se Cartier ni dvignil več kot deset sekund.

Dvoboj je bil zanimiv samo v tretji in obeh zadnjih rundah. Cartier je bil bolj napadalen, vendar dezorientiran pred odlično obrambo nasprotnikove moči, je boksal previdno, posebno v tretji rundi, ko po krasnem začetku ni dobro izkoristil vseh možnosti.

Ob koncu devete runde je imel Gavilan že veliko prednost v točkah in je zato zelo presenetilo obvestilo dveh od treh sodnikov, da je Cartier ob k.o. bil v prednosti. Nenadni konec je torej preprečil veliko negodovanje občinstva.

Nedelja na igriščih ZDTV

Program nedeljskih nogometnih tekem četrtega kola tekmovanja ZDTV: Giuliana - Sv. Ana, igrišče «Prvi maj» ob 8.30; Olimpija - Skedenj, igrišče «Prvi maj» ob 12.30; Polet - Inter, igrišče «Prvi maj» ob 14.; Ilirija - Studenti, igrišče Občine ob 11.; Zarja - Aurora, igrišče Občine ob 14.

Mednarodni program jugoslov. šahistov

BEOGRAD, 15. — Za letošnjo zimo in zgodnjo pomlad je mednarodni program jugoslovanskih šahistov zelo obširen. Velemojster Gligorič bo nastopil v Hastingsu na tradicionalnem vsakoletnem božičnem turnirju, ki se začne 25. decembra. Mednarodna mojstra Matanović in Milić bosta igrala na Dunaju, kjer bo konkurenca zelo močna; med drugimi bo prisoten tudi Canal ter nekateri najboljši igralci zahodne Nemčije. Turnir se bo začel 26. decembra. Senior jugoslovanskih šahistov dr. Milan Vidmar bo nastopil v Baslu na turnirju, ki se začne 12. januarja. Velemojster Bora Kostić ter mednarodni mojster Braslav Rabar bodo igrali na Holandskem. Ta turnir se bo začel dvanajstega januarja.

Na spominski turnir za bivšim svetovnim prvakom Capablanco v Havani je bil povabljen Gligorič ter še en mlajši mojster, katerega bo jugoslovanska šahovska zveza naknadno določila. Tekmovanje se bo začelo 24. februarja, nastopili pa bodo Najdorf, Reshewsky, Ewans, Horovitz, Rossolimo in drugi. Na marčev turnir v Mar La Plati je argentinska zveza pozvala Rabarja ter še enega jugoslovanskega mojstra.

Za nakupe, ki bodo presegali 4000 lir, bo kupec prejel v dar božično drevesce.

SRAJCE PLETENINE NOGAVICE MOŠKO IN ŽENSKO PERILO PLATNO BRISAČE TKANINE NA ŠPLOŠNO

Emporio Barriera
UL. ORIANI Št. 7 (Zraven Trga Garibaldi)
TRST

FODERAMI
A. PERTOT
TRST - UL. GINNASTICA 22 - TEL. 95-998

Vse potrebščine za krojače, šivilje, krznarje po najugodnejših cenah

Mizarji podjetniki kmetovalci! *Deske smrekove, macesnove in trdih lesov in trame, nudi najugodneje*
CALEA TRST viale Sonnino 24 Tel. 90441

Krznarstvo
MERMOLJA
TRST
Ul. Coroneo 3 - Telefon 38-18
Olajšave pri plačilu

Batič Franc
KLJUČAVNIČARSKA MEHANIČNA DELAVNICA
TRST
Ul. F. Crispi 15
Telefon 95214

MOJA AVTOBIOGRAFIJA

BRANISLAV NUŠIČ

30.

Pagovor

Neki pisatelj, ki je menda zelo znamenit, je izrekel naslednje neznamenite besede: «Človek je kralj vseh živali!» Jaz si sicer nikoli nisem laskal z veljavnostjo živalskega kralja; vendar sem ta trenutek, ko so se za menoj zaprla vrata, kar najbolj razločno občutil, da človek niti za to vlogo ni sposoben. O, kako majcena živalca je to, kar se imenuje človek. Vse tisto, kar krasi človeka kot človeka, so našli ljudje že pri živalih: značajnost in razum in lepoto in poštenost in odkritosrčnost in drugo, toda tistega, kar ruši človeka kot človeka, pri živalih še niso našli. In takle slabič, kakršen je človek, bi se rad imenoval kralja živali!

Jaz, ki na tem svetu nisem bil niti stotinka tistega praška, ki se zaleze v uro in prisili človeka, da da uro v popravilo, jaz slabič sem premišljeval, ko so prvikrat škrtnila vrata za menoj, da bo zdaj tam zunaj vse šlo po zlu; da se zemeljska krogla ne bo več znala vrtiti, sonce ne bo pravočasno vzhajalo, — in vse to me je poražalo in ubijalo.

In malone sem zapel kakor psalmist David, samo da ne ob harfi, marveč ob kaznilniških rešetkah: «Mar sem se izenačil z onimi, ki gredo v grob in sem postal kakor človek brez moči!»...

Pa me je brž potolažil neki jetnik, ki je bil menda zaradi tega zaprt, ker je znal tako lepo tolažiti: «Le brez skrbi, gospod», tako je začel govoriti, «tudi jaz sem mislil, da se brez mene ne bo moglo nič zgoditi, pa lejte: zdaj sem dve leti tu zaprt in sem te dni prejel pismo, da je moja žena rodila. Lahko, lahko, gospod, lahko se vse zgodi tudi brez vas!» Te besede so padle kakor blag dežek na mojo razburjeno dušo, začutil sem v duši mir in sem naslonil glavo kakor Hugojev Klavdij in misli so mi pričele rojiti, vzburile so se iznenada vse zburkane in prepletene in jaz sem se spomnil vseh, vseh vas, ki zdaj tole čitate, in sem popisal prvi list svoje beležnice.

O, kako težko je premišljevati, kadar si utesnjen med štiri ozke stene. Nekako te stiskajo, nekako ti ožijo misli in ti ne dajo razmaha. Tam na široki, prostrani poljani, ki jo pokriva sneg ali drevje, življenje ali mrtvilo, tam se tvoj duh razsiplje, tvoje misli se razvejavajo kakor obroči dima, ki se dvigajo, širijo in razgubljajo. Ali pa stremijo k daljnemu obzorju, prehajajo s predmeta na predmet tako urno, da niti najnovejši sekundni fotografski aparati ne bi bili mogli ujeti njihovih obrisov. Kakor valoviti obročki, ki se širijo iz tiste sredine, kamor si vrgel kamenček, se razširijo in se razhajajo, dokler ne pridejo do brega, kjer se ustavijo, razbijejo in razgubijo... V naravi je ta breg najbolj oddaljeno obzorje.

Moje obzorje pa so — štiri stene!

Mar ste že kdaj občutili, kako je s premišljevanjem v tesnem prostoru? Res, človek tudi v majhni, zdravi izbi pravilno diha, prav tako kakor v širni in visoki dvorani, toda spomnite se samo, koliko laže dihate v dvorani.

In spričo tega, mislite, da sploh nisem mogel o čemer koli premišljevati? Tako sodite? So pa misli, ki ne zahtevajo prostranega obzorja. Premišljal sem o svoji ljubezni.

O ljubezni lahko premišljujete, pa naj bo sobica še tako tesna.

Vi, ki niste ljubili, za vas ljubezni ni. Vi, ki še niste videli njenega nasmeška, ne boste nikdar nikoli ljubili. Ne zamerite mi, ako v pesmih opevam raj in blaženost, kajti vi tega nasmeška ne poznate. Njen nasmeh me je naučil pisati pesmi, in — pesmi so me spravile v ječo!...

Spominjam se, kako me je orožnik prignal pred mizo upravnika kaznilnice, da me bo opisal kakor vsakega drugega obsojenca. Čim je omenil to in ono na meni, že se mi je zbudil spomin na njo.

«Vere pravoslavne?» Pa da, tudi ona je te vere.

«Tri in dvajset let?» Oh, ona jih ima šele šestnajst. Njen obraz še odeva tista sladka meglica, ki jo s sadja snema prvi vetrc, z dekliškega lica pa prvi poljub. Šestnajst let! Musset bi v mislih na ta leta vzkliknil: «O Romeo! Julijina leta!... Leta, ko je dekle tako lepo z nedolžnostjo in tako bogato z lepoto!»

«Oči rjave!» Ne, ne, gospod upravnik. Ona ima črne oči, oči, ki uspavajo, in oči, ki prebujajo; oči, ki žgo, in oči, ki blažijo.

Toda... nočem več misliti nanje. Ona je zdajle morebiti naslonila svojo lepo glavico na pernato blazino in premišljuje, — v koga se bo v moji odsotnosti zaljubila.

A poljub, s katerim mi je ob slovesu potrdila ljubezen?

Oh, poljub je prva najbolj odkritosrčna in poslednja najbolj lažniva ženska beseda!

II.

Kajpada, vi si mislite, da ne znam napisati ljubavne zgodbe. O, jaz, ki sem ji prvi pel himne, jaz, ki sem za njo iztrošil vse svoje občutke in ji daroval na žrtvenik svoj mir, jaz, ki sem njej na čast postavil najlepšo piramido, popisano s psalmi, — jaz da ne bi znal napisati ljubezenske zgodbe!

Da, znam, pa ne samo navadne zgodbe, marveč, lejte, celo razdeljeno v poglavje, če hočete.

Prvo poglavje

Hodila je sleherno jutro v prestolniški park. Sedela je z materjo vselej na isti klopi pod nizko, dehtečo akacijo. Tam je kaj brala ali opravljala kakšno drobno delo, starica pa je vselej pletla in naprezala oči skozi velike uokvirjene naočnike. Helena je bila vselej lepo opravljena in njeno čisto in snežnobilo lice — bi dejal — je kar najlepše soglašalo z jutranjo svežino narave. Nemirna je bila kakor aprilska priroda, njeni gibi in njeni pogledi so bili na oko kakor večna nestrpnost, ona sama pa kakor najsvetlejši pomladni dan.

Morebiti jo je predvčerajšnjim mati oštevala, ker je tako nemirna. Izpustila je klobčič materinega pletila in se je klobčič odkotalikal celo do spodnje klopi na ovinku steze. In komaj je Helena poskočila, že se je sklonil neki visok in čvrst mladenič, ujel klobčič in pristopil k klopi, se lahno in kavalirsko priklonil in rekel:

«Oprostite!»

Helena se je nežno in ljubeznivo nasmehnila.

Mladenič se je lahno odkril in šel.

Ta mladenič je tudi danes šel po isti poti in menil, da se mora zglasiti. Mati in Helena sta mu voljno odzdravili.

On je druge krati vselej posedeval na tisti klopi na ovinku, vendar je doslej vselej ravnodušno ogledoval prostrano naravo, ki se je od tod posebno lepo razodevala, ali pa je kdaj pa kdaj izvlekel kakšen časnik, ali se zabaval s čimer koli. Toda od tistega dne, ko se mu je klobčič prikotalil k nogam, je sem in tja pogledal po stezi in se je njegov pogled pogosto ujel s Heleninim pogledom. In ta pogled je bil precej podoben tistemu, s kakršnim človek rad pogleda znanca ali podobo ali kakšno pokrajino.

Minilo je še precej časa, dnevi so bili venomer lepi in na tisti klopi pod dehtečo akacijo Helena nikoli ni izostala, da ne bi jutranje lepote mladega dne prikrajševala za tisto, kar je dodajala z lastno lepoto.

Nekoč, takole na jesen, se je ženil neki profesor živalstva; ženil se je tretjič, da bi poizkusil srečo. Vladimir — tisti mladenič, ki je vselej sedel na klopi na ovinku druge steze — je bil profesorjev znanec po prvi ženi. Helenina mati pa nekakšna neprava tetka njegovi sedanji tretji ženi.

Prišel je veseli dan profesorjeve svatbe.

Ko sta se zagledala na plesu, je bilo obema všeč, ker se bosta zdaj morda spoznala. On je lahno nagnil glavo, ko je šila ona v plesu mimo njega, in ostal kakor prikovan v kotu, odkoder je ogledoval plesalce in plesalke.

A pari so se kar izgubljali v vrtincu; plesalci so se znojili, ti od uslužnosti, oni od neskončnega vrtenja; pahljače so ljubko plahutale v dražestnih rokah plesalk; na sedežih okrog salona so sedele matere in tetke in se kajpada opravljale bodi je lekarnarjevega zeta ali majorico ali sekretarkino hčerko, godba pa je vse to življenje oslajala z lepimi valujočimi melodijami.

Nehali so plesati in godba je oznanila četvorko.

(Nadaljevanje sledi)

Glavni urednik BRANKO BABIĆ. — Odg. urednik STANISLAV RENKO. — UREDNIŠTVO: ULICA MONTECCHI št. 6, III nad. — Telefon štev. 93-808 in 94-638. — Poštni predal 502. — UPRAVA: ULICA SV. FRANCISKA št. 20. — Telefonska št. 73-38 — OGLASI: od 8.30 - 12 in od 15 - 18 — Tel. 73-38 — Cene oglasov: Za vsak mm višine v širini 1 stolpca: trgovski 60, finančno-upravni 100, osmrtnice 90 lir. — Za FLRJ: za vsak mm širine 1 stolpca za vse vrste oglasov po 10 din. — Tiska Tržaški tiskarski zavod. — Podruž.: Gorica, Ul. S. Pellico 1-II., Tel. 11-32, Koper, Ul. Battisti 301a-I. Tel. 70

NAROČNINA: Cona A: mesečna 350, četrtletna 900, polletna 1700, celoletna 3200 lir. Cona B: izvod 6, mesečno 150 din. FLRJ: izvod 6, mesečno 130 din. Poštni tekoči račun za STO - ZVU: Založništvo tržaškega tiska, Trst 11.5374. — Za Jugoslavijo: Agencija demokratičnega inozemskega tiska Ljubljana Tyrševa 34 - tel. 20-09, tekoči račun pri Komunalni banki v Ljubljani 6-1-90332-7. — Izdaja Založništvo tržaškega tiska D.Z.O.Z. - TRST.